

C

203. **CA**¹, conj. „comme, environ, que (comparatif) — † après, aussitôt que, parce que“ || ir. *ca*; megl. *ca* „après que, lorsque“; ar. *ca*.

Lat. **QUAM**.

Vlomb. *ca*; abr. nap. Otranto, sard log. *ka* (pentru înțelesul de „environ“, comp. abr. *če šta ka mmezze mije* „è distante mezzo miglio così“; *ka mo* „or ora“, Finamore); prov. *quan*; sp. *cuan*; port. *quão*.

În legătură cu *și* s'a format *ca și* (ir. megl. ar. ~) „comme, de même que, aussi bien que“ || din *ca* + *ma* (forma paralelă lui *mai*, v. acest cuv.) a rezultat *cama* „plus“ păstrat numai în aromână; în condițiuni speciale sintactice (dinaintea vocalelor) *cama* s'a redus la *cam* „à peu près, un peu“, vr. băn. *can* (Dosoftei, V. Sf. v. WgJb. V, 66), cu care nu trebuie confundat ar. *can* „au moins“ < ngrec. *καὶ*. Funcțiunea și înțelesul lui *cam* se explică din construcțiuni de felul următor: *ca mai mulți au murit de ger* (N. Costin, Letop. II, 59), unde însă *ma* a fost înlocuit cu *mai*, forma obicinuită în dacoromină care s'a impus mai târziu; prin slăbirea ideii de comparațiune s'a ajuns la semnificațiunea actuală de aproximație (comp. *nu prea sint*, care corespunde lui *nu cam sint*).

Impr.: ngrec. *μέγα* „mehr“ (Murnu, Rum. Lehnw. 27).

204. **CA**², conj. „afin que“ (numai în legătură cu *să*: *ca să*) || megl. ar. *ca* (*si*).

Lat. **QUIA**, devenit ***QUA** în pozițiune atonă (cf. Rydberg, Zur Gesch. des fr. a, 352).

Rtr. *cha*; vit. *ca*; abr. nap. Otranto, sic. cors. sard log. *ka*; vsp. vport. *ca*.

205. **CĂ**, conj. „que, parce que“ || ir. *ke*; megl. *că* „si“; ar. *că*.

Lat. **QUOD**, prin trecerea lui *o* la *ă* ca în alte monosilabe atone.

Otranto *ku*.

În legătură cu *pentru*, fiind a format loc. conj.: *pentru că, fiind că* „parce que“ || din *că* + *ce* și-a luat naștere vr. trans. *că ce* (Frincu-Candrea, Rotac. 50; WgJb. IV, 328), megl. *co țî*, ar. *că țe* „pourquoi?“ din acesta s'a desvoltat conj. *căci*, † *căce*, trans. *căce*, *căceși* (Frincu-Candrea. ibid.; WgJb. VIII, 82) „car, parce que, † que“; trecerea lui *e* la *i* s'a întâmplat în frază dinaintea cuvintelor începătoare cu vocală (*căce-atunci*, *căce-odată* > *căci atunci*, *căci odată*, etc.) || în ar. se alătură des pe lângă alte cuvinte: *decă* „parce que“; *ică* „ou“; *nacă* „par hasard, est-ce que?“ *per-că*, *pri-că* „que“ (comparatif); *țecă* „quoique“.

206. **CĂCA**, vb. „chier“ || ir. *cacă*; megl. *căcari*; ar. *căcare*.

Lat. **CACARE**.

Vegl. *kakur*; rtr. *chier*; it. *cacare*; sard log. *kagare*; fr. *chier*; prov. cat. sp. port. *cagar*.

Der.: *căcat* (ir. *cacăt*; ar. *căcat*) „excrément“ (nap. *kakatę*; cat. *cagat*; sp. port. *cagado*; comp. rtr. *chidea*; it. *cacata*; sard log. *kagada*) || dim. *căcățel* (sp. *cagadillo*; comp. sic. *kakatețda*); *căcătuț* (Lex. Bud.) || augm. *căcătoi* (Lex. Bud.) || *căcător* (Lex. Bud.), adj. sb. „qui fait chier, qui chie“, ar. *căcitor* (Dălametra) „latrine“ (rtr. *chi-*

duoir; it. *cacatoio*; sard log. *kagador-žu*; comp. sp. *cagadero*; nprov. *cagadouiro*; cat. *cagadora*); *căcătură* „chiure“ (it. *cacatura*; sard log. *kagadura*; fr. *chiure*; nprov. *cagaduro*) || *căcăcios*, adj. sb. „foireux; poltron“, ar. *cicītos* (Dalamatra) „foireux“ || *căcice*, † *căcace* (Moxa) „foireux; pusillanime“ || *căcăreș* (Lex. Bud.) „chieur“ || *căcăloi* (Lex. Bud.), *căcălău* „tas d'excréments“, fig. „grande quantité“ || *căcărel*, *căcărea* (Lex. Bud.) „crotte, chose insignifiante“ (it. *cachello*; Arbedo *kagarela* „sterco di pecora o di capra“, Boll. stor. Svizz. XVII, 103; sard log. *kagaredda*; nprov. *cagarello*) || *căcăreză*, *căcărez*, *căcăreață* (Lex. Bud.), ar. *gīgirață* (Dalamatra) „crotte de brebis, de chèvre“ (cf. Densusianu, Bausteine z. rom. Phil. 477) || col. *căcărie* (fig.) „affaire sale, malhonnête; frivolité“ (it. *cacheria*) || *căcări* (Lex. Bud.) „avoir envie d'aller à la selle; s'amuser à des fadaises“; *căcăli* (Laurian - Massim) „souiller d'excréments, salir (en général)“; *căcăliu*, *căcăliv* (ibid.) „qui se souille d'excréments, sale (en général); obscène“ || *căcănar* „vidangeur“ (comp. cat. *caganer*; port. *caganeira*); *căcănărie* (Polizu) „vidange“ (comp. cat. *caganeria*) || zool. *căcănău* (Costinescu), *căcău* „coracias garrula“ || *căcăstoare* „latrine“, ar. *cicīstori*, pl. (Papahagi, Mat. 266) „crotte de souris“; *căcăstorar* (Lex. Bud.) „vidangeur“ || *căcăfrică* „poltron“.

Impr.: ngrec. *κακαράντζα* „crotte de brebis“.

CĂCI, v. că.

207. **CĂDEA**, vb. „tomber“; *a se cădea* (unipers.) „convenir, être permis“ || ir. *cadę*; megl. *cădeari*; ar. *cădeare*, *cadire*.

Lat. **CADĒRE** (= clas. **CADĒRE**), atestate formele de subj. *ca deat* și viit. *ca de bit* (Thes.), care dovedesc trecerea la conjugarea a doua.

Vegl. *kadar*; friul. *kader*; it. *cadere*; fr. *choir*; prov. *cazer*; cat. *caure*; sp. *caer*; port. *cahir*; înțelesul de „convenir“ apare des în dialectele italiene.

Der.: † *căzut*, adj. „convenable, dū“, *căzut*, sb. (Lex. Bud.) „chute“ (comp. it. *caduta*; fr. *chute*; prov. *cazuta*;

cat. *cagguda*); *căzător* „qui tombe“ (comp. vit. *caditoio*); *căzătură* „chute; homme déchu, décrépît; quantité d'arbres abattus“ (Marian, Ins. 96): † „ruine“ (Coresi, Evang. Luca II, 34; comp. sp. *caedura*) || *căzămînt* (Gaster; Lex. Bud.) „chute, décadence; convenance“ (comp. it. *cadimento*; vfr. *chaement*; prov. *cazemen*; vsp. *caimiento*; port. *cahimento*) || † *cădîntă* „convenance, droit, privilège“ (fr. *chance*) || *cădenie* (Delavrancea) „convenance“ || † *necădere* (Gaster; Iorga, Studii XII, 281) „chose indue, illégalité“ || ar. *pricădeare* „se prosterner, implorer“.

208. **Scădea**, vb. „baisser, décroître, déduire, réduire“ || ar. *scădeare*, *scădire* „baisser, décroître, devenir pauvre“ || < EX-CADĒRE || it. *scadere*; fr. *échoir*; prov. *escazer*; cat. *escaure* || *scădere* „action de baisser., etc.; déduction, soustraction“; megl. *iscăzut*, ar. *scădzut* „pauvre“; *scăzător* „qui diminue, qui déduit“; *scăzătură* (An. Car.; Cihac) „déduction“ || *scăzămînt* „diminution, rabais, † décadence“ (Gaster; it. *scadimento*) || † *scădenie* (Iorga, Doc. Cantacuzino, 66) „préjudice“.

209. **CAL**, sb. m. „cheval“ || ir. *că*; megl. ar. *cal*.

Lat. **CABALLUS**, -UM.

Alb. *kal*(ε); rtr. *chavagl*; it. *cavallo*; sard log. *kađdu*; fr. *cheval*; prov. *caval*; cat. *cavall*; sp. *caballo*; port. *cavallo*.

Der.: dim. *căluș*, zool. „grillon, sauterelle, libellule“ (Marian, Ins. 516, 518, 519, 525, 527, 559; it. *cavalluccio*); *căluleș* (Cihac; Rădulescu-Codin, Cînt. pop. 76); *căluș* „bâillon; chevalet d'un violon, chevalet de blanchisseuse; sorte de danse populaire“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 13); *scăluș* „bâillon, chevalet d'un violon, traverse du joug“ (Damé, Term.); băn. „sauterelle, libellule“ (Marian, Ins. 519, 560); *călușor* (Stamati, Wb. 559; Cihac); *călișor* (WgJb. VIII, 307), *călișori*, pl. „carrousel“; *călușel*, zool. „grillon, sauterelle“ (Marian, Ins. 525, 527, *călușea* (Polizu; Costinescu) „pouliche“; ar. *cīlic* (Dalamatra) || augm. *căloi*, trans. băn. *căloi*, *căloñ* (Lex. Bud.; Laurian - Massim; An. Car.; Viciu, Glos. 25) „espèce de cheminée évasée qui ramasse

la fumée et la conduit au grenier“; *scaloii* (Costinescu) „bâillon“ || *călușer* (*călușan, călucean, călușăi*, Tiktin; Novacovici, Folclor. 162; Marian, Sărb. III, 239) „sorte de danseur populaire“; *călușer, călușel* „sorte de danse populaire“; *călușerie* (Frîncu-Candrea, Munții apus. 131) „condition, corporation de ceux qui dansent le „călușer“; *călușeresc* (Lex. Bud.; Frîncu-Candrea, Munții apus. 132) „concernant le „călușer“; *călușerește, călucenește* (Marian, Sărb. III, 239) „à la manière du „călușer“ || *căiesc* „de cheval“: *măcriș căiesc* (Lex. Bud.), *bubă căiască* (Tocilescu, Mat. 600), *brîncă căiască* (Gr. n. 281), *țîrpie căiască* (Novacovici, Folclor. 139), *cîrțiță căiască* (Rev. arh. ist. III, 384), *muscă căiască* (Meheđinți, Sîrbia) || *încăluși* (Jipescu, Opinc. 59) și *scălușă* (Costinescu) „bâillonner“.

Impr.: rut. калыш „Holzstück in die Speichen eingelegt zum Hemmen (Bremsen) des Wagenrades“.

210. † *Călarîu*, adj. sb. „cavalier“ || ir. *călâr* și megl. ar. *călar*, adv. „à cheval“ || < CABALLARIUS, -A, -UM „palefrenier, écuyer“ || rtr. *chavaller*; it. *cavallaio*; sard log. *kađđarzu* „trepiede grande“; fr. *chevalier*; prov. *cavallier*; cat. *cavaller*; sp. *caballero* (comp. pentru înțelesul romînesc: *andar caballero* „aller à cheval“); port. *cavalleiro, cavalheiro* || comp. alb. *kal'uar*(ε) < CABALLORIUS || col. *călărime*; ar. *cîlîriû* (Dalametra) || *călărăș* „soldat de la cavalerie“; *călărășită* (Iorga, Doc. Callimachi II, 94) „femme d'un soldat de la cavalerie“; col. † *călărășime* (Neculce), † *căiărășie* (Iorga, Studii VI, 343) „cavalerie“; † *călărășesc* (Iorga, Studii IV, 271) „concernant la cavalerie“ || *călărie* „équitation“ (it. *cavalleria*; fr. *chevalerie*; prov. *cavalaria*; sp. *caballeria*; port. *cavallaria*; comp. alb. *kal'eri*) || *călări* „aller à cheval“; *călărit* „équitation“; *călăritor* „qui monte à cheval“; *călăritură* (Stamati, Wb. 594; Cihac) „cavalcade“ || *călărește* „en cavalier, à cheval“ || † *încălar* (Cipariu, Princ. 123), megl. *ancalar*, ar. (a) *ncălar* „à cheval“ || *încălări*, † (a se) *încălăra* (Letop. I, 140, 337; Mag. ist. III, 341) „monter à cheval“.

211. *Călăre*, adj. adv. „à cheval, cavalier“ < CABALLARIS, -EM, Thes.

212. *Călăreț*, sb. m., † adj. „cavalier“ || ar. *călăreț* || < *CABALLARĪCIUS, -A, -UM || vit. *cavallereccio* „atto a portarsi dai cavalli“; vfr. *chevalerez* „fait pour un cheval, qui se porte à dos de cheval“ (Thomas, Rom. XXXII, 185) || cat. *caballeris*; sp. *caballerizo*; port. *cavallariço* < *CABALLARĪCIUS.

213. *Încăleca*, vb. „monter à cheval“ — trans. *căleca* (Reteganul, Pov. ard. II, 40), probabil o formă aferesată || megl. *ancălicari*; ar. (a) *ncălicare* || IN-CABALLĪCARE || alb. *ngal'koñ*; it. *incavalcare*; sard log. *inkadđigare*; fr. *enchevaucher*; prov. *encavalcar*; cat. *encavalcar*; sp. *encabalgat*; port. *encavalgar* (mai obicinuită forma simplă: rtr. *chavalger*; it. *cavalcare*; sard log. *kađđigare*; fr. *chevaucher*; prov. cat. *cavalcar*; sp. *cabalgat*; port. *cavalgar*) || *încălecat* „action de monter à cheval“; † *încălecător* (Ps. Sch. CLII, 1, 4) „cavalier“ (comp. vfr. *chevauchoire*, adj. „qui sert pour chevaucher“, sb. „chevauchée“); *încălecătură* „action de monter à cheval“ (it. *incavalcatura*; fr. *enchevauchure*; nprov. *encavaucaduro*; sp. *encabalgadura*; port. *encavalgadura*; comp. it. *cavalcatura*; sard log. *kađđigadura*; fr. *chevauchure*; prov. cat. *cavaucadura*; sp. *cabalgadura*; port. *cavalgadura*).

214. *Descăleca*, vb. „descendre de cheval; † occuper un pays, coloniser“ || ar. *discălicare* „descendre de cheval“ || < DIS-CABALLĪCARE || alb. *tška'koñ*; it. *discavalcare*; vfr. *deschevalchier*; prov. *descavalcar*; cat. *descavalcar*; sp. *descabalgat*; port. *descavalgar* (comp. it. *scavalcare*; sard log. *iskađđigare*) || *descălecare, descălecat* „action de descendre de cheval; † occupation d'un pays, colonisation“; † *descălecată* (Iorga, Doc. Cantacuzino, 44) „occupation d'un pays“, ar. *discălicată* „action de descendre de cheval“; † *descălecător* „fondateur d'un pays“; † *descălecătoare, † descălecătură* (Tiktin; Cantemir, Hron.) „fondation d'un pays“, ar. *discălicătură* „action de descendre de cheval“ (sp. *descabalgadura*) || megl. *priscălicari* „sauter sur quelqu'un“.

CĂLCA, v. urm.

215. **CALCE**, sb. f. „caltha palustris, chelidonium majus, ficaria ranunculoides”—trans. *scalcie* (Lex. Bud.).

Lat. *CALX*, *CALCEM* „talon, pied de l'homme et des animaux”; înțelesul romînesc se explică din forma de copită de cal pe care o au frunzele acestei plante; de aceea de obicei se zice *calcea calului* (comp. numirile corespunzătoare fr. dial. *pied de polain*, sîrb. *kopitac* „petit sabot”) [Candrea, Rom. XXXI, 304].

It. *calce*; sard log. *kalke*; prov. *caus*; sp. *coz*.

216. **Călcîi**, sb. n. „talon; chanteau (de pain)—băn. *călcîi(e)* || megl. *călcîi*; ar. *călcîi*—ar. *călcîne* (Dalametra), sb. f. „chaussette” || < *CALCANEUM* || rtr. *chalchagn*; it. *calcagno*; sard log. *kalkan-žu*; vfr. *calcain*, *chauchein*; prov. *calcanh*; vsp. *calcaño* || dim. *călcîiaș* || băn. *călcînoasa*, în expresiunea: *a o lua la călcînoasa* (Wg Jb. III, 318) „se sauver, décamper” || *călcîiá* (Tiktin; Reteganul, Pov. pop. 19, 122, 138, 208) „marcher à grands pas, s'empreser, † fouler aux pieds” (rtr. *chalchognar*; vit. *calcagnare* „scappare, spronare”, sic. *karkaňari* „calzare”).

217. **Călca**, vb. „fouler aux pieds, marcher, enfreindre; côcher; repasser” || megl. *călcari*; ar. *călcare* || < *CALCARE* || rtr. *chalcher*; it. *calcare*; sard log. *kalkare*; (fr. *côcher*), vfr. *chauchier* „fouler aux pieds, presser, couvrir la femelle (en parl. des oiseaux”; acelaș înțeles în vit. *calcare* „coprire, parl. d'uccelli”; nprov. *caucá'no galino* „côcher une poule”); prov. cat. sp. port. *calcar* || † *călcată* (Ps. Sch. CXXXVIII, 3) „pas, marche” (rtr. *chalcheda*; it. *calcata*) || *incălca* „empiéter, opprimer”; *incălcare* „empiètement, oppression”.

218. **Călcat**, sb. n. „action de fouler, de marcher; repassage” < *CALCATUS*, -UM.

219. **Călcător**, adj. sb. m. „qui foule aux pieds; franchissable” (*punte călcătoare*, Gorovei, Cimil. 308); pédale, reinette (de charpentier); fouloir de vendange—**Călcătoare**, sb. f. „fouloir de vendange, planche sur laquelle le potier pétrit la marche avec les pieds”;

pl. *călcători*, Mehedinți „courroies des étriers”, Muscel „chevron” (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 13) < *CALCATORIUS*, -A, -UM; *CALCATORIUM* „lieu où l'on foule la vendange, pressoir” || rtr. *chalchaduoira*; it. *calcatoio*, *calcatoia*; vfr. *chauchoir*; prov. *caucadoira*; port. *calcadouro* (comp. vsp. *calcadera*); înțelesul de „fouloir de vendange” apare și în aceste forme romanice || *călcătoare* (Costinescu), *călcătoreasă*, *călcătoriță* „repassouse” || † *călcători* (Dosoței, Ps. vers. 107) „frayer une route”.

220. **Călcătură**, sb. f. „pas, marche; transgression; repassage; épilepsie”—în munții Sucevii „callosité sur le pis de la vache” (Șez. II, 185); † „invasion” (Cantemir, Hron.); † „peine, affliction” (Paliia, Exod. III, 7; IV, 31) || ar. *călcătură* „pas; aire en argile mélangée avec de la bouse de vache ou du crottin de cheval” || < *CALCATURA*, -AM || it. *calcatura*; sard *kalkadura*; port. *calcadura*.

221. **Căltămînt**, sb. n. „chaussure” (Cipariu, Princ. 122; Dosoței, Ps. vers. 55; Bobb; Polizu); *căltăminte* (Marian Sărb. I, 197); † *incăltămînt* (Cipariu, Princ. 122) și *incăltăminte* (pl. devenit sg.) au fost refăcute după *incălța* < *CALCIAMENTUM*, *CALCIAMENTA*, devenit sg. fem. || rtr. *chüz zamainta*; it. *calzamento*, *incalzamento* „poursuite”; sard *kalzamentu*; vfr. *chaucement(e)*, *enchaucement* „poursuite”; prov. *causament(a)* „chaussure; poursuite”, *encausament* „poursuite”; cat. *encalcement* „poursuite”; port. *calçamento*.

222. **Încălțare** (Dosoței, V. Sf. v. Wg Jb. V, 112; Creangă, Scrieri II, 35), sb. f. „chaussure” < *CALCEARE* + *în-* [Pușcariu, Etym. Wb. 807] || rtr. *chalzer*; it. *calzare*; vfr. *chaucier*; prov. *caussier*.

223. **Încălțătură**, sb. f. „chaussure” (Jipescu, Opinc. 35) < *CALCIATURA*, -AM „pansement appliqué aux pieds du cheval” (Mulom. Chironis, 332) + *în-* sub influența lui *incălța* || it. *calzatura*; fr. *chaussure*; nprov. *caussaduro*; sp. *calzadura*; port. *calçadura*.

224. **Încălța**, vb. „chausser; mettre des jantes à une roue” (Costinescu;

Barcianu) — † *inculța* (An. Car.) a fost refăcut după *desculța* || ir. *incață*; ar. (a)*ncălțare* „chausser; ferrer (un cheval)“ || < INCALCIARE (Densusianu, Hist. l. roum. I, 169) || it. *incalzare*, sard log. *inkalzare*, vfr. *enchausser*, prov. *encaussar*, cat. *encalsar* și vsp. *encalzar* „poursuivre“; mai întrebuintată forma simplă: rtr. *chüzzer*; it. *calzare*; sard log. *kalzare*; fr. *chausser*; prov. *caussar*; cat. *calsar*; sp. *calzar*; port. *calçar* || *incălțat* „action de chausser“ || *incălței* (Sbiera, Col. 92) și *incălții* (Reteganul, Pov. pop. 145), pl. „souliers“ || *incălțelar* (Damé) „cordonnier“ || *incălțăminte*, v. *Călțămint*.

225. **Descălța**, vb. „déchausser“ || ar. *discălțare* || < DISCALCIARE || it. *discalzare*; fr. *déchausser*; prov. *descaussar*; cat. *descalsar*; sp. *descalzar*; port. *descalçar* (comp. it. *scalzare*) || *descălțat* „action de déchausser“.

226. **Desculț**, adj. „nu-pieds“ || ir. *rescuț* (prin înlocuirea lui *des-* cu *res-*, cum se întâmplă des în acest dialect); ar. *disculțu* || < *DISCULCIUS, -A, -UM (cf. Candra, Rev. ist. arh. VII, 78) || friul. *diškolz*, Muggia *deskols*, tir. *deškous*; Rovigno *daskulso*; vven. *descolzo*, pad. *deskolze*, trent. com. mil. *deskolz* (comp. rtr. *scuz*; sard log. *iskulzu*) || forma corespunzătoare *DISCALCIUS e reprezentată de it. *dis-calzo*; fr. *déchau.v*; prov. cat. *descals*; sp. *descalzo*; port. *descalço*.

227. **Desculța**, vb. „déchausser“ || ir. *reskuță* (cf. *descuț*); ar. *disculțare* || < DISCULCIARE || friul. *diškolzá*; vven. *descolzar*, vic. *deskolzar*, vlomb. *descoçzar*, com. mil. *deskolzá* (comp. sard log. *iskulzare*).

228. **CALD**, adj. „chaud“ || ir. *câd*; megl. *cald*; ar. *caldu*.

Lat.: CALDUS, -A, -UM (= clas. CALIDUS).

Rtr. *chod*; it. *caldo*; sard log. *kaldu*; fr. *chaud*; prov. *caud*; sp. port. *caldo*.

Der.: dim. *călduț* (it. *calduccio*); *căldicel*, *căldicea* (sic. *kaudiceddu*), *căldicică*; *căldișor* (ar. ~); *căldușor* (Marian, Sărb. II, 113) || *căldos* (Daul, Col. 20) „chaud“ (nprov. *caudous*; sp. *caldoso*) || *incălzi*, megl. *ancălziri*, ar. (a)*ncăldzire* „chauffer, échauffer“ comp. vfr. *enchauder*); *incălzit* „chauf-

fage, échauffement“; *incălzit* „échauffant, réchauffant“; *incălzitură* (Cantemir, Ist. ier. 262; Cihac), *incălzeală* (Polizu; Costinescu) „échauffement, chauffage“.

229. **Căldare**, sb. f. „chaudron“ || megl. *căldari*, *căldar*; ar. *căldare*.

Lat. CALDARIA, -AM; forma a doua megl. poate veni din CALDARIUM, dar se poate de altfel ca schimbarea de gen să se fi produs în acest dialect.

Rtr. *chüdera*; it. *caldaia*, *caldaio*; fr. *chaudière*; prov. *caudeira*; cat. sp. *caldera*, vsp. *caldero*; port. *caldeira*.

Der.: dim. *căldăruță* (Grovei, Cimil. 127; it. *caldaiuccia*; comp. friul. *k'aldiruzz*); *căldărușe*, bot. „aquilegia nigricans“, ar. *căldărușă* (Dalametra); băn. *căldărușcă* (An. Car.; megl. ~) || augm. *căldăroi* || trans. *căldărâu* (Viciu, Glos. 23) „bois qui sert à soutenir la chaîne du chaudron“ || *căldărar* „chaudronnier“; Gorj „bois qui soutient la chaîne du chaudron“ (rtr. *chüdirel*; it. *calderaio*; vfr. *chaudrier*; nprov. *caudeirié*; cat. *calderer*; sp. *calderero*; port. *caldeireiro*); *căldărăreasă* (Costinescu) „chaudronnière“ || *căldărărie* „chaudronnerie“ (cat. sp. *caldereria*; port. *caldeiraria*) || † *căldărăresc* (Cantemir; Iorga, Studii V, 357) „de chaudronnier“ || trans. *căldări* (Lex. Bud.) „salir, noircir“.

Impr.: ngrec. *μελκάρη* „Melknapf, Melkgefäß“.

230. **Căldură**, sb. f. „chaleur“ < *CALDURA, -AM || Muggia *k'aladura*; it. *caldura*; sard camp. *kardura*; nprov. *cauduro* || dim. *căldurică* (Tiktin; Creangă, Scrieri I, 251) || *călduros*, ar. *călduros* (Dalametra) „chaud“ (nprov. *caudurous*) || ar. *căldureață* „chaleur“ || ar. *ngăldurari* (Dalametra) „chauffer“.

231. **Scălda**, vb. „baigner“ || ir. *scadâ*; megl. *scăldari*; ar. (a)*scăldare* || < EXCALDARE „mettre dans l'eau chaude“ (pentru înțelesul rominesc, comp. *excaldatio* „bain chaud“) || rtr. *schalder*; it. *scaldare*; fr. *échauder*; prov. *escaudar*; cat. sp. port. *escaldar* (comp. sard log. *iskaldire*) || *scăldă*, *scăldușe*, *scăldușcă* „bain, baignoire“; băn. trans. *scăldare* „balneum“ (An. Car.; Viciu, Glos. 75); *scăldat* „action de

baigner“ (nprov. *escaudat* „mets limousin, espèce de polenta, farine de sarrasin qu'on fait cuire, délayée dans l'eau“; comp. it. *scaldato*); *scăldător*, adj. sb. „qui baigne“ (it. *scaldatoio*; fr. *échaudoir*); *scăldătoare* (ar. ~) „bain, baignoire“; *scăldătură* (ar. ~) „action de baigner“ (fr. *échaudure*; prov. *escaudadura*; cat. port. *escaldadura*; comp. sard log. *iskaldidura*).

232. **Scăldăciune**, sb. f. „action de baigner“ (Marian, Nașt. 255) < EX-CALDATIO, -IONEM.

233. **CĂLDĂRAȘ**, sb. m. „bouvreuril“.

Lat. *CARDILLUS, -UM „chardonneret“ + suf. dim. -aș (= clas. CARDUELLIS, devenit CARDĒLLIS, atestat la Petroniu, și CARDELUS, Thes. gl. I, 182, din care apoi prin substituție de sufix *CARDILLUS, CARDELLUS, Thes. gl. I, 11, 181). Forma dispărută *cărdel a dat în combinație cu suf. dim. -aș: *cărde-laș, care apoi prin etimologie populară a devenit căldăraș (comp. formele romanice, și în special cele dialectale fr. de mai jos).

It. *cardello* (cu *e* deschis sub influența derivatelor cu *ello*), abr. *kardille*, sic. *kardiđdu*; nprov. *cardil*; alături de acestea numeroase derivate: it. *cardelletto*, *cardellino*, *calderino*, *carderino*, *calderello*, pist. *karderuđio*, vit. pist. *calderugio*; vfr. *chardereul*, fr. dial. *chardounari*, *chaudronnier* (prin etim. populară sub influența lui *chaudron*), *chetronurier*; nprov. *cardelino*, *cardarino*, *cardelineto*, *cardino*, *cardineto*, *cardenillo*, *cardinolet*, *cardonel*, *cardonnet*, *cardouniera* (cf. Rolland, Faune II, 187).

234. **CALE**, sb. f. „chemin, route, voyage, moyen“—Oșani „fois“, în expresiunea *d'o cale* (*d'o căliță*) „une fois“ || ir. *căle*; ar. *cale* „chemin, route, voyage; fois“ (*ună cale* „une fois“).

Lat. CALLIS, -EM.

Vegl. *kal*, și cu înțelesul de „fois“ ca în românește (paralelismul acesta semantic „chemin—fois“ se mai întâlnește și în alte limbi, cf. Bartoli, Dalm. I, 292); it. sp. *calle*.

Der.: dim. *călicea* (Lex. Bud.; Marian, Leg. 276, Ins. 174; ven. vic. *kalešela*, regg. mod. mir. bol. *kalšela*);

călicioară (Lex. Bud.); *călișoară* (ar. ~) || *călător* (ar. ~), adj. sb. „voyageur“, formațiune identică cu lat. *viator*, *viatorius* (comp. alb. *uđetar* și *uđetor*, *řugřtar* „Reisender“ < uđe „Weg“, *řug* „Gasse“) || *călători* „voyager“; act. „transporter“ (Șez. I, 112; Voronca, Dat. cred. 782; Sevastos, Cînt. 150); *a se călători* „s'en aller, partir“; *călătorit*, *călătorie* „voyage“.

CAM, v. ca¹.

235. **CĂMAȘE**, sb. f. „chemise; placenta“ || ir. *cămeșe*; megl. *cămeșă*; ar. *cămeașe*.

Lat. CAMĪSIA, -AM.

Friul. *kamežę*; bellun. *kamesa* || în restul domeniului întilnim forme care au la basă pe CAMĪSIA, -AM: alb. *kemišę*; rtr. *chamışcha*; it. *camiscia*; fr. *chemise*; prov. cat. *camisa* (sard log. *kamija*; sp. port. *camisa*); vegl. *kamajsa* poate fi CAMĪSIA ori CAMĪSIA (cf. Meyer-Lübke, Beton. im Gall. 17; Salvioni, Arch. gl. XVI, 253, 293).

Der.: dim. *cămășuță*, megl. *cămișuță*; *cămeșuie* (Tiktin; Cihac; Paliia, Exod. XXVIII, 42; XXXIX, 25; Viciu, Glos. 25); mold. trans. bucov. *cămeșuică* (Lex. Bud.; Creangă, Scrieri II, 75; Marian, Nunta 345, 351, Nașt. 331); *cămășcioară* (Ștefulescu, Gorjul LXIV); megl. *cămișoacă*; ar. *cămișiță*, *cămișică*, *cămișotă* (Dalametra) || augm. *cămeșoi*.

236. **CAP**, sb. n. „tête; chevet, bout; commencement; chef“; pl. *capete* „têtes, etc.“; capital“, *capuri*, dial. „têtes, etc.“, † *taxe par tête*“ || ir. *căp*, pl. *căpuri*; megl. *cap*, pl. *capiti*; ar. *cap*, pl. *capite*.

Lat. CAPUT; din punct de vedere fonetic forma românească s'ar putea explica și din lat. vulg. CAPUS, atestat în CIL. XIII, 3683 și reprezentat într-o parte a domeniului romanic occidental; cum arată însă pl. *capete* < CAPĪTA trebuie mai curînd să admitem derivarea din CAPUT; pl. *capuri* este o formațiune țirzie.

Vegl. *kup*; rtr. *cho*; it. *capo*; sard log. *kabu*; cat. prov. *cap*; sp. port. *cabo* < CAPUT ori CAPUS || fr. *chef* < CAPUS.

Der.: dim. *căp(u)șor*; *căpuș* (it. *capuccio*); ar. *cipic* (Dalametra) || *capăt*

„bout, extrémité, commencement, comble“, refăcut din pl. *capete* (mil. *kaved* „tralcio novello della vite“; sard log. *kabidu*, *kabida*) || ar. *căpie* „commandement“ || *căpetenie* „chef, commandant“ || *capeș* „avisé, énergique“ || *căpătui* „caser“; *căpătuială* „action de caser, établissement“ || zool. *capovenie* (Rădulescu - Codin, Cuv. Musc. 14), *virtecap* și *capintortură* (v. *Toarce*) „torcol“.

237. **Căpețel**¹, sb. n. „bout, † commencement; † chapiteau; petite aumône“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14) — trans. *chepețal* (Viciu, Glos. 28) „fichu, voile de tête“ < CAPITĒLLUM „tête (d'aiguille), chapiteau de colonne, bout de surgeon“ || rtr. *chavde*; it. *capitello*; prov. *capdel*; cat. *capdell*; sp. *caudillo*; port. *cabedello*.

238. **Căpețel**² (*căpețea*, *căpețală*, sb. f.), sb. n. „bride“ — bucov. *căpețala morii* „bois qui supporte l'arbre de couche du moulin“ (Sbiera, Col. 23; comp. vfr. *chevecel* „pièce de bois sur laquelle tourne le tourillon de l'arbre d'un moulin“) < CAPITIUM + -el; forma dispărută **căpăș* avea tot înțelesul de „bride“, ca parte din formele romane corespunzătoare: com. *kavez*, mil. *kavezz*, abr. *kapezze*, nap. *kapizze*, sic *kapizzu*; vfr. *chevez*; prov. cat. *cabes*; sp. *cabezo*; port. *cabeço* (comp. rtr. *chavezza*; it. *cavezza*; vfr. *chevece*; prov. *cabeissa*; sp. *cabeza*; port. *cabeça*); din *căpețel* - pl. *căpețele* s'a refăcut, prin analogie, singularul *căpețea*, *căpeța*, din al cărui pl. *căpețale* și-a luat apoi: naștere un nou singular *căpețală* || trans. *căpățan*, *căpuțan* (Viciu, Glos. 26) „bride“ e rezultat din *căpețel* prin schimbare de sufix.

239. **Căpățină**, sb. f. „crâne, tête, pomme (de chou), gousse (d'ail), pain (de sucre), moyeu (d'une roue)“ || ar. *căpățină* || *CAPITĪNA, -AM || alb. *kaptin* (comp. vit. *capitino* „capocchia del manfanile“, triest. *kavidin*, ferrar. mant. *kavdin*, parm. mod. *kavden* „capezzolo, papilla“, mil. *kavedin* „stoppa di filaticcio“) || trans. *căpăținar* (Viciu, Glos. 26) „licou“ || *căpăținos* „qui a une grosse tête, têtue“ || *a se încăpățina* „s'obstiner“; *încăpăținare* „obstina-

tion“ || *descăpățina* (Tiktin) „décapiter“.

240. **Căpătii**, sb. n. „chevet, bout; oreiller; chantier, morceau de bois qui sert de support; bois qui supporte l'arbre de couche d'un moulin“; băn. „charge de bois qu'on peut porter sur la tête“ || megl. *căpitoñu*, *cupitoñu* și ar. *căpitiñu*, *căpituñu* „oreiller“ || < CAPITANEUM, din adj. CAPITANEUS, -A, -UM „capital“; pentru înțelesul de „oreiller“, comp. *capitale* „cervical“ (CGL. II, 460; V, 353), sard log. *kabidale* „cuscino“ || comp. Muggia *kavedaņa*; Rovigno *kavadaņa*; it. *capitagna* < CAPITANEA.

241. **Căpăta**, vb. „obtenir, recevoir“ — trans. „cueillir“ (Daul, Col. 57; Conv. lit. XX, 1006; comp. forma sardă) || ar. *căpitare* „tondre les brebis autour de la tête“ || < *CAPITARE (atestat în *capitare*, CGL. III, 451, 483); înțelesul dr. și al formelor romane corespunzătoare se explică din acela pe care-l avea caput: 1° „capital“ (> „faire fortune, gagner“) și 2° „bout“ (> „arriver au bout“); cf. Ascoli, Arch. gl. XI, 428 || alb. *kap(ε)toñ* „dépasser“; Muggia *kapitá* (pentru înțelesul dr. comp. *kapitá una malatia*, Arch. gl. XII, 272 = *a căpăta o boală*); it. *capitare*; sard log. *kabidare* „raccogliere“ (comp. sard log. *akkabidare*; vfr. *ache-der* „obtenir“; prov. *acaptar*; vsp. *acabdar*, Thomas, Mélanges, 4) || *căpătat* „action d'obtenir“ || ar. *capit* „laine de la tête“ || *căpătătura* (Lex. Bud.) „enfant trouvé“ || † *încăpăta* (Cantemir, Hron.) „trouver“ (comp. în *capitare* citat mai sus).

242. **Scăpăta**, vb. „1° devenir pauvre; 2° décliner, se coucher (en parl. du soleil); 3° baisser (en parl. des eaux); être sur le point de tomber, broncher“ (Marian, Desc. 162; Lex. Bud.; Laurian-Massim; Damé, Term.; Dosoftei, V. Sf. oct. 3; Șez. I, 262) || megl. *scăpătari* „décliner, se coucher (en parl. du soleil)“; ar. (*a*)*scăpitare* „disparaître, engloutir; décliner, se coucher (en parl. du soleil)“ || *EXCAPITARE; înțelesul de sub 1° se explică din caput „capital“, cel de sub 2° din „sommel (d'une montagne“; comp. alb. cal. *kapitimi* „Sonnenuntergang“, *kapt* „Rück-

seite eines Berges“; cf. Densusianu BSF. II, 11) || alb. *škup=toŋ* „devancer“; rtr. *schavder* „Schaden leiden an einer Handlung, ausweichen“; it. *scapitare* (comp. prov. *descaptar*; vsp. *descabdar*) || *scapăt* (Dosofoei, Ps. vers. 58, 393; Tocilescu, Mat. 152, 1574), megl. *scapit*, ar. (a)*scapit* și (a)*scapita* „coucher du soleil“ (rtr. *schevd* „Verlust“; it. *scapito*); *scăpătare* „appauvrissement, revers de fortune; coucher du soleil“, megl. *scăpitari* „coucher du soleil“, ar. (a)*scăpitare* „disparition, engloutissement; coucher du soleil“; *scăpăt*, megl. *scăpitat*, ar. (a)*scăpitate* „coucher du soleil“ || *scăpătăciune* (Costinescu; Laurian-Massim; Ureche, Leg. I. 22), *scăpăciune* (Laurian-Massim; Gaster; Iorga, Studii VI, 19, 115, 418; VII, 20; VIII, 113; WgJb. IX, 229) „indigence“ (comp. *capitatio*).

Impr.: ngr. *σκαπετώ* „fliehe“ (Murnu, Rum. Lehnw. 42).

243. **CĂPĂSTRU**, sb. n. „licou; bois qui supporte l'arbre de couche d'un moulin“ (Damé, Term. 153) || ir. megl. *căpestru*; ar. *căpestru*, *căprestu*.

Lat. **CAPISTRUM**.

Vegl. *kapjastro*; rtr. *chavaister*; it. *capestro*; sard log. *krabistu*; fr. *chevêtre*; prov. cat. *cabestre*; sp. *cabestro*; port. *cabresto*.

Der.: *căpestrel* (it. *capestrello*; port. *cabrestilho*; comp. *capistellum*); *căpăstraș* (Tiktin) || ar. *căpistrusiri* (Dalametra) „mettre un licou“.

Impr.: rut. *капестра*, *капаетва* „Halfter, Zaum“.

244. **Căpăstra**, vb. „clore“ (Tiktin) < **CAPISTRARE** || nprov. *cabestrá*; sp. *cabestrar* || *căpăstrare* (Săghinescu, 47) „sorte de couture faite autour d'une pièce de raccommodage“.

245. **Încăpăstra** „mettre un licou“; fig. „lier la langue à qqn.“ (Lex. Bud.; Polizu) < **INCAPISTRARE** || it. *incapestrare*; sard log. *inkrabistare*; fr. *enchevêtrer*; nprov. *encabestrá*; cat. sp. port. *encabestrar*.

CĂPĂTA, v. *cap*.

CĂPĂTÎI, v. *cap*.

CĂPĂȚÎNĂ, v. *cap*.

246. **CĂPISTERE**, sb. f. „maie, huche à farine“ — † **CĂPESTER** (An. Car.) || megl. *căpisteari*, *căpister*; ar. *căpistear*.

Lat. **CAPISTERIUM**, ***CAPISTERIA**, -AM.

Sen. aret. *kapisteo*, perug. *kapestio*, roman *kapish'ere*, abr. *kapištjera*, *kapištjere*.

247. **CAPRĂ**, sb. f. „chèvre, chevalet, chèvre (à soulever des fardeaux), ferme (de charpentier), chevalet du dévidoir, compas de tonnelier; siège d'une voiture; cheminée des maisons de paysans“ (Viciu, Glos. 26) || ir. *căpreș* și megl. ar. *capră* „chèvre“.

Lat. **CAPRA**, -AM.

Alb. *k'epre*; rtr. *chevra*; it. *capra*; sard log. *kraba*; fr. *chèvre*; prov. cat. sp. port. *cabra*.

Der.: dim. *căpruță* (sic. *krapuzza*); *căprită* și *căprișoară*, bot. „atriplex litoralis, salicornia herbacea“; *căpricică* (Tocilescu, Mat. 637); ar. *căprullă* (Dalametra) „chevron“ || augm. Țara Hațegului *căproi* (Rev. cr.-lit. IV, 141), băn. *căproŋ* „support du dévidoir“ || col. băn. *căpramă* || *căprese* (Tiktin; Tocilescu, Mat. 564) „de chèvre“ || *căpriu* (Oșani *căpriu*), *căprui* (*crăpui* Polizu; Teodorescu, P. pop. 394) „brun (en parl. des yeux“; vit. *caprigno*, abr. *kapreŋe*, sic. *krapiŋu*) || ar. *caprindzu* (Dalametra) „osselet de chèvre“.

248. **Căprar**, sb. m. „chevrier“ || megl. ar. *căprar* || < **CAPRARIUS**, -UM || rtr. *chavrer*; it. *capraio*; sard log. *krabarzu*; fr. *chevrier*; prov. *cabrier*; cat. *cabrer*; sp. *cabrero*; port. *cabreiro* || *căprărie* (Șez. III, 9) „endroit où paissent ou se reposent les chèvres“ (sic. *kraparia*; prov. *cabreria*; sp. *cabrería*) || col. ar. *căpririū* (Dalametra).

249. **Căprăreață** (băn.), sb. f. „endroit où paissent ou se reposent les chèvres“ || ar. *căpărleață*, *căpărleadză* (< *căprăreață* prin disimilarea celui al doilea *r*, metatesa *ră* > *ăr*, și schimbare de sufix, în forma din urmă) || < ***CAPRARĪCIA**, -AM || vit. *caprareccia* (comp. fr. *chevrerez* „qui nourrit des chèvres“, Thomas, Rom. XXXII, 192; sp. *cabreriza*).

250. **Căprină** (megl. ar.), sb. f. „laine

de chèvre“ <CAPRINA-AM || veql. *kaprajna*; vvic. *kavrina* „pergamena“; sp. *cabrina* (comp. it. *caprino*; vfr. *chevrin* „de peau de chèvre“; prov. *cabren*).

251. **Căprior**, sb. m. „chevreuil, chevron“ — **Căprioară**, sb. f. „chevrette“ || ar. *căprioară* || <CAPRIOLUS,-UM; CAPRIOLA,-AM || alb. *kapruat*, *kaprote*; rtr. *chavriöl*, *chavrioula*; it. *capriuolo*; sard log. *krabolu*, *krabola*; fr. *chevreuil*; prov. *cabirol*, *cabirola*; cat. *cabirol* || dim. *căprioarel* (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14), *căprioraș* (Marian, Sărb. III, 138) „petit chevron“ || *căpriori* (Tiktin) „poser des chevrons“; *căprioareală* (Tiktin) „ensemble des chevrons“.

252. **Caprifoi**, sb. m. „chèvrefeuille“, *caprafoi* (Polizu; Șez. II, 23) <*CAPRIFOLIUM || it. *caprifoglio*; vfr. *chevrefeuil* (fr. *chèvrefeuille*); prov. *capri-fuelh*.

253. **CAR**¹, sb. n. „char; ourse (constellation)“ || megl. ar. *car*.

Lat. **CARRUM** (pentru înțelesul de „ourse“, cf. Densusianu, Arch. lat. Lex. XII, 425).

Alb. *kaṛe*; rtr. *char*; it. *carro*; sard *karru*; fr. *char*; prov. *car*; cat. sp. port. *carro*.

Der.: dim. *căruț*, *căruță* (ar. ~; friul. *k'aruzz*; it. *carruccio*; sass. *karruzzu*); *cărucior*, *cărucioară*; *cărucian*; *căruie* (Marian, Ins. 115), megl. *căruļu*, *căruș* și *cărlăuș*, ar. *cîruļū* și *cîruș* (Dalametra) „poulie, rouette à gorge“ (comp. it. *carrucola*); Maramureș *căruļel*, *căruļan* (Țiplea, P. pop. 106) || augm. *căroi* și *căran* (Polizu), *căroaie* (Tocilescu, Mat. 620; Viciu, Glos. 27) || *căruțar* (ar. ~), *căruțaș*, *cărucier* (Tiktin) „charretier“; col. *căruțarie* (Tiktin) || trans. *căruța* (Lex. Bud.: Barcianu) „charrier“.

Impr.: ung. *karuca* (Szinnyei); bulg. *каруца* „charrette“ > *каруцарь*; rut. *кароуча*, sîrb. *karuce* > *karučice* „Carrosse, zweirädiger Düngerkarren“; grec. *καρόλι*: „Winde, Rolle“.

254. **Cărare**, sb. f. „sentier; raie (des cheveux)“ — băn. *călară* (WgJb. III, 318) || ar. *cărare* || <CARRARIA,-AM (Densusianu, Hist. l. r. I, 159) alb. *kaṛar*;

Münsterth. *karrera* (Carisch); vit. *carraia*, vvic. *carrara*, mant. piac. regg. *karrera*, parm. *karrara*; vfr. *charriere* „grand chemin, route, voie, trace“, Dompierre *tseraero*; prov. *carriera*; cat. sp. *carrera*; port. *carreira* || dim. *cărărea* (Reteganul, Pov. ard. IV, 67; sp. *carrerilla*); *cărărușe* > *călerușe* (Mîndrescu, Lit. pop. 96); *cărăruță* (Cihac; Gutinul, 11); *cărăruie*; *cărăruică* || trans. *cărărat* „bariolé“ (cf. Jipescu, Opinc. 79).

255. **Căra**, vb. „charrier, transporter“; *a se căra* „s'en aller“ <*CARRARE || sard log. *karrare* || *cărat* „transport“; *cărător*, adj. sb. „qui transporte“ (rtr. *charraduor*); *cărătură* „transport“ (rtr. *charradūras*, pl. „Abfall von Aehren beim Laden“) || *cărăuș* „charretier“; *cărăușie* „charriage; taxe de charriage, métier de charretier“; † *cărăuși* „aurigam agere“ (An. Car.); *cărăușit* (Reteganul, Bibl. pop. 40) „charriage, métier de charretier“.

Impr.: rut. *карауша* „grosser Lastwagen“.

256. **Carcă**, vb. ir., ar. *cărcare* (Weigand, Arom. II, 310) „charger“ <CARR(I)CARE (Densusianu, Hist. l. roum. I. 166) || rtr. *charger*; it. *car(i)care*; fr. *charger*; prov. *cargar*; cat. *carregar*; sp. *cargar*; port. *carregar*.

257. **Încărca**, vb. „charger“ || ir. *ăncărcă*; megl. *(a)ncărcari*; ar. *(a)ncărcare* „charger, rendre enceinte (comp. bucov. *încărcată* „enceinte“, Marian, Nașt. 10) || < IN-CARR(I)CARE || alb. *ngarkoñ*; rtr. *incharger*; it. *incar(i)care*; sard log. *ingarrigare*; vfr. *enchargier*; prov. *encargar*; cat. *encarregar*; sp. *encargar*; port. *encarregar* || *încărcat* „action de charger“; *încărcător*, sb. „chargeur“ (comp. nprov. *cargadouiro*), *încărcătură*, ar. *(a)ncărcătură* „charge, chargement“ (comp. prov. vsp. *cargadura*).

258. **Descărca**, vb. „décharger“ || megl. *discărcari*; ar. *discărcare* || < DIS-CARR(I)CARE || alb. *tškarkoñ* (Christophorides); friul. *diškargá*; it. *discar(i)care*; sard log. *disgarrigare*; fr. *décharger*; prov. *descargar*; cat. *descarregar*; sp. *descargar*; port. *descarregar* (comp. alb. *škarkoñ*; rtr. *schar-*

ger; it. *scaricare*; prov. *escargar*) || *descărcat*, ar. *discărcat* „action de décharger“; *descărcător* „déchargeur“ (comp. nprov. *descargadouiro*); *descărcătură*, ar. *discărcătură* (Dalame-tra) „décharge, déchargement“ (sp. *descargadura*).

259. **CAR**² (mai întrebuintat pl. *cari*), sb. m. „artison“.

Lat. **CARIUS**, -UM (CGL. V, 444 = clas. **CARIES**) || Rovigno *kjero*; nap. *kairo* || alb. *k'ere*; rtr. *chaera*; nap. *kaira*; nprov. *queiro*; cat. arag. *quera* <***CARIA**, -AM.

Der.: *cărete* (Marian, Ins. 295, 391; Rev. cr.-lit. III, 92) „achronia alveolaria, piophila casei“ || *cări* „ronger (comme les artisans)“.

CĂRA, v. *car*¹.

CĂRARE, v. *car*¹.

260. **CĂRBUNE**, sb. m. „charbon“ || ir. *cărbur(e)*; ar. *cărbune* || < **CARBO**, -ONEM || rtr. *craun*; it. *carbone*; sard log. *karbone*; fr. *charbon*; prov. cat. *carbó*; sp. *carbon*; port. *carvão* || dim. *cărbunel* (nprov. *carbouneu*; sic. *karvuneddu*; comp. it. *carbonella*; sp. *carbonilla*); *cărbunaș* (Tiktin); Gaster; Marian, Nașt. 371; Sevastos. Cînt. 175) || col. *cîrbunami* (Dalame-tra) || *cărbuni* (Polizu) „carboniser“ (comp. fr. *charbonner*; nprov. *carbouná*).

261. **Cărbunar**, sb. m. „charbonnier“; zool. „cormarin“ (Tiktin) || ir. *cărburâr*; ar. *cărbunar*, fem. *cărbunară* || < **CARBONARIUS**, -UM || rtr. *crauner*; it. *carbonaio*; sard log. *karbonaržu*; fr. *charbonnier*; nprov. *carbounié*; cat. *carboner*; sp. *carbonero*; port. *carvoeiro* || *cărbunăreasă* „charbonnière“ || *cărbunărie* „métier de charbonnier, charbonnerie“ (sp. *carboneria*; port. *carvoaria*) || ar. *cîrbunîrlichîă* (Dalame-tra) „métier de charbonnier“ || *cărbuniu* (Marian, Crom. 51), adj. „couleur de charbon“.

262. **CĂRE**, adj. pron. rel. și interog., m. f. „lequel, qui, quel“; gen.-dat. sg. *cărui(a)*, *cărei(a)*; nom.-ac. pl. *care* și *cari*, m. f.; gen.-dat. *căror(a)* — † *carele*, *care*; *carii*, *carele* și *carile* || ir. *cârle*, *cârș*, pl. *cârli*, *cârle*; megl. *cari*,

genit. *lu cruî*, dat. *la cari*; ar. *ca(r)e* și *cari*, pl. *ca(r)î*.

Lat. **QUALIS**, -EM.

Rtr. *quel*; it. *quale*; sard log. *kale*; fr. *quel*; prov. cat. *qual*; sp. *cual*; port. *qual*.

Der.: *careș* „chacun, †quel“, † *careleș* „chacun“ || *careva* „quelqu'un“ || *oare-care*, *oare-și-care*, † *vărecare* „quelque, certain“; *ori-care*, *ori-și-care*, *veri-care* „n'importe lequel“ || *fiecare*, *fieșcare*, *fieștecare*, *fiteșcare*, † *fieșteșicare* (Ștefulescu, Gorjul, 112) „chaque, chacun“ (pentru aceste compuse, v. *Fi*, *Oară*, *Vrea*) || megl. *crăști*, *caști* (pe lingă alte pron. ori adv.) „n'importe...“; ar. *cariște*, *căști* (pe lingă pron. și adv.) „qui sait, n'importe...“; megl. *fiștucari*, ar. *teștucare* „n'importe lequel“ || ar. *ca(r)îți(do)* „n'importe lequel“ || *niscare*, *niscăi(va)* „quelque(s), certain(s)“; ar. *țenuscari* „n'importe lequel, chacun“; v. *Ști*.

263. **CĂRINDAR**, sb. „janvier“ (cf. Marian, Sărb. I, 95)

Lat. **CALENDARIUS**, -A, -UM „qui a lieu aux calendes“; înțelesul romînesc se explică probabil prin faptul că sărbătoarea păgînă a calendelor lui ianuarie a fost de o parte confundată cu crăciunul (v. forma nprov.) și de altă parte cu începutul anului.

Aret. *kalêndeo* || comp. alb. *kałenduar* „janvier“ <***CALENDORIUS**; nprov. *calendreu* „nom qu'on donne aux douze jours qui précèdent la Noël“; Rovigno *kalenbre* „i 12 giorni precedenti la vigilia di Natale“.

264. **CĂRMĂNA**, vb. „carder“ (Lex. Bud.; Șez. V, 54).

Lat. **CARMĪNARE**.

It. *carminare*; sard log. (*b*)*arminare*; prov. cat. sp. *carmenar*; port. *carmear*.

265. **Scărmăna**, vb. „carder“; fig. „houspiller“ — *scălmăna* (Marian, Ins. 475) || ar. *scărminare* || < **EX-CARMĪNARE**, tir. *skarmenar*; parm. *sgarminar*, sic. *skarminari*; sard camp. *skraminai*; nprov. *escarmenă*; sp. *escarmenar* || *scărmănat* „cardage“, fig. „houspillement“; *scărmănător* (Barcianu; comp. sard gal. *graminatori*), *scărmănătoare* „carde“; *scărmănătură*,

ar. *scîrminătură* (Dalametra) „cardage“; fig. „houspillement, rossade“ (comp. sard gal. *graminatura*) || megl. *rascârminari* „carder“.

266. **CARNE**, sb. f. „chair, viande“ || ir. *cârne*; megl. *cârni*; ar. *carne*.

Lat. CARO, CARNEM.

Vegl. *kuorno*; rtr. *charn*; it. *carne*; fr. *chair*; prov. cat. *carn*; sp. port. *carne*.

Der.: dim. *cârnicea* (An. Car.; Cante-mir, Div. lum. 98; sic. *karničedđa*; sp. *carnecilla*); *cârnicică* (sp. *carnecica*); *cârnișoară*; *cârniță* (Marian, Sat. 22); *cârnicioară* (Lex. Bud.) || *cârniu*, adj. „couleur de chair“ (Tiktin; Marian Crom. 51; sic. *karniū*) || *cârnicios* (Tiktin) „charnu“ || ar. *cârniecîu* (Mi-hăileanu), *cîrnicîu* (Dalametra) „gibeci-ère“ (comp. nprov. *carnié* „sac de chasseur“).

267. **Cîrnaț** (*cîrnat*, *cîrnate*), sb. m. „saucisse“ || megl. *cîrnat* || <*CARNACIUS, -UM; formele *cîrnat*, *cîrnate* au fost refăcute după analogia sb. în *-at, -ate* || sic. *karnazzu* „carniccio“; vsard (Stat. Sass.; Arch. gl. XIII, 117) *carnatu* „salsiccia“; nprov. *carnas*; port. *carnaz* (comp. it. *carnaccia*; prov. cat. *carnassa*; sp. *carnaza*; port. *carnaça*) || dim. *cîrnățel*; *cîrnă-cior* || *cîrnățar* „charcutier“ (prov. *carnacier*; cf. cat. *carnicer*; sp. *carnicero*; port. *carniceiro*); *cîrnățăreasă* „charcutière“; *cîrnățărie* „charcuterie“ (sic. *karnazzaria*; cf. prov. cat. sp. port. *carniceria*).

268. **Cârnar** (ar.), sb. m. „boucher“ (Mi-hăileanu) < CARNARIUS, -UM || it. *carnaio*; fr. *charnier*; prov. cat. *carnier*; sp. *carnero* || ar. *cârnrău* (Mi-hăileanu) „boucher“.

269. **Cârnos**, adj. „charnu“ || ar. *câr-nos* || < CARNOSUS, -A, -UM || rtr. *charnus*; it. *carnoso*; prov. cat. *carnos*; sp. port. *carnoso* || *cârnoșie* (Costinescu; Tik-tin) „charnure“ || *cârnosi* (Barcianu; Creangă, Scrieri I, 214) „écharner“; *câr-noșitor* (Cihac), adj. sb. „qui écharne“.

270. **Cârneleagă** (*cîrne-*, *cârni-*, *cîrni-leagă*), pl. *cârnișlegi* „carême“ (cf. Marian, Sărb. I, 114) || ar. *cîrleagă* (Da-lametra) || CARNEM-LIGAT „c'est-à-dire l'époque pendant laquelle on s'as-

treint, on se lie à ne pas manger de la viande“.

271. **CĂROARE** (*căloare*), sb. f. ar., megl. *căloari* „chaleur excessive“.

Lat. CALOR, -OREM; formele cu *l* sînt rezultate prin disimilațiune.

Rtr. *chalur*; it. *calore*; sard log. *kalar*; fr. *chaleur*; prov. sp. port. *calor*.

Der.: ar. *ngîlurari* (Dalametra) „se chauffer au soleil“ (comp. it. *incalorire*; nprov. *encalourî*).

272. **CARPIN** (*carpine*, *carpen*), sb. m. „charme“ || megl. ar. *carpin*.

Lat. CARPINUS, -UM.

Friul. *k'arpin*; it. *carpino*, *carpine*; fr. *charme*; nprov. *caupre*; cat. sp. port. *carpe*.

Der.: dim. *cârpinuț* (Doine, 274); *cârpinel* (comp. it. *carpinella*) și *cârpinaș* (Costinescu); *cârpeniță* „carpinus duinensis“ || *carpină* „fruit du charme; melampyrum“ || col. *cârpinet* (vit. *carpineto*; vfr. *charmoi*; comp. fr. *charmoe*; nprov. *cauprenedo*); *cârpiniș*.

273. **CARTE**, sb. f. „livre, lettre, acte, document; instruction, culture“ || megl. *carti* „livre, lettre“; ar. *carte* „papier, livre, lettre“.

Lat. CHARTA, -AM; forma romînească este sau pl. CHARTAE sau a fost refăcută din pl. *cărți* după modelul lui *parte-părți* (comp. Lucca *karte*, Arch. gl. XVI, 435); înțelesul formei ar. de „papier“ poate fi moștenit din latinește sau împrumutat din ngrec. *χάρτης* ori alb. *kartë* < it. *carta*.

Rtr. *charta*; it. *carta*; sard *karta*; fr. *charte*; prov. cat. sp. port. *carta*.

Der.: dim. *cărticea*; *cărticică*; *cărțu-lie*; *cărțișoară* (Costinescu); † *cărțăluie* (Varlam, ap. Bianu-Hodoș, Bibliogr. I, 151).

274. **CĂRUNT**, adj. „gris (en parl. des cheveux)“ || ar. *cănut*.

Lat. CANUTUS, -A, -UM, din care *cănut* > **cănunt* > *cărunt*.

Münsterth. *chanîd*; it. *canuto*; sard log. *kanudu*; fr. *chenu*; prov. cat. *canut*; vsp. *canudo*.

Der.: dim. *căruncior* (Tiktin); *cărunțiu* (Cihac); *cărunțică* (Damé), ar. *cînutic* (Dalametra) || *cărunteață* (Lex. Bud.; Alexandri, P. pop. 252; it. *ca-*

nutezza; vfr. *chanuece*), *căruntețe*, sg. pl. „canitie, vieillesse” || *cărunție* „canitie, vieillesse” || *cărunți*, ar. *cînuțiri* (Dalametra) „grisonner” (vfr. *chanuir*; prov. *canuzir*); *cărunțea* (Damé) „action de grisonner” || *încărunți*, ar. *ngînuțiri* (Dalametra), Mehedinți *încărunța*, trans. *încărunța* (Reteganul, Trand. 20) „grisonner” (it. *incanutire*; prov. *encanuzir*; comp. vfr. *chanuer*).

Impr.: ngr. *καυοῦτου* „grau, von einer Ziege” (Murnu, Rum. Lehnw. 27).

275. **CAȘ**, sb. m. și n. „fromage à la pie” || ir. *căș*; megl. ar. *caș*.

Lat. CASEUS, -UM și CASEUM.

Vegl. *kis*; it. *cacio*; sard log. *kašu*; Dauphiné *ka*; sp. *queso*; port. *queijo*.

Der.: dim. *cășulean* și *cășuleț* (Tiktin); *cășuț* (Teodorescu, P. pop. 511, 593).

276. **Cășar**, sb. m. „fromager” (Polizu; Barcianu) || ar. *cășar* || < CASEARIUS, -UM, din adj. CASEARIUS, -A, -UM || sard camp. *kasaju*; sp. *quesero*; port. *queijeiro* || *cășerită* (Cihac; Barcianu) „fromagère” || *cășărie* (ar. ~) „fromagerie” (rtr. *chascharia*; sp. *queseria*; port. *queijeiria*) || ar. *cîșîrlichîă* (Dalametra) „fromagerie”.

277. **Cășare** (ar.), sb. f. „fromagerie, parc de brebis” < CASEARIA, -AM, din adj. CASEARIUS, -A, -UM (comp. *taberna casearia* „boutique où l'on prépare le fromage”) || friul. *Kasere* „cascina”; vit. *casciaia* „specie di paticcio per metterci le forme del cacio”; Arbedo, mil. pav. *kasera* „stanza ovi fabbricasi il burro” (Salvioni, Boll. Svizz. XVII, 105; cf. XIX, 149); vfr. *chasiere* și nprov. *casieiro* „panier pour égoutter les fromages”; sp. *quesera* || ar. *cîșîriști* (Dalametra) „endroit où il y avait autrefois une fromagerie”.

278. **Cîșlegi**, sb. f. pl. „jours gras; carnaval”, *cîșlegiu*, sg. (Tiktin) || ar. *cășleadze*, *cășleagă* (v. Pușcariu, Et. Wb. 376) < CASEUM-LIGAT; comp. *cîrneleagă*, s. *Carne*.

279. **CASĂ**, sb. f. „maison, chambre; ménage” || ir. *cășe*; megl. ar. *casă*.

Lat. CASA, -AM.

Rtr. *chesa*; it. *casa*; sard log. *kasa*; fr. *chez*; prov. cat. sp. port. *casa*.

Der.: dim. *cășuță* „petite maison,

alvéole des ruches”, † *cășuță* (Tiktin; vit. *casuzza*); *cășiță* (Marian, Ins. 222; Mehedinți) „alvéole des ruches”, Valea-Hațegului (Rev. cr.-lit. III, 92) „petite caisse, casier”; ar. *căsică* (sp. *casica*); *cășuie* (Cihac); *cășuică* „domuncula” (An. Car.) „alvéole des ruches” (Marian, Ins. 142); *cășăluie* (Lex. Bud.); *cășulie*; băn. *cășuliță* (Tiktin) „alvéole des ruches”; *cășășoară* (Șez. I, 11); *cășușoară* (Tiktin; I. Sîrbu, Alcăt. 39); † *cășioară* (Ureche); *cășcioară*, *cășcioară*, *căștoară* (WgJb. VII, 84); *cășciorea* (Tocilescu, Mat. 1265), *căștorăuă* (WgJb. VII, 84); *cășcioriță* (Rădulescu-Codin, Cînt. pop. 16) || augm. Muscel *cășoaiie* „lucarne des maisons de paysans” (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14), băn. *cășoaiie* (WgJb. III, 319) „cabane de berger”; *cășoi* (Jipescu, Opinc. 60), băn. *cășoi* || *cășean* (Lex. Bud.; Tiktin; Sbiera, Col. 7). adj. sb. „de la maison, familier” || *cășaș*, adj. sb. „qui possède une maison, homme établi, marié; familier, maître de la maison” || *casnic*, adj. sb. „de la maison, casanier, marié”, sb. „maître de la maison”, † *casnici*, pl. „époux”; *cășnicesc* (Tiktin) „concernant le ménage”; *cășnicie* „mariage, ménage”; *a se cășnici* „se marier” || *acasă*, † *acasăși*, ir. (*a*)*cășe* „à la maison” (rtr. *achesa*; it. *a casa*; nprov. *acaso*; sp. *acasa*).

280. † **Căsar**, adj. sb. „qui possède une maison, homme établi, homme marié” (Cihac; Iorga, Studii VI, 310, 386, 399; Doc. Callimachi I, 424, 442, 453; II, 212) < CASARIUS, -A, -UM (comp. *casarius* „campagnard, paysan”) || cat. *caser*; sp. *casero*; port. *caseiro*.

281. **Cășător**, adj. sb. „qui possède une maison, établi, homme marié, époux” (Tiktin; Lex. Bud.; Iorga, Studii V, 359) || ar. *cîșător* (Dalametra) „casanier” || < *CASATORIUS, -A, -UM || port. *casadouro* „nubile” (comp. cat. *casator* și sp. *casadero* „nubile”) || *cășătoresc* (Tiktin; Cihac; Alexandri, Teatru I, 262) „matrimonial” || *cășătorie* „mariage” || *cășători* „marier”; pentru înțelesul de „marier”, comp. rtr. *achaser*; it. (*ac*)*casare*; nprov. (*a*)*casă*; cat. sp. *casar*; port. *casar* || *cășătoreală* (Tocilescu, Mat. 49, 50) „mariage”.

282. **CĂSCA**, vb. „bâiller, entr'ouvrir“ || ar. *căscare*.

Lat. *CASCARE < $\chi\acute{\alpha}\sigma\omega$ [Candrea, Rom. XXXI, 304].

Sard log. *kaskare*.

Der.: *casc* (Novacovici, Folclor. 174), *căscat* „bâillement, entre-bâillement (sard log. *kasku*); *căscătură* „bâillement, entre-bâillement, fente“ || *căscări* (Reteganul, Pov. ard. V, 60) „bâiller souvent“ || megl. *prucăscari* „bâiller“ || *cască-gură*, *gură-cască* „badaud“.

283. **Căscăun(d)**, sb. „nigaud“ — † *căscăunt* (Dosoftci, V. Sf. v. WgJb. V, 101) < *CASCABUNDUS, -UM [Tiktin; cf. Candrea, Rom. XXXI, 305].

284. **CĂȘTÎNŪ**, sb. m. ar., megl. *căștonñ* „châtaignier“ — *Căștiine* (*găștiine*), sb. f. ar., megl. *căștonñă* „châtaigne“.

Lat. CASTANEUS, -UM, din adj. CASTANEUS, -A, -UM; CASTANEA, -AM; forma ar. cu *g* a fost influențată de forma albanesă.

Alb. *k=šteñ=*, *g=šteñ=*; rtr. *chastagna*; it. *castagno*, *castagna*; sard log. *kastanzu*, *kastanza*; fr. *châtaigne*; prov. *castanho*, *castanha*; cat. *castany*, *castanya*; sp. *castaño*, *castaña*; port. *castanho*, *castanha*.

Der.: ar. *căștănat* „châtaignier“.

285. **CĂȘUNA**, vb. „survenir, occasionner, causer (un malheur, du dommage à qqn.), concevoir de la haine, en vouloir à qqn.; accuser“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 14); unipers. (*a-i cășuna*) „venir à l'esprit, être obsédé“ < *CASIONARE, dintr'un *CASIO, -IONEM, derivat din CASUS; forma *occasionare din care se derivă de obicei (cf. mai în urmă Ascoli, Arch. gl. XVI, 185) nu poate explica bine nici cuvântul românesc nici pe celelalte romanice, pentru că ar trebui să admitem o aferesă timpurie, întâmplată deja în latina vulgară și greu de explicat; cit despre înțelesurile românești și celelalte romanice, ele se explică ușor din acelea ale lui *casus* „circonstance imprévue, malheur“; de altfel se pare că forma latină vulgară a fost influențată de *causa* (comp. forma vfr. de mai jos și vven. *caosone*, alături de *ocasionare*, Arch. gl. X, 253) || it. *cagionare*; vfr. *choisoner* „accuser, faire des reproches“; port.

cajoar (comp. it. *accagionare*; vfr. *achaisonner*, *achoissoner* „accuser, inquiéter, vexer“) || *cășunător* (Laurian-Massim; Cihac) „qui cause un malheur, un dommage à qqn.“; *cășunătură* (Lex. Bud.; Laurian-Massim; Cihac; Marian, Desc. 342) „mal imprévu, douleur spontanée; fantaisie, lubie“.

286. **CĂȚA**, vb. 1° chercher; 2° regarder; 3° soigner; 4° devoir, falloir || megl. *cătari*.

Lat. CAPTARE „tâcher de prendre, rechercher, chercher à: convoiter, ambitionner; épier“; înțelesurile 1°, 2°, 3° care se întîlnesc și în alte părți ale domeniului romanice sînt explicate de Schuchardt (Z. rom. Ph. XXVIII, 38) prin fazele semantice: *a*) „zu fangen wünschen, auf etwas fahnden, nach etwas trachten, suchen“; *b*) „mit den Augen fassen, untersuchen“.

Vegl. *kapta* < **kaptur* (celelalte forme atestate, *caiptare*, *cauptote*, sînt indoioase) „regarder“ (nu însă *cavitate*, cum crede Bartoli, Dalm. II, 370); rtr. *chatter* „trouvez“; Rovigno *katá* „chercher, trouver“; ven. *katar* „trouvez“, mant. *katar*, cremon. com. *katá*, mil. *kattá*, pav. *katá*, mir. *kattar*, mod. *kater*, regg. *katter*, parm. *katar*, piac. *kattá* „trouvez, cueillir“; cat. *catar* „regarder“; sp. *catar* „goûter, chercher“, vsp. „regarder, trouver“; port. *catar* „chercher“.

Der.: *cătare* „action de chercher, de regarder; recherche, importance; visée“ (*a lua la ~*); *cătat* „recherche, regard“ (comp. mant. parm. *catada*); *cătător*, sb. „chercheur“, trans. (Mindrescu, Lit. pop. 150, 230) „tireur de cartes“, trans. *cătătoare* (Conv. lit. XX, 108) „miroir“; *cătătură* „recherche, regard“ (Rovigno *katadora* „prezzo che riceve chi ha trovato qc.“; vven. *catadura*; sp. *catadura* „visage“; port. *catadura* „aspect“ (comp. vsp. port. *acatadura* „regard, aspect“ și *capadura* în latinitatea tîrzie din Gallia, Schuchardt, Z. rom. Ph. XXVIII, 47) || megl. *pricătari* „regarder attentivement“ || *pucătari* „rechercher“ || megl. *răscătari* „regarder autour“.

287. **CĂȚEL**, sb. m. 1° „petit chien; 2° petit (d'un animal qqc.); 3° larve d'abeille“ (Hasdeu, 743); 4° „gousse (d'ail);

5° poignée de la faux“; 6° pl. *căței* „tumeurs sous la langue“ — **Cățea**, sb. f. „chienne“ || megl. *cățol* „petit chien“; ar. *cățâl* „petit chien, gousse d'ail“; megl. ar. *cățaiă*.

Lat. CATĒLLUS, -UM; CATĒLLA, -AM.

It. *catello, catella*; vfr. *chael*; nprov. *cadeu, cadello*; cat. *cadell*; sp. *cadillo, cadilla*; port. *cadella* (comp. pentru înțelesurile de sub 3°, 4°, abr. *kak'k'e* „ciascuno dei quattro spicchi nei quali si divide il gheriglio della noce“, nap. *kak'k'e* „larva di ape“ < CATULUS).

Der.: dim. *cățeluș*, megl. *cățiluș* și *cățilușcă*, ar. *cățaluș*; *cățelaș* (Lex. Bud.); ar. *cățalic* || augm. *cățelandru*, Mehedintzi „jeune gars“ și *cățălândrică* „jeune fille“ (comp. nprov. *cadeu* „jeune gars“, *cadelas* „garçon imberbe“, *cadelasso* „jeune et grosse fille“; *catulaster, -astra* „jeune homme, jeune fille“); *cățelan* (Marian, Ins. 221) || *cățeli, cățelă* (Lex. Bud.; Laurian-Massim) „chienner“, *a se cățeli* (Tiktin; Mar. Desc. 45), *a se cățelă* (Lex. Bud.; Laurian-Massim) „s'accoupler (en parl. des chiens, des loups), se multiplier (en parl. des pustules“; nprov. *cadelă*; cat. *cadellar*); *cățelitură* (Cihac) „accouplement“ || *a se încățeli, a se încățelă* „s'accoupler (en parl. des chiens, des loups), se multiplier (en parl. des pustules“); *încățelătură* (Polizu; Barcianu) „action de se multiplier (en parl. des pustules“).

Impr.: ung. *kecel* (Szinnyei).

288. † **CĂȚIN**, sb. n. „plat, écuelle“ (Paliia, Exod. XXIV, 6) || megl. *cățon*; ar. *cățin* — **CĂȚINĂ** (trans.) „maie“ (Viciu, Glos. 27) || ar. *cățină* „plat, écuelle“ (Papahagi, Mat. 15).

Lat. CATĪNUM; *CATĪNA, -AM.

Rtr. *chadin*; mant. com. *kadin*, bol. *kadein*, parm. *kaden*; sard log. *kadinu*; port. *cadinho*.

289. **CĂȚINĂ**, sb. f. „hippophaë rhamnoides, myricaria germanica, lycium vulgare, xanthium spinosum, tamarix gallica“ || ar. *cățină* „colonne vertébrale“.

Lat. CATENA, -AM.

Rtr. *chadaina*; it. *catena*; sard log. *kadena*; fr. *chaîne*; prov. cat. sp. *cadena*, pentru înțelesurile românești comp. nprov. *cadeno* „colonne verté-

brale, racine traçante et noueuse“; port. *cadea* || *căținat* (Damé; Barcianu) „épineux“.

290. **Căținar(e)**, sb. n. f. ar. „serrure, cadenas“ < *CATENALIS, -EM || sard log. *kadenale*.

291. **CĂTRE** (*cătră*), prep. „vers, envers, contre“ — Oșani, trans. băn. *cătă*; † *cătru* (Ps. Sch. XVII, 42) || ir. *către, cătra*; megl. *coțru, cutru*; ar. *cătră*, (fârș.) *cătă*.

Lat. CONTRA; schimbările întimplite în *cătră* se explică prin pozițiunea lui atonă în frasă; N a căzut ca în compusele cu CON-, cu care a fost confundat (comp. *cutremura, cutreiera*); **coțra* > **coțră* a devenit *cătră* prin trecerea lui o la ă ca în alte cuvinte atone (cf. *că, după, fără*, etc.); din *cătră* s'a ajuns la *către* prin influența altor prepozițiuni, ca *între, spre*.

Alb. *kundrë*; rtr. *cunter*; it. *contra*; fr. *contre*; prov. cat. sp. port. *contra*.

292. **Încotro** (*încătro*), adv. „de quel côté“ — băn. *încoto*; † *încătruo, încătru* (Cod. Vor.) || ir. (*ă*)*ncotro, cotro* (forma din urmă este probabil rezultată prin aferesă); comp. ar. *cătră* iu „de quel côté“.

Lat. IN CONTRA UBI > **încătruă* > *încătro* > *încotro*.

Der.: *încotrova* „quelque part“ || *ori încotro* „de quelquel côté, n'importe où“ || *dîncotro* „d'ou, de quel côté“, format după modelul altor ad- verbe, ca *dincoace* — *incoace*.

293. **CĂTUȘE**, sb. f. vr. trans. „chat“ (Tiktin); mold. trans. „partie de la flèche du charriot“ (Damé, Term. 12; Tiktin; Rev. cr.-lit. IV, 141; Gaz. Tr. 1887, 263; Mar. Desc. 59); „tirant, traverse des chevrons“ (Damé, Term. 99; Tiktin); bot. „ballota nigra“; pl. *cățuși* „menottes, † ancre“ || megl. *cățușă* „chat“; ar. *cățușe* „chat“ < *cățuș*, m.

Lat. CATTA, -AM + suf. dim. -ușe; înțelesul de „menottes“ e datorit probabil influenței slave (comp. bulg. КОТБА „ancre“, КОТЕ, КОТКА „chat, petit chat“, etc.; cf. Miklosich, Etym. Wb. 135).

Der.: *cățușnic, cătușnică, cătușniță* (Tiktin) „nepeta cataria, marrubium peregrinum“ || *cățuși, cătușă* (Costi-

nescu) „emmenotter, enchaîner“ || *în-cătușa* „emmenotter, enchaîner“.

294. **CAUC**, sb. n. „grande cuiller en bois pour puiser“.

Lat. CAUCUS, -UM (Densusianu, Hist. l. rom. I, 200) < καθυος.

Comp. alb. *kafkə* „Hirnschädel, Trinkgefäß“; Valais *ko* (Schuchardt, Z. rom. Ph. XXXI, 30).

295. **CĂUTA**, vb. „1° chercher; 2° regarder; 3° soigner; 4° devoir, falloir“ — trans. *cota*, băn. *căpta* < **căwta* < *căūta*, tot în Bănat *călta* || ir. *cawtá*, *captá* (comp. forma băn.) „chercher, demander, regarder“; ar. *căftare* „chercher, demander, goûter“.

Lat. *CAUTARE < CAUTUM, part. lui CAVĒRE; din înțelesurile de „prendre garde, s'occuper de“ pe care le avea acesta din urmă se explică însemnările românești, prin fazele „faire attention, regarder attentivement, chercher des yeux, chercher“ [Candrea, Rom. XXXI, 305].

Comp. sic. *gavitari* „astenersi dalle spese soverchie, custodire l'erba di pastura“, cal. *gavitare* „protéger, assurer“; port. *cavidar* „éviter“ < *CAVITARE, propus și pentru forma românească (cf. mai în urmă Pușcariu, Z. rom. Ph. XXVIII, 676), dar care ar fi trebuit să dea *căta*.

Der.: *căutare* „action de chercher, etc.“; *căutat* „recherche, regard“; trans. *căutătoare*, *cotătoare*; (Tiktin; Barcianu; WgJb. IV, 328) „miroir“; *căutătură* „recherche, regard“.

296. **CE**, pron. rel. interog. „que, quoi, qui, quel; pourquoi?“ || ir. *tše*; megl. ar. *țe*, *ți*.

Lat. quĭd.

Alb. *kə*; rtr. it. *che*; sard log. *ki*; fr. *que*, *quoi*; prov. cat. sp. port. *que*.

Der.: *ci*, *†ce*, conj. „mais“ (cf. Meyer-Lübke, Rom. Gr. III, § 699), schimbarea lui *e* în *i* se explică din asocierea în frază a lui *ce* cu alte cuvinte: *ce și*, *ce-i* > *ci și*, *ci-i* || alăturat pe lângă prep. *a*, *de*, *pentru*, *drept*, ar. *tră*, conj. *că*, megl. *cə*, ar. *că*, au rezultat: *†a c-*, *de ce*, *pentru ce*, ar. *trățe*, *că ce*, megl. *coți*, ar. *căte* (v. *Că*), *drept ce* (v. *Drept*) „pourquoi?“; *căci* „car“ (v. *Că*) || *ce-*

va(ș), *cevașile(a)* „quelque chose, un peu“, ir. *tševa* „quelque chose“, megl. *țiva* „quelque chose. rien“, ar. *țiva* „quelque chose, rien; est-ce que?“ (cf. *Vrea*) || *orice*, *veri-ce* „n'importe quoi, tout, chaque“; *oarece* „quelque chose, †quelque temps“, din acesta, luat cu înțeles de substantiv, s'a format dim. *oricel* în Mehedinți și Țara Hațegului (Rev. cr.-lit. III, 163; cf. WgJb. VII, 85) „quelque chose, une toute petite chose“; *oare-și-ce* „quelque chose“ || *fie-ce* „chaque, tout“ || ar. *îți(do)* „n'importe quoi, n'importe quel“ || *niște* „quelques, certains“; ar. *ciște* „quelque chose“ (v. *Ști*).

Impr.: alb. *tšə* (G. Meyer, Alb. Wb. 218).

297. **CEAPĂ**, sb. f. „oignon“ || megl. *țepă*; ar. *țeapă*.

Lat. CAEPA, -AM.

Alb. *k'epə*; friul. *čevę*; prov. cat. *ceba*.

Der.: dim. *cep(u)șoară*; *cepișoară* (Tiktin); *cepuță* (Lex. Bud.; Cihac); ar. *țipică* (Dalametra) || augm. *cepoi* (Săghinescu), băn. *șepoñ*.

298. **Cepar**, sb. m. „marchand d'oignons“; adj. „tourte aux oignons“ (Țara Hațegului, Rev. cr.-lit. III, 92). < CAEPARIUS, -UM, și adj. *CAEPARIUS, -A, -UM || *cepăreasă* (Costinescu) „marchande d'oignons“ || *cepărie* (Polizu; Cihac) „champ d'oignons“.

299. **CEARĂ**, sb. „cire“ || ir. *tšerę* și ar. *țeară* „cire, chandelle, ciergė“ (înțelesul din urmă se întilnește și în it. sp. port.).

Lat. CĒRA, -AM.

Vegl. *kajra*; rtr. *tšchaira*; it. *cera*; sard log. *kera*; fr. *cire*; prov. cat. sp. port. *cera*.

Der.: dim. *ceruță* (Lex. Bud.; Polizu; Laurian-Massim); *ceriță* (Marian, Ins. 174); *ceřișoară* (Polizu; Laurian-Massim) || *ceriu* (Marian, Crom. 51), adj. „couleur de cire“ || *cerui* „cîrer“; *ceruit* „cirage“; *ceruitor* (Laurian-Massim; Barcianu) „cîreur“; *ceruitoră*, *ceruială* „cirage“.

300. **CEAȚĂ**, sb. f. „brume, brouillard; voile sur les yeux“

Lat. CAECIA, -AM „caligo oculorum“.

CGL. II, 434, 571 < CAECUS, -A, -UM [Densusianu, Hist. l. r. I, 158; Rom. XXXIII, 74; Pușcariu, Conv. lit. XXXVII, 598]; înțelesul de „brouillard“ se explică ușor din acela de „ce qui nous empêche de voir clair, ce qui trouble la vue“.

Comp. berg. *šek*, piem. *čea*, Valtellina *šiga* „Nebel“; nprov. *ceio*, *seio*, *ceio basso* „tourmente de neige, neige que le vent maintient au-dessus du sol en forme de brouillard“ < CAECA || rtr. *tschiera* „Nebel“; berg. *šigera*, cremon. *zigera*, com. mil. *šigera*, „dichter Nebel, Hof um den Mond“; nprov. *sejairo* „tourmente de neige“; vsp. *ceguera* < *CAECARIA.

Der.: *cefos* „brumeux“ || *a se cefoșa* (Tocilescu, Mat. 1593) „se couvrir de brouillard, s'obscurcir“.

CEL, v. el.

301. **CELAR**, sb. n. „cellier — † chambre“ || ar. *țilar* „cave“.

Lat. CELLARIUM.

Rtr. *schler*; vit. *cellaio*; Valtellina *šilé*, Sillano *čigger*, nap. *čellare*; fr. *cellier*; prov. *celier*; cat. *celler*; sp. *cillero*; port. *celleiro*.

Der.; dim. *celărel* (Tiktin); *celăraș* (Tocilescu, Mat. 68).

302. **CENUȘE**, sb. f. „cendre“ — Oșani *cenușă*, *cerușă* || ir. *tșerușe*; megl. *čănușă*; ar. *ținușe* (v. Pușcariu, Etym. Wb. 332), *cinușe* (resultat din forma întâi prin asimilarea lui *ț* cu *ș*).

Lat. *CĪNUSIA, -AM < CĪNUS (Densusianu, Hist. l. roum. I, 137 = clas. CĪNIS).

Cors. *čanușă* || vepl. *kanajsa*; it. *cinigia*; sard camp. *činižu* < *CINISIA, *CINISIUM (comp. vfr. *cenis*) || prov. sp. *ceniza* < CINICIA.

Der.: dim. *cenușuță* (Lex. Bud.) || *cenușar* „cendrier“, mold. *cenușer* (Candrea, Porecle 104) „plumitif, écrivainleur“, bot. „ailanthus glandulosa“, bucov. „charrier, grosse toile dans laquelle on met la cendre pour la lessive“ (Marian, Crom. 41), ar. *cinușar* (Dalametra) „marchand de cendre“; *cenușereasă* „cendrillon“; *cenușerită* (Cihac) și *cenușerniță* (Barcianu) „cendrier, cendrillon“ (Tiktin) || col. *cenușerie* (Laurian-Massim) || *cenușeri* (Tiktin) „réduire en cendres“ || *cenu-*

șoi (Laurian-Massim), sb. „homme qui reste le nez dans les cendres, près du feu, homme paresseux, sale“, adj. Sălagiu (Tribuna 1890, 46, 342) „cendré, gris“; *cenușoaică* (Cihac) „cendrillon“ || *cenușotcă* „cendrillon, homme qui reste toujours près du feu, homme paresseux“ || *cenușiu* „cendré, gris“, bot. *cenușie*, „filago germanica“ || *cenușos* „cendreux“, bot. *cenușoasă* „tussilago, cineraria“ (comp. nprov. *cenisous*; sp. *cenizoso*) || *cenușă* (Doșoftei, Molitv. 105^b; Lex. Bud.; An. Car.; Laurian-Massim; Costinescu; Barcianu) „réduire en cendres“; *cenușetură* (Tocilescu, Mat. 1556) „action de couvrir avec de la cendre“ || *incenușă* (Lex. Bud.; Polizu; Laurian-Massim), ar. *nginușari* (Dalametra) „couvrir avec de la cendre, réduire en cendres“ (comp. sp. *encenizar*).

303. **CEP**, sb. n. „cep de vigne“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 16).

Lat. CĪPPUS, -UM „palissade, borne d'un champ, entrave“; înțelesul de „bondon“ pe care-l mai are *cep* poate să fie latin (comp. abr. *čeppe* „turacciolo di legno per chiudere la cannella della botte“), dar se poate să fie sl. *čepŭ*; cit despre al treilea înțeles, „noeud du sapin“, acesta este sigur de origine slavă.

Rtr. *tschep*; it. *ceppo*; fr. *cep*; prov. cat. *cep*; sp. port. *cepo*.

304. **CER¹**, sb. n. „ciel“; *cerul gurii* „palais (de la bouche)“ || ir. *tșer*; megl. *țer*; ar. *țer*.

Lat. CAELUM.

Alb. *kël*; vepl. *čil*; rtr. *tschel*; it. *cielo*; sard log. *kelu*; fr. *ciel*; prov. cat. *cel*; sp. *cielo*; port. *ceo*; pentru înțelesul de „palais“, comp. alb. *k'e-łzɛz*; rtr. *tschel della buocha*; lomb. *čel dela gola*; sard log. *kelu de sa bukka*; nprov. *ceu de la bouco*; sp. *cielo della boca*; port. *ceo da bocca* (cf. Zauner, Rom. F. XIV, 393).

Der.: trans. *șeriñ* (Viciu, Glos. 28), băn. *șerime* „voûte, plafond“ || *cerese* „céleste, divin“.

305. **CER²**, sb. m. „cerre, sorte de chêne“ || ir. *tșer*; ar. *țer*.

Lat. CĒRRUS, -UM.

Alb. *k'ar*; it. *cerro*.

Der.: dim. trans. băn. *ceruleț* (An. Car.; Frincu-Candrea, Munții apus. 244) || *ceroi* Mehedinți, băn. *șeroi*, *ceroaică* (Damé, Term.) „yeuse“ || col. băn. *șereț*, Oșani *ceșet* (it. *cerreto*); *cerețel*, *cirețel*, *ciritel*, pl. *ceretei*, *ciretei*, *ciritei* (Tiktin; Stamati, Wb. 187, 336; Voronca, Dat. cred. 538; Șez. I, 10; formele cu *i* sînt rezultate prin disimilarea primului *e*, *e-e* > *i-e*, și mai tîrziu prin asimilarea lui *e* din silaba a doua, *i-e* > *i-i*), *ciritiș* (Cihac; Tiktin; Stamati, Wb. 389) „basse futaie, buisson“ (comp. bresc. *seradel* „cerro“, Biondelli, Dial. gallo-it. 78).

306. **CERB**, sb. m. „cerf“ || megl. *țerb*; ar. *țerbu* — **CEARBĂ**, sb. f. (Lex. Bud.) „femelle du cerf“ || ar. *țearbă* (Dalametra).

Lat. **CĒRBUS**, -UM (Densusianu, Hist. l. roum. I, 103); ***CĒRBA**, -AM (=clas. **CĒRVUS**, **CĒRVA**).

Rtr. *tschierv*, *tschierva*; it. *cervo*, *cerva*; sard log. *kervu*, *kerva*; fr. *cerf*; prov. *cerv*; cat. *cervo*; sp. *ciervo*, *cierva*; port. *cervo*, *cerva*.

Der.: dim. *cerbuș* (Barcianu; Daul, Col. 24; Alexici, Lit. pop. 155); *cerbișor* (Laurian-Massim; Cihac; Tiktin); *cerbușor* (Laurian-Massim; Tiktin; Marian, Sărb. I, 14, 192); *cerbuleț* (Cihac; Tiktin); ar. *țirboplu* (Dalametra) || ar. *țirboi* (Papahagi, Mat. 247) „faon“; *cerboaie* (Lex. Bud.; Laurian-Massim; Cihac; Tiktin), ar. *țirboană*, *cerboaică* „biche“ || *cerbește* (Corcea, Bal. 12) „à la manière du cerf“.

307. **Cerbar**, sb. m. „lucanus cervus“ (Marian, Ins. 34) < **CERVARIUS**, -UM, din adj. **CERVARIUS**, -A, -UM || (rtr. *tscherver*; fr. *cervier*; prov. *servier*).

308. **CERBICE**, sb. f. „nuque, † cou; partie supérieure du joug“ — băn. *șerbise* „durillon (à la main“) || ir. *tșerbîșe*.

Lat. **CERVIX**, -ICEM; în celelalte limbi romanice formele corespunzătoare sînt savante și cuvîntul apare ca popular numai în derivate (cf. Salvioni, Rom. XXVIII, 105; Pieri, Z. rom. Ph. XXVIII, 175).

Der.: (*cerbicie* „opiniătreté; *cerbicos* „opiniătreté“, formațiuni recente).

309. **CERC**, sb. n. „cercle, cerceau. rond“ || megl. *țerc*.

Lat. **CIRCUS**, -UM.

Alb. *k'ark*; vit. *cerco*, sic. *čirku*; sard log. *kirku*; cat. sp. port. *cerco*.

Der.: dim. *cerculeț*; *cercușor*; *cercuț* (Țiplea, P. pop. 106) || *cercuriu* (Tiktin), „arrondi, formant presque un cercle (en parl. des cornes)“ || *cercurar* (Bobb) „cerclier“; *cercurărit* (Cihac) „prix du cerclage“ || *cercui* „cercler; accoler; entourer, environner; former un rond“ (comp. alb. *k'arkon* „entourer, cerner“, Christophorides, Lex. alb. 182); *cercuit*, *cercitură* (Laurian-Massim) „cerclage; accolage“; *cercuiitor* „cerclier“; *cercuială* „cerclage“.

310. **Țerc'lu** (ar.), sb. n. „cercle“ < **CIRC(U)LUS**, -UM [Densusianu, Rom. XXXIII, 83] || rtr. *tschierchel*; it. *cerchio*; sard log. *kîșu*; fr. *cercle*; prov. *celcle*; cat. *cercle*.

311. **Cercel**, sb. m. „boucle d'oreille; barrette en fer qui est au milieu de la ridelle“ (Damé, Term.) — băn. *șorșel* < **CIRCĒLLUS**, -UM „sorte de boudin“, atestat și cu înfelesul de „petit anneau, petit cercle“ (CGL. III, 23, 441) || dalm. *chercelli* „orecchini“; abr. *čarčelle* și sic. *čirčeddu* „orecchino“; fr. *cerceau*; sp. *zarcillo* „Ohrring“; port. *cercilho* (comp. vit. *cercei*, pl. „orecchini“, it. *cerchiello* „orecchino“) || dim. *cerceluș*, bot. *cerceluși* „convallaria majalis; polygonatum officinale; fuchsia coccinea“; *cerceluț* (Lex. Bud.; Voronca, Dat. cred. 601); *cerceluș* (Lex. Bud.) || *cerceloi* (Baronzi, L. Rom. 95, 97) „se dit des pigeons à collier blanc, pigeon à cravate“ || *cercelar* „marchand de pendants d'oreilles; colporteur“, f. *cercelăreasă* (Laurian-Massim; vfr. *cercelier* „cerclier“); *cercelărie* „fabrique de boucles d'oreilles“ || *cercelat* (Laurian-Massim; Tiktin; Cătană, Bal. 174), *incercelat* (Zanne, Prov. III, 555) „ayant des boucles d'oreilles; bouclé“ (sic. *nčirčidđatu* „attorcigliato“; vfr. *cerceler*, *encerceler* „cercler, boucler, entortiller“; sp. *cercillar* „cercler“; port. *cercilhar* „tonsurer“; comp. abr. *nğarčelli* „il fiorire della quercia e del noce“).

Impr.: ung. *csercese*, *csercseleye* (Szinnyei); bulg. *чарчалушки* „fuchsia coccinea“.

312. **Cearcăn**, sb. n. „cerne; halo; disque (du soleil, de la lune); compas (de tonnelier)“ < CIRCINUS, -UM, devenit **cearcenu*, din al cărui pl. **cearcene* s'a refăcut printr'o falsă analogie sg. *cearcăn* (cf. *mesteacăn*) || friul. *čerčin*; it. *cercine*; fr. *cerne*; port. *cerce*, *cerceo* (comp. sard log. *kirkinare* „attondare; sp. *cercenar*).

313. **Cerca**, vb. „tenter, essayer, expérimenter, éprouver; † chercher“ < CIRCARE „faire le tour, parcourir“ || alb. *kërkoñ* „chercher; voyager“ (în loc de **kërkoñ* probabil prin asimilare; comp. mai sus *k'arkoñ*, s. *cerc*); rtr. *tschercher*; it. *cercare*; sard log. *kirkare*; fr. *chercher*; prov. cat. sp. port. *cercar* || *cercare* „essai, épreuve, expérience; douleur d'enfantement“ (Marian, Nașt. 45; vit. *cercare* „ricerca“); *cercat* „essai“ (An. Car.; Marian, Nunta, 838); *cercător*, adj. sb. „qui tente, qui éprouve; éclairéur“; *cercătoare* „éprouvette, sonde“; *cercătură* „essai, recherche, enquête“ (Letop. I, 480; Lex. Bud.; Iorga, Studii VI, 60; Lupașcu, Medic. bab. 124; vit. *cercatura*; sard camp. *čirkadura*; sp. port. *cercadura*) || † *cercăreș* (Dosoștei, Molitv. 111^a) „qui éprouve, qui cherche“ || *cercală* (Marian, Desc. 165, Vrăji 166; Viciu, Glos.¹¹²⁴) „écheveau qu'on plonge dans la teinture rouge pour éprouver la qualité du teint; filet, sorte de sac pour pêcher“.

314. **Cerceta**, vb. „visiter, examiner, vérifier, s'informer, interroger“ — † *cercăta* (Dosoștei, V. Sf. ap. Tiktin; id. Molitv. 65^b; Varlam, Caz. I, 320^a) < CIRCITARE „tourner autour, agiter, rôder, errer“; forma *cercăta* e refăcută după o falsă analogie: din pers. a 2^a † *cearceti* s'a format pers. 1^a *cearcăt*, întocmai după cum sg. *cearcăn* a fost refăcut din pl. **cearceni* (cf. mai sus *cearcăn*) || *cercetare* „visite, recherche, enquête, interrogation“; *cercetător* „investigateur, interrogateur“; *cercetătură* (Cihac) „recherche, interrogation“ || *cercetaș* „éclairéur“.

315. **Încerca**, vb. „essayer, expérimenter, éprouver“ < IN-CIRCARE || vit. *incercare* „ricercare, investigare“, sic. *nčirkari* „cerchiare“; sard camp. *inčirkai* „accercchiare“; vfr. *encerchier*

„parcourir en cherchant, fouiller, rechercher, interroger“; prov. cat. sp. port. *encercar* || *incercare* „essai, tentative“; *incercat* „expérimenté“; *incercător*, adj. sb. „qui essaie, qui éprouve“; *incercătoare* (Tocilescu, Mat. 132) „essai“.

316. **Nțirc/are** (ar.), vb. „cercler, entourer, cerner“ < IN-CIRC(U)LARE „arrondir, former un rond“ || rtr. (*in*)-*tschiercler*; it. (*in*)*cerchiare*; sard log. *inkišare*; vfr. *encercler*; prov. *celclar*, nprov. *encieuclă*; cat. (*en*)*cerclar* || *distirclare* „dégarnir de ses cercles (en parl. d'un tonneau“; fr. *décercler*; nprov. *descieuclă*).

317. **CERE**, vb. „demander (en parl. des choses), exiger, requérir; demander instamment, mendier; aspirer à, rechercher“ || ir. *tšere* „chercher, demander“; megl. *țeriri*, „demander, vouloir, désirer, chercher“; ar. *fireare* „mendier“.

Lat. QUAERO, QUAESIVI, QUAESITUM, QUAERERE, din care regulat *cer*, **ceșii*, **ceșitu*, *cere*; de aci, sub influența radicalului *cer-* (*cere*, *cerind* < QUAERENDUM, etc.), s'au refăcut pf. † *cerșii* (Cod. Vor.; Ps. Sch.), part. **cerșit* (păstrat în ir. *tšeršit*), † *cerșind*; mai departe, după analogia altor verbe de conj. a III^a, s'a format pf. *cerui*, part. *cerut* (megl. ar. *firui*, *firută*); din încrucișarea lui *cerșii*, **cerșit* cu *cerui*, *cerut* au rezultat pf. † *cerșii*, part. † *cerșut*; de altă parte, din formele *cerșii*, **cerșit*, *cerșind* s'a refăcut un nou verb *cerși*, indic. *cerșesc* cu înțelesul special de „mendier“, ir. *tšerși* „demander“; ar. *cirșiri* „demander instamment, chercher“ (cu č- în loc de ț- prin asimilarea cu ș din silaba următoare).

Rtr. *quîrer*; it. *chiedere*; sard log. *kerrere*; vfr. *querre* (fr. *quérir*); prov. *querre*; sp. port. *querer*.

Der.: *cerere*, *cerut* (Reteganul, Pov. ard. I, 68) „demande, requête“; ar. *firitor*, *firitoare* „mendiant, mendiante“; † *cerătură* (Dosoștei, Molitv. 14^a) „requête“ || ar. *firitorii* (Cod. Dim. 34), *firitoare* „mendiant, mendiante“ || † *cerșut* „demande“; *cerșit* „mendicité“; *cerșetor* (*cerșitor*), *cerșetore* (*cerșitoare*) „mendiant, mendiante“, *cerșito-*

resc (Barcianu) „de mendiant“; *cerșitoarește* (Barcianu) „à la manière des mendiants“; *cerșetorie* (*cerșitorie*) „mendicité“; *cerșetorie* (*cerșitorime*) „goue-saille, mendicité“; *cerșetori* (*cerșitori*) „mendier“; *cerșitorit* (Creangă, Scrieri II, 138) „mendicité“; † *cerșitură* (Dosofoței, Molitv. 33^b, 36^a, 118^a) „requête“.

318. **CUCERI**, vb. (în vr. numai refl.) „se soumettre, s'incliner humblement, s'humilier“.

Lat. *CONQUERIRE, prin schimbare de conjugățiune în loc de *CONQUERERE (= clas. CONQUĪRERE); din înțelesul de „chercher, rechercher“ s'au desvoltat treptat acelea de „se procurer, obtenir, conquérir“; semnificațiunea din urmă, cea obicinuită în limbile romanice, a trebuit să existe altă dată și la noi în limba poporului (*a cuceri* cu înțelesul acesta în limba de astăzi a fost refăcut după fr. *conquérir*); accepțiunea de „s'humilier“ se întâlnește și în ital. (comp. vsl. покорити „subjicere“, ~ сѧ „subditum esse, humilis“; sîrb. *pokoriti* „unterwerfen“, ~ *se* „sich demütigen“).

Comp. vegl. (numai part.) *končaran*; it. *conquidere* „molester, tourmenter, abattre l'orgueil de qqn, humilier“; vfr. *conquerre* „chercher, rechercher“ (comp. *conquis* „affligé, fatigué“), fr. *conquérir*; prov. *conquerre*, *conquerer*, *conquerir*; (vsp. *conquerir*).

Der.: † *cuceri* (Coresi, Caz. 1580-1, 20), † *cuceritură* (Tiktin) „humilité, révérence“ || *cucerie*, „humilité, dévotion“ || *cucernic* „humble, respectueux, dévot“ (comp. vsl. покорникъ „homo obediens“; sîrb *pokornik* „Büsser, Reuer“); *cucernicie* „humilité, dévotion“; *a se cucernici* (Barcianu) „devenir humble, dévot“ || *cuceritor*, adj. sb. „conquérant“, formațiune nouă.

319. **CERNE**, vb. „tamiser, bluter“ || ir. *tšerne*.

Lat. CERNĒRE.

Rtr. *tscherner*; it. *cernere*; sard log. *kerrere*; fr. dial. *sărdre*; prov. *cerner*; cat. *cernir*; sp. *cerner*; port. *cernir*.

Der.: *cernut* „tamisage“ (sp. *cernudo*); *cernător*, adj. sb. „qui tamise“ (it. *cernitoio*); *cernătură* „criblure“ (it. *cernitura*; sp. *cernidura*).

320. **NŃIRNEARE** (*nŃirnare*), vb. ar. „tamiser, bluter“ < INCERNĒRE.

Candrea-Densusianu, *Dictionar etimologic*.

321. **CERTA**, vb. „gronder; † punir“; *a se certa* „se disputer“ || ir. *tšertă*; megl. *Ńirtari*.

Lat. CĒRTARE „combattre, rivaliser, jouter“.

Alb. *k'ertōn*; sard log. *kertare*; prov. *certar*.

Der.: *ceartă* „dispute; † punition, châtiment“, megl. *Ńertă* „dispute“ (alb. *k'artē*; comp. sard log. *kertu*); *certare* „gronderie; † punition, châtiment“; *certător*, adj. sb. „grondeur; querelleur; † punisseur“ (Letop. I, 208); *certătură* (An. Car.; Polizu) „réprimande, gronderie“ || *certaș* „querelleur“ || *certăreș*, *certareș* (Polizu) „querelleur“.

322. **CETATE**, sb. f. „forteresse; † vile“ || ir. *tšetâte*; megl. *Ńitati*; ar. *Ńitate*.

Lat. CĪVĪTAS, -TATEM, devenit **ceetate* prin trecerea lui *i* aton la *e*, apoi prin contracțiune *ceate*.

Alb. *k'utet*; vegl. *čituat*; friul. *čitad*; it. *città*; fr. *cité*; prov. cat. *ciutat*; sp. *ciudad*; port. *cidade*.

Der.: dim. *cețăuie*; *cețăuică*; *ce-tățea* (Lex. Bud.; it. *cittadella*) || *cețățean*, *cețățeancă* „citoyen, citoyenne; † citadin, citadine“, din care formele recente: col. *cețățenime* (Barcianu), *ce-tățenie* „égalité des droits civils, droit de cité, naturalisation“, *cețățenesc* „de cité, civique, de citoyen“, *cețățenește* „en citoyen“, *incetățeni* „naturaliser, donner le droit de cité“.

323. **CETERĂ**, sb. f. „violon“ — † *ciatere* (Dosofoței, Ps. vers. 108).

Lat. CĪTHERA, -AM, App. Probi, 23; comp. *citerum*, Thes. gl. I, 217 (= clas. CĪTHARA).

Rtr. *tschaidra*; it. *cet(e)ra*: vsp. *cedra*.

Der.: dim. *ceteruică* (Lex. Bud.; Onișor, Doine 94); *ceteruță* (Polizu); *ceterea* (Reteganul, Trand. 90) || trans. *ceteraș* „violoniste“ || trans. *ceterá* (Molnar, Gram. 302; Lex. Bud.) „jouer du violon“ (vit. *ceterare*), mold. *ceterá*, *ce-tără* (Creangă, Scrieri I, 258; Stamati, Wb. 677; Zanne, Prov. III, 658) „réprimander, gronder, quereller“.

324. **CHEIE**, sb. f. „clef“: băn. „sorte de broderie“ (WgJb. III, 319) — † *cleie* (An. Car.) || megl. *cl'eili*, pl.; ar. *cl'ae* „clef, articulation du bras“.

Lat. CLAVIS,-EM.

Vegl. *kluf*; rtr. *clev*; it. *chiave*; sard log. *gae*; fr. *clef*; prov. cat. *claw*; sp. *llave*; port. *chave*.

Dim.: *cheiță*, † *cleiță* (An. Car.), ar. *cli(i)ță*; *cheișoară* (Bobb; Laurian-Massim); *cheiuță* (Laurian-Massim; sic. *kavuzza*); ar. *clișuță* „agrafe“.

325. **Cheiar** (*cheier*), sb. m. „serrurier, celui qui fait des clefs“ (Teodorescu, P. pop. 521) < CLAVARIUS,-UM (atestat numai cu înțelesul de „celui qui fait des chevilles de bois“), devenit **cl'aa*r, **cl'ea*r, **chea*r, de unde *cheiar* sub influența lui *cheie* || rtr. *claver*; it. *chiavaio*; vfr. *clavier*; cat. *claver*, *clauher*; sp. *llavero*; port. *chaveiro* || *cheierită* (Voronca, Dat. cred. 717) „celle qui tient les clefs, sommelière“.

326. **Cl'itor** (*ncl'itor*), sb. n. ar. „sorte d'écuelle munie d'un couvercle qui la ferme hermétiquement“ (Mihăileanu) — **Chioțoare** (*cheotoare*), sb. f. „cordon, lacet qui attache le col de la chemise des paysans; about, point de jonction de deux ou plusieurs poutres; jointure; l'un des quatre coins d'une maison de paysan“ — Mehedinți, bucov. *chietoare*, *chetoare* (Marian, Nașt. 62; Immorm. 573); trans. *tsetoare*, *tsetoafe* (Doine, 197; Viciu, Glos. 24; WgJb. IV. 332); *cheiotoare* (Stamati, Wb. 642; Cihac; Barcianu); *cheiotoare* (Baronzi, L. rom. 231); băn. *cheițoafe*, *chiutoare* (An. Car.); băn. Mehedinți *cheptoafe*; Serbia *chiptoafe* < *CLAVATORIUM, *CLAVATORIA,-AM, devenite: *cl'ătoriu*, de unde regulat *cl'itor*; **cl'ătoare* > *chițtoare*, iar prin asimilațiune *chițtoare*; forma aceasta a fost modificată mai departe sub influența lui *încheia*, probabil și a lui *piept* în formele *cheptoafe*, *chiptoafe* || *închiotora*, *închetora* (Lex. Bud.), *încheotora* (Paliia, Exod. XXVI, 4; XXVIII, 7, etc.; Costinescu; Laurian-Massim), băn. *încheițură*, *încheptură* (Novacovici, Folclor. 123) „enlacer, agrafer; joindre, abouter“ || *deschiotora* (Lex. Bud.), în Munții Sucevii *diș'otoră* (Șez. II, 226), băn. *dzeșcheițură*, *deșcheițură* (An. Car.), *dzeșcheptură* (Novacovici, Folclor. 104) „déliier, détacher, dégrafer“.

327. **Încheia** (*închia*), vb. „clore, clôturer, fermer; joindre; terminer, con-

clure“ — băn. *cheiă* (WgJb. III. 319), refăcut după *cheie* || ar. *ncl'iare* || < INCLAVARE (atestat numai cu înțelesul de „clouer, fixer avec des clous“ < CLAVUS „clou“; comp. însă conclavatus „enfermé sous une même clef“), devenit **incl'ea*, care a fost modificat după *cheie* în *încheia* || friul. *inklavá*; vit. (*in*)*chiavare*, vic. *inčavare*, ver. mant. bol. *inčavar*, cremon. *inčavá*, mil. *čavá*, piem. *čavé*, mir. parm. *čavar*, mod. *čaver*, Urbino *inklavé*; fr. *enclaver*; prov. (*en*)*clavar*; cat. *enclavar* || *încheiere* „conclusion“; † *închietor* (Biblia 1688, Regi IV, 24, 14) „serrurier“; *încheietoare* „fermeture, loquet“, bot. „sideritis montana, betonica offic.“, *încheiotoare* (Costinescu) „cordon, lacet“, refăcut după *chiotoare*; *încheiatură*, *închietură* „articulation, jointure; conclusion“, † *cheetură* (Dosoftei, V. Sf. 145^b) „articulation“ (vit. *chiavatura*, pav. *inčavadura*, abr. *nğavature* „articulazione“; vfr. *clavèire* „fermeture au moyen d'une clef, serrure“, *enclaveiure* „enclave“; nprov. (*en*)*clavadura*; cat. (*en*)*clavadura*); dim. *încheieturea* (Marian, Nașt. 383, 385, 386, 401; Tocilescu, Mat. 1541); *închieturiță* (Țiplea, P. pop. 98).

328. **Descheia** (*deschia*, *deșcheia*, *deșchia*), vb. „ouvrir (avec une clef); déboîter; détacher, déboutonner, dégrafer“ || ar. *discl'iare* || DIS-CLAVARE (v. *încheia*) || friul. *disklavá*; vit. *dischiavare*, vic. ver. *deșčavar*, mant. *dasčavar*, piem. *deșčavé*, gen. *deșčavá*; vfr. *desclaver* „détacher“; prov. cat. *desclavar*.

329. **CHEMA**, vb. „appeler; inviter“ || ir. *cl'emă*; megl. *cl'imari*; ar. (*a*)*cl'imare*, *ncl'imari* (Weigand, Arom.); formele cu prefix nu reprezintă de sigur pe acclamare, înclamar, ci sînt formațiuni proprii ar.

Lat. CIAMARE.

Vegl. *klamuar*; rtr. *clamer*; it. *chiamare*; sard log. *gamare*; vfr. *clamer*; prov. cat. *clamar*; sp. *llamar*; port. *chamar*.

Der.: *chemare* „appel, cri, invocation; invitation; vocation“; † *chemătură* „vocatio“ (An. Car.; port. *chamadura*).

330. **Chemat**, sb. n. „appel; invita-

tion“ < CLAMATUS, -UM || vsp. *llamado*; port. *chamado* (comp. rtr. *clameda*; it. *chiamata*; sard log. *ġamada*; sp. *llamada*; port. *chamada*).

331. **Chemător**, adj. sb. „qui appelle, qui invite; garçon d'honneur près de la mariée“ (fem. *chemătoare* „demoiselle d'honneur près de la mariée“) < CLAMATORIOUS, -A, -UM.

332. **CHIAG**, sb. n. „coagulum, présure, caillot, caillette“ || megl. ar. *cl'ag*.

Lat. COAG(U)LUM > *CAGLUM (sub influența lui *caglare, v. *închega*), de unde, prin metatesa lui L, *CLAGUM.

Sard log. *ġagu* (comp. pentru metatesa lui L și alb. *kl'uar* < *CLAGORIUM) || rtr. *quegl*; it. *caglio*; fr. dial. (Pléchâtel) *kay*; prov. *calh*; cat. *cuall*; sp. *cuajo*; port. *coalho* (comp. fr. *caillot*, *caillette*) < *C(O)AGLUM.

Der.: băn. *chegař*, *chegăreș* și *chegărișă* „échinon, vase dans lequel on met la présure ou le caillé dont on veut faire du fromage“ (vfr. *caillier*; sp. *cuajar*); *chegărie* (Tiktin), fig. „vieux décrépît“ || *chegornișă* (Tiktin; Damé, Term.; Șez. II, 23) „échinon“ (formațiune analogică după *păcornișă* < *păcură*, *papornișă* < *papură*).

Impr.: rut. *кляг*, *глег*, *гляг* „Kälberlab als Gärstoff der Schafsmilch“; rus. *gljakū* > *glaganyj syrū*; pol. *klag* > *sklagać się*; mor. *glaga*; slov. *kl'ag*.

333. **Închega**, vb. „coaguler, cailler, figer“ || megl. *încl'igari*, *angl'igari*; ar. *ncl'igare*, *angl'igare* || < IN-COAG(U)LARE > *IN-CUAG(U)LARE > *IN-CUAGLARE > *INCAGLARE > *INCLAGARE (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 90); în formele megl. și ar. cu -gl'-, s'a produs asimilațiunea cu *g* următor || sard log. *ġagare* < *CLAGARE || rtr. *inquagler*; it. *quagliare*, *cagliare*, ver. *inkajar*; vfr. *encaillier*, sav. *ankal'i*, fr. *cailler*; nprov. *caia*; cat. *cuallar*; sp. *cuajar*; port. *coalhar* < (IN-)C(O)AG(U)LARE || *închegătoare* (Barcianu; Teodorescu, P. pop. 511; Jipescu, Opinc. 49; Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 259), *chegătoare* (Teodorescu, P. pop. 593) „échinon, vase dans lequel on met la présure“, bot. „geranium robertianum“; *închegătură* (Biblia 1688, Regi III, 7, 30; Tocilescu, Mat. 117, 155; Costinescu; Stamati, Wb. 355), ar. *ncl'igătură* „caillement,

coagulation“ (comp. sard camp. *kal-ladura*; vfr. *cailleüre*; vsp. *cuajadura*; port. *coalhadura*) || *deschega* „résoudre, liquéfier (en parl. de ce qui a été caillé“; vfr. *descaillier*; sp. *descuajar*; port. *descoallar*; comp. it. *squagliare*).

Impr.: rut. *клягати*, *глягати*, *заглягати* „mit гдер einmachen“; pol. *zaklagac*; mor. *glagati*.

334. **CHIAR**, adv. „même“ — † adj. „clair, pur“; adv. „clairement, purement, réellement“; † *chiiar* (Lex.Mard.) sb. „sérénité, clarté“; vechiul înțeles al cuvîntului s'a păstrat încă în expresiunile: *din chiar senin* și *apă chioară* „eau pure“, prin etimol. popul. în loc de *apă chiară* (cf. Litzica, Conv. lit. XLI, 96) || ir. *cl'ar* „clair“.

Lat. CLARUS, -A, -UM.

Alb. *kar*; vegl. *kjur*; rtr. *cler*; it. *chiaro*; sard log. *ġaru*; fr. *clair*; prov. cat. *clar*; (sp. port. *claro*).

Impr.: rut. *тяр* „in der That, wahrlich, wohl, auch“.

CHINGĂ, v. *cinge*.

CHIOTOARE, v. *cheie*.

CI, v. *ce*.

335. **CICOARE**, sb. f. „chicorée sauvage“ — *ciuco(are)* (Dosoței, V. Sf. WgJb. V, 102); *ciucoare* (Sevastos, Cîntece 271, 319).

Lat. *CICHORIA, -AM (= clas. CICHORIUM).

Abr. *čekore*; nap. *čekojera* „radichio“ (comp. alb. *kořé*).

336. **CÎINE** (*cîne*), sb. m. „chien“ || ir. *căre*; megl. *cqini*; ar. *cîne*.

Lat. CANIS, -EM.

Alb. *k'en*, *k'ēn*; vegl. *kuon*; rtr. *chaun*; it. *cane*; sard log. *kane*; fr. *chien*; prov. *can*; cat. *ca*; astur. galiț. *kan*; port. *cão*.

Der.: col. *cîinime*; băn. *cînamă* || trans. *cînie*, ar. *cîni'lă*, *cîniu* (Dala-metra) „méchanceté, rancune“ || *cîinos* „méchant, rancunier“; *cîinoșie* „méchanceté, rancune“ || *cîinesc* (*cînesc*), ar. *cînescu* „de chien, canin“ (sic. *kanisku*; comp. ven. *kaňesko*); *cîinește*

(*cînește*), ar. *cîneaște* „à la manière des chiens; méchamment“ || mold. bucov. trans. *cîner*, *cîneț* „méchant, canaille“ (comp. *canarius*); mold. trans. *cînărie* (Tiktin; Barcianu) „chenil“ || *a se cîini*, *a se înci(i)ni*, *a se încîina* „s'entêter, s'obstiner“; devenir „méchant comme un chien“ (comp. vfr. *encheni* „qui a le caractère d'un mauvais chien“); ar. (*a*)*ncînire*, (*a*)*ncîneare* „gémir, haleter“.

337. **Cănină** (ar.), sb. f. „chagrin, affliction, peine“ < CANÎNA, -AM, din adj. CANÎNUS, -A, -UM „de chien“; înțelesul cuvîntului se explică prin „vie de chien“ || sp. *canina*.

338. **CÎMP**, sb. m. și n. „champ; pays plat, plaine“ || megl. *comp*; ar. *cîmpu*.

Lat. CAMPUS, -UM.

Vegl. *kuomp*; rtr. *champ*; it. *campo*; sard log. *kampu*; fr. *champ*; prov. cat. *camp*; sp. port. *campo*.

Der.: dim. *cîmpurel* (Iarnik-Birseanu, Doine 27; Pompiliu, Bal. 77); *cîmpușor* (Sevastos, Nunta 203; Marian, Sărb. I, 20); ar. *cîmpic* și *cîmpiş* (Dalametra) || *cîmpean* „habitant de la plaine“; *cîmpenesc* „champêtre, relatif aux champs, de plaine“; *cîmpenește* „à la manière des habitants de la plaine“ || ar. *cîmpiş* (Dalametra) „champêtre, de plaine“.

339. † **Cîmpiu**, adj. „uni, plan; de plaine“ (Dosoței, V. Sf., v. WgJb. V, 83) — **Cîmpie**, sb. f. „plaine, pays plat“ < *CAMPĪVUS, -A, -UM [Candrea, BSF. III, 15] || vit. *campio* „di campo“, com. *kampiv* „coltivato, colto (dicesi di campo)“, sic. *kampia* „campagna solitaria, luogo non accasato, campo“; sp. *campio* || trans. *cîmpian* (Tiktin) „habitant de la plaine“.

340. † **Cîmpos**, adj. „plan, uni; qui se trouve dans la plaine“ (Biblia 1688, Ierem. XXI, 13) < CAMPOSUS, -A, -UM, Thes.

341. **CINĂ**, sb. f. „souper; cène“ || ir. *tširə*; megl. ar. *țină*.

Lat. CĒNA, -AM.

Vegl. *kajna*; rtr. *tšaina*; it. *cena*; sard log. *kena*; prov. sp. *cena*; port. *cea*.

Der.: dim. *cinișoară* (Tiktin; Marian, Immorm. 189); *cinioară* (Tiktin;

Marian, Desc. 296; Voronca, Dat. cred. 329).

342. **Cina**, vb. „souper“ || ir. *tširă*; megl. *ținari*; ar. *ținare* || < CĒNARE || vegl. *kenur*; rtr. *tšchner*; it. *cenare*; sard log. *kenare*; vfr. *cener*; prov. cat. sp. *cenar*; port. *cear*.

343. **CINCI**, num. „cinq“ || ir. *tšintš*; megl. ar. *ținț(i)*.

Lat. CINQUE, Densusianu, Hist. I. roum. I, 125 (= clas. QUINQUE).

Vegl. *čenk*; rtr. *tšinch*; it. *cinque*; sard log. *kimbe*; fr. *cing*; prov. *cinc*; cat. *cinch*; sp. port. *cinco*.

Der.: *cincile(a)*, *cincea*, ir. *tšintšile*, megl. *țințli*, ar. *țințile*, *țințirlu* „cinquième“ || *cincime* „un cinquième“ || *cin(ci)sprezece*, megl. *țispreți*, ar. *țis-prădzate* „quinze“; *cin(ci)sprezecilea*, *cin(ci)sprezecea* „quinzième“ || *cin(ci)zeci*, megl. *ținzoți*, ar. *țindzăți* „cinquante“; *cin(ci)zecile(a)*, *cin(ci)zecea* „cinquantième“; *cinzeacă*, *cinzec*, ar. *țindzacă* (Dalametra) „mesure pour liquides d'un décilitre environ“; † *cinzăcear* (Paliia, Exod. XVIII, 21, 25; Gaster) „cinquantenier“ || *incinci* „quintupler“; *incincit* „quintuple“; trans. *cincitură* (Viciu, Glos. 30) „tas de cinq gerbes“ || *cinçar*, adj. „âgé de cinq ans“, sb. m. „cheval de cinq ans“, dim. *cincărel* (Tiktin; Alexandri, P. pop. 79).

344. **CÎND**, adv. conj. „quand, lorsque“; *cînd...cînd* „tantôt...tantôt“; *din cînd în cînd* „de temps en temps“ || ir. *căn(d)*; megl. *con*, la Huma *cîn(du)*; ar. *cîndu*.

Lat. QUANDO.

Vegl. *kand*; it. *quando* (comp. *di quando in quando* „de temps en temps“); sard log. *kando*; fr. *quand*; prov. *quan*, *can(t)*; cat. *quan(d)*; sp. *cuando* (comp. *cuando...cuando* „tantôt...tantôt...“; *de cuando en cuando* „de temps en temps“); port. *quando*.

Der.: † *cîndai* și † *cîndailea* (Cantemir, Hron.) „peut-être, par hasard“ (terminațiunea *ai* a fost introdusă sub influența lui *camai* alături de *cam*, *incai*, *incailea*, *săvai*, etc.) || *cîndva* „un jour, quelque jour, quelquefois, parfois“ || *oare-cînd*, *oare-și-cînd* „quelquefois, parfois, jadis“; *ori-cînd*, *ori-și-*

cînd, veri-cînd „n'importe quand“ || *fiecînd, fieşcînd* „n'importe quand“ (pentru aceste compuse, v. *Fi, Oară, Vrea*) || ar. *canfido* „n'importe quand“ || băn. *alt-cînd* „autrefois“ || *nici-cînd* „jamaais“ (comp. alb. *as kuře* „non mai“, propr. „ne quando“; v. *Nici*).

345. **CINE**, pron. interog. și rel. „qui“; gen.-dat. sg. *cui* || ir. *tšire*; ar. *fine*.

Lat. **QUEM**, devenit ca monosilabă tonică ***QUĒN** și mai tîrziu ***QUĒNE** (cf. Meyer-Lübke, Rom. Gr. I, § 551; Candrea, Conson. 50); dat. *cui*.

Sard camp. *kini*; prov. cat. *quin*; fr. dial. *kē*; sp. *quien*; port. *quem* || friul. *kui*; it. vfr. *cui*: fr. *qui*; prov. *cui*; cat. vsp. vport. *qui* < **CUI**.

Der.: † *cineș*, † *cinrescu* (Cod. Vor.) „chacun“ || *cineva*, ir. *tšireva*, ar. *finiva*; † *cinevaș*, *cinevașile(a)* „quelqu'un“ || *ori-cine, veri-cine* „n'importe qui, quiconque“; *oarecine, oare-și-cine* „quelqu'un“ || *fiecine, fieşcine, fieştecine* „chacun, quiconque“ (pentru aceste compuse, v. *Fi, Oară, Vrea*) || *neştine* „quelqu'un, certain“ (v. *Şti*).

346. **CÎNEPĂ** (*cînipă*), sb. f. „chanvre“ || megl. *conipă*; ar. *cînipă*.

Lat. ***CANĒPA**, -AM, cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 97; Candrea, Rev. ist. arh. VII, 73 (= clas. **CANNABIS**).

Erto *kaneipa*; it. *canapa*, Gombitelli *kanneva*, Urbino *kannipa*; lion. *kinevo* || în alte regiuni ale domeniului romanic găsim derivate din ***CANAPIS**, -EM sau ***CANEPIS**, -EM, și chiar ***CANAPUS**, -UM: alb. *kērp*; vepl. *kanuvo* (comp. și *kanapial*); rtr. *chanv*; ven. *kanevo*, mant. *kanaf* și *kanof*, mil. *kanev*, romagn. *kanuv*, abr. *kanēve*, nap. *kannēve*, cors. *kanapu*; fr. *chanvre*; prov. *canēbe*; cat. *canem* || cit privește formele sp. *cañamo*; port. *canamo*, *cánave* și *cáneve*; sard log. *kánnau*, sard camp. *kánniu*, ele par să reproducă pe ***CANNABUM**, ***CANNĪBUM**, fără ca totuși fonetismul lor să fie absolut regulat.

Der.: dim. *cînepioară*, zool. „linot“ (Marian, Ornit. I, 396), bot. „eupatorium cannabinum“ || bot. *cînepoală*, „eupatorium cannabinum, agrimonia eupatoria“ || *cînepiște*, Sălagiu *cînepți-ștină* (Tribuna 1890, 45, 342) „chênevière“; Sălagiu *cînpiștiștiriță* (Tribu-

na, 1890, 342) „courtilière“ (formă rezultată din contaminarea lui *cînepă* cu bulg. *кoнoпшницa, кoнoпшницa* „courtilière“) || *cînepar* „linot(te)“ (comp. fr. *chanvrier*; prov. *canabier*).

347. **Cînepiu**, adj. „de chanvre; couleur de chanvre, gris“ < ***CANAPINEUS**, -A, -UM [cf. Candrea, BSF. III, 14] || vfr. *chainvinge* „de chanvre“ || comp. sard log. *kannainžu*; vsp. *cañameño* < ***CANABINEUS**.

348. **CINGE** (vr. și dial.), vb. „ceindre; entourer“ (Dosoftei, Ps. vers. 208; Barcianu) || ar. *șindzeare* (pf. *șimșu*; part. *șimtu*).

Lat. **CINGĒRE**, **CĪNXĪ**, **CĪNCTUM**.

It. *cignere*; sard log. *kingere*; fr. *ceindre*; prov. *cegner*; cat. *cenjir*; sp. *ceñir*; port. *cingir*.

Der.: *cingătoare*, ar. *șingătoare* „ceinture“ (comp. vit. *cignitoio*; vsp. *ceñidero*; port. *cingidouro*).

349. **Cingă**, sb. f. „ceinture, sangle“ (Marian, P. pop. I, 34; Crom. 48; Stamat, Wb. 560, 589) < ***CĪNGA**, -AM [Candrea, Rev. arh. fil. VII, 74] || sic. *cinga* || *incinga* (Teodorescu, P. pop. 149; Marian, Sărb. I, 38; P. pop. I, 34; Vräji 13) „sangler, ceindre“ || *descinga* „desangler“.

350. **Chingă**, sb. f. „sangle, ceinture de cuir, courroie; traverse, traversin; râble, liure; tringle“ || megl. *cl'ingă* „sangle“ || < ***CLĪNGA**, -AM, rezultat prin metatesă din **CĪNG(U)LA** || alb. *kinge*; friul. *čengle*; it. *cinghia*, *cigna*; sard log. *kingă*; fr. *sangle*; prov. *sengla*; cat. *singla* < **CĪNG(U)LA**; comp. port. *cinho* < **CĪNG(U)LUM** || dim. *chinguță* (Iar-nik-Birseanu, Doine 264); *chinguliță* (Teodorescu, P. pop. 57; Tocilescu, Mat. 1232) || *chingă* (Polizu; Costinescu; Tocilescu, Mat. 63), *inchinga* „sangler“ (comp. vit. *cinghiare*; sard log. *kingare*, *inkingare*; fr. *sangler*; prov. *senglar*; cat. *cinglar*); *inchingătură* (Polizu) „action de sangler“ || *descinga* „dessangler“ (comp. fr. *dessangler*; nprov. *descenglă*; cat. *descinglar*; sard log. *iskingare*) || *inchingiui* (Teodorescu, P. pop. 57) „sangler“.

351. **Încinge**, vb. „ceindre, entourer, ceinturer“ || ir. *ăntșinze*; megl. (a)n-

finziri (pf. *nținș*) || < INCÎNGĚRE, -CÎNXĪ, CÎNCTUM || it. *incignere*; fr. *enceindre*; prov. *encenher* || † *incingere* (Biblia 1688, Gen. III, 7) „ceinture“ || *incingătoare*, † *incinsătoare* (An. Car.) „ceinture“; † *incinsoare* (Iorga, Studii VIII, 74) „bandage“; *incinsătură* (Polizu; Cihac) „action de ceindre; ceinture“.

352. **Descinge**, vb. „déceindre, ôter la ceinture“ — vr. și dial. *deștinge*, *deșcinge* || ar. *dișindzire*, *dișindzeare* (pf. *dișimșu*; part. *dișimtu*) || < DIS-CÎNGĚRE, -CÎNXĪ, -CÎNCTUM || it. *discignere*; fr. *déceindre*; cat. *descenyir*; sp. *desceñir*; port. *descingir*.

353. **CÎNTA**, vb. „chanter; jouer (d'un instrument)“ — bucov. trans. Maramureș, Oșani *a se cînta* „se lamenter, pleurer (un mort)“ || ir. *cântă*; megl. *cântari*; ar. *cîntare*.

Lat. CANTARE.

Alb. *kəndoñ*; vegl. *kantur*; rtr. *chanter*; it. *cantare*; sard log. *kantare*; fr. *chanter*; prov. cat. sp. port. *cantar*.

Der.: *cîntare* „action de chanter, etc.; chant“ (prov. *cantar*); ar. *cîntat* „ensorcelé, instruit, savant“; *cîntător*, adj. sb. „chanteur“, † *cîntătoare* (Biblia 1688, Esdra II, 66) „chanteuse“, *cîntători*, m. pl. „chant des coqs, point du jour“ (alb. *kantetur*; comp. vsp. *cantadera*); bucov. trans. *cîntătură* „chant de mort, lamentation“ || *cîntăreș*, *cîntăreață* „chanteur, chantre, chanteuse“ (vfr. *chanteresse* „femme qui chante“; comp. prov. *cantairitz*).

354. **Cîntat**, sb. n. „chant“ || comp. ar. *cîntată* || < CANTATUS, -UM || sp. *cantado*.

355. **Încînta**, vb. „enchanter, charmer, ravir“ < INCANTARE || rtr. *inchanter*; it. *incantare*; sard log. *inkantare*; fr. *enchanter*; prov. cat. sp. port. *encantar* || *incîntător* „charmant, ravissant“ (comp. fr. *enchanteur*; sp. *encantadero*); *incîntătură* „enchantement, charme; lamentation“ (Tocilescu, Mat. 1552).

356. **Descînta**, vb. „conjurere, exorciser, détourner par des enchantements, faire guérir par des enchantements“ || megl. *discântari*; ar. *discîntare* || < DIS-CANTARE (comp. e x c a n t a r e „faire venir ou évoquer par des enchantements“) || friul. *disk'antá* „sdormentire, smaliziare“; com. *deskantá*

„disincantare, levare l'incanto“, mant. mir. *daskanter*, cremon. *deskantá*, mod. *deskanter* „svegliare, sdormentare, scuotere“; vfr. *deschanter* „dés-enchanter, rompre un enchantement, détourner par une sorte d'enchantement“; prov. *descantar* (comp. sp. *desencantar*) || *descîntat* „conjuraton, incantation“; *descîntător* „conjurateur, exorciseur“; *descîntătoare*, *descîntătoreasă* „femme qui exorcise, qui fait guérir par des enchantements“; *descîntătură*, ar. *discîntitură* (Dalametra) „incantation, formule d'exorcisme“.

357. **CÎNTEC** (*cîntic*), sb. n. „chanson“ || megl. *contic*; ar. *cîntic* || — trans. **CÎNTECĂ**, sb. f. „chanson“.

Lat. CANTĪCUM; CANTĪCA, -AM.

Alb. *kəngə*.

Der.: dim. *cîntecel* (alb. *kəngəl'ə*; vit. *canticello*); *cîntecaș* (Marian, Sat. 341); trans. *cîntecuță* (Lex. Bud.) || ar. *cînticare* „chanter des chansons de berceau“ || *descîntec*, ar. *discîntic*, trans. *descîntecă* (Lex. Bud.) „incantation; formule d'exorcisme“.

358. **CIREAȘE**, sb. f. „cerise“ — trans. *cerășă*; băn. Mehedinți *șurășă* — **CIREȘ**, sb. m. „cerisier“ — trans. *cerăș*; băn. Mehedinți *șurăș* || megl. *cireșă*, *cireș*; ar. *cireașă*, *cireș*.

Lat. CERĒSIA, -AM (Schuchardt, Vok. I, 192; Densusianu, Hist. l. roum. I, 71), *CERĒSIUS, -UM < *CERĒSUS (= clas. CERASUS); în formele megl. și ar. *c* se explică prin asimilațiunea cu ș următor.

Vegl. *kris*; rtr. *tschirescha*; it. *ciliegia*, *ciliegio*; fr. *cerise*; prov. *ce-reisa*; cat. *cirera*, *cirer*; sp. *cereza*, *cerezo*; port. *cereja*.

Der.: dim. *cireșel* (Șez. II, 8); *cireșică* (Cihac) „petite cerise; fève sucrée“ || megl. *cireșcă* „cerise“ || *cireșar*, *cirișar* „vendeur de cerises; juin“, zool. „gros-bec“ (Marian, Ornit. I, 416; comp. bulg. черешарка „coccothraustes vulgaris“), mold. *cireșer* și, prin disimilația celui de al doilea *r*, *cireșel* (Marian, Sărb. I, 96) „juin“, megl. *cirișar* „vendeur de cerises; juin“, zool. „gros-bec“ (ar. *cirișar* „vendeur de cerises; juin“ (rtr. *tschirischer*; it. *ciligiaio*; fr. *cerisier*; prov.

cerier, surgier; cat. *cirerer*; comp. port. *cerejeira*; pentru înțelesul de „juin“, propr. „mois des cerises“, comp. alb. *keršor* „juin, juillet“, vnap. *Ion cerasiario* „juin“ || *cireșiu* „couleur de cerise“.

CÎRNAȚ, v. *carne*.

CÎȘLEGI, v. *caș*.

359. **CÎȘTIGA**, vb. „gagner“ — vr. trans. „obtenir, acquérir, prendre soin, soigner“ (Tiktin; An. Car.; WgJb. IV, 328); vr. trans. *a se cîștiga* „se soucier, s'inquiéter“, Sălagiu „se lamenter“ (Tribuna 1890, 342); vr. mold. *cîșliga*. || ar. *câștigare* „prendre soin, faire attention, se soucier“.

Lat. *CASTIGARE* „réprimander, punir; corriger; contenir, resserrer“; diferitele accepțiuni ale cuvântului romînesc *cîș* și ale corespunzătoarelor romanice se explică din încrucișarea înțelesului activ al verbului: „punir — réprimander, blâmer — corriger — instruire — maîtriser, contenir, se rendre maître de — obtenir, acquérir, gagner“, cu înțelesurile desvoltate de verbul reflexiv: „se punir — se tourmenter, s'inquiéter — se soucier, prendre soin, s'occuper de — insister, solliciter — tenter, vouloir séduire, chercher à gagner“.

Rtr. *chastier*; it. *castigare, gastigare*; sard camp. *kastiai*; fr. *châtier*; prov. *castiar*; cat. sp. port. *castigar*.

Der.: *cîștig* „gain, profit, bénéfice“ (rtr. *chastih*; it. *gastigo*; sard camp. *kâstiu*; vfr. *chasti* „avertissement, instruction, réprimande, châtiment“; prov. *castic*; cat. *castich*; sp. port. *castigo*) || vr. *câștigă* (Paliia, Gen. XLV, 11; L, 21; Exod. II, 25; Hasdeu, Cuv. d. bătr. II, 123; An. Car.), ar. ~ „souci, soin“ || *câștigos* (ar. ~) „lucratic“ (Polizu; Barcianu), † „industrius, sollers“ (An. Car.) || † *a se încîștiga* (Tiktin) „se soucier, s'inquiéter“.

360. **Cîștigător**, adj. sb. „gagnant, † procurator“ (An. Car.) || < *CASTIGATORIU*, -A, -UM.

361. **CÎT, CÎTĂ**, adj. pron. interog. și rel. „combien (de)“; nom.-ac. pl. *cîți, cite*; gen.-dat. pl. *cîtor*; adv. „tant

que, comme; aussitôt que; de sorte que“ || ir. *căt, căte, căț, căte* „combien (de)“, *căt* „que (après un compar.)“; megl. *coț, coța, coți, coți* „combien (de); autant de“; ar. *cît* „combien; tant que; aussitôt que“.

Lat. *QUANTUS, -A, -UM* și *QUANTUM*, adv., de unde *cîntu* (păstrat în ar. *niscîntu*, v. mai jos); disparițiunea lui *n*, ca și în *atit*, se explică prin influența lui *tot* în construcțiunea *tot *cînt > tot cît* (v. *atit*).

Vegl. *kont*; it. *quanto*; sard log. *kantu*; fr. *quant*; prov. *quant, cant*; cat. *quant*; sp. *cuanto, cuan*.

Der.: băn. Mehedinți, Serbia *cîta, cîto* „un peu“ (WgJb. III, 319; VII, 84; Viciu, Glos. 27), ir. *căta* „autant; rien“, megl. *coța* „autant“ || *cîtuș (de)* „aussi... que possible“, † *cîtuș cîtăș cîșiș cîteș* „autant que, tous ceux que“ || (*al*) *cîtelea, (a) cît(e)a* „le (la) quantième“ || † *cîtință* (Gaster) „quantité“ || † *cîtială* (Tiktin) „quote-part, quotité“ || *cîtime, cîtătime* „quantité“, formațiuni nouă || *decît* „que (après un compar.)“; mais, seulement“, ar. *dicît* „que (après un compar.)“; cependant“ || *incît* „de sorte que“ || *nici-cît* „point du tout“ || *cîtva, cîtăva, cîțiva, cîteva* „quelque(s), quelques un(e)s“, megl. *coțiva* „quelques unes“; † *cîtvaș, cîtăvaș*, etc. „quelque(s)“ || *ori-cît, ori-și-cît, † oare-cît, † vare-cît* „n'importe combien, quelque (... que)“ (pentru aceste compuse v. *Oară, Vrea*) || † *neșchit, † nișchit, † nișchițel* „un peu“, ar. *niscîntu, niscîntu* „un peu, quelques“ (v. *Ști*) || *de-a'n cîtelea*, loc. adv. „de toutes ses forces, autant que possible“.

362. **CÎTE**, prep. „à (distributif), par“; (*cîte*) *doi cîte doi* „deux à deux“ || ar. *cîte*.

Lat. *CATA* (= gr. *κατά*; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 163); prin poziția lui ca aton în frază *CATA* a devenit **cătă*, de unde *căte* (păstrat în adv. *cătelin*, v. mai jos) sub influența prep. terminate în *-e* (cf. *către*), și apoi *cîte* prin confuziune cu *cît(e)*.

It. *cada-uno, cad-uno* (comp. pis. *cate-uno*); sard log. *kada*; vfr. *che(în)*; prov. *cada (cada dos, cada tres)*; cat. sp. port. *cada*.

Der.: *cîteodată* „parfois“ || *cătinel*, trans. *chitinel* (Reteganul, Pov. pop.

111; Iorga, Studii XII, 236), † *cătelin*, † *cătelinru* (Cod. Vor.), † *cătiliru* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. II, 190), trans. Oșani *chitilin* (Reteganul, ibid. 74; Iorga, ibid. 52; BSF. II, 81), megl. *cătelin* „petit à petit“ < *căte* + *lin* „doucement“, rezultat din construcțiunea *căte lin căte lin* (Paliia, Exod. XXIII, 30) „peu à peu“, cu care comp. (*cîte*) *puțin cîte puțin* „peu à peu; metatesa în *cătinel*, etc. s'a produs sub influența lui *încetinel*, *puținel*, etc.; tot sub înrîurirea acestora, *cătinel* a căpătat funcțiunea adjectivală, formîndu-și un fem. *cătinică* (Tiktin); dim. *cătineluș* (Tiktin), † *cătinelușel* (Dosofoei, V. Sf. Dec. 25) „tout doucement“ || megl. *cătergă* „rapidement, vite“ < *căte* + *rgă*.

363. **CÎUMĂ**, sb. f. ar. „somet de la tête“ (Vlaho-Clisura); „flocon de laine, touffe de cheveux, toupet“ (Laurian-Massim, Glos. 169); „bouton, enflure“ (Weigand, Arom. II, 234); megl. *ciumă* „flocon de laine“.

Lat. CŪMA, -AM „tendron, cœur de certaines plantes“ (= gr. κῦμα), rostit *k'üma, de unde *kîuma > *ciumă*; comp. *jur*, *giur* < *gîurum < GYRUM [Pușcariu, Conv. lit. XXXVII, 600].

Alb. *k'imə*, *k'üm* „Haar; haarartiger Wasserwurm; Art Geschwür“; dalm. *kima*; it. *cima* (comp. Val Soana *hümá*, canaves *anhüma* „in cima“); sard log. *kima*; fr. *cime*; prov. *sima*; sp. *cima* (comp. cat. *cim*), toate cu înțelesul de „somet“, în parte și „rejeton“.

Der.: megl. *ciumuligă* „tumeur sur la tête; touffe de laine“.

364. **CIUR**, sb. n. „crible, tamis; tambour (à broderie); bonnet, deuxième estomac des ruminants“ || ir. *tšur*, megl. *ciur* și ar. *țir* „crible“.

Lat. CĪBRUM (atestat în CGL. V, 59), disimilat din CRĪBRUM; disimilarea s'a întîmplat de sigur întîi în derivatele CRIBRARE, CRIBRARIUS, etc., unde -r- putea mai ușor să dispară, fiind în silabă atonă; parte din formele corespunzătoare romanice postulează *CRIBUM (cf. CRIBUS, CGL. V, 495), prin disimilarea normală a celui de al doilea -r- aflat în silabă atonă, și CRIBLUM (cf. Rom. XXXII, 454).

Sic. cal. *kriuv*, nap. *krive*; sp. *cribo*;

port. *crivo* < *CRIBUM; lomb. *kribi*; fr. *crible* < CRIBLUM || sard log. *kiliru*, camp. *čiliru*, sass. *kuliru* < CIRIBRUM (atestat în CGL. V, 10, 59, și Dioscoride Longob., cf. Rom. F. XIV, 610).

Der.: dim. *ciurișor* (Marian, Sărb. II, 123); *ciurel* (Marian, Sărb. III, 317; Novacovici, Folclor. 171; Tocilescu, Mat. 1511; Mindrescu, Lit. pop. 240; WgJb. IV, 332; Gr. n. 88) „petit crible; sorte de broderie à jour; sorte de voilette“ (comp. *cribellum* > it. *crivello*; prov. *cruvel*; sp. *cribillo*, *garbillo*; cf. și vfr. *criblel*); băn. *șuraș* „sorte de couloire, passoire“ || *ciurui* „passer au crible, cribler, trouer; couler (comme d'un crible)“, Maramureș *ciurăi* (Țiplea, P. pop. 107) „couler (comme d'un crible)“; *ciuruit* „criblé, troué; criblage“; *ciuruitor* „cribleur“; *ciuruitoră* „criblure“; *ciuruială* „criblage, criblure“.

365. **CIURAR**, sb. m. „criblrier, fabricant de cribles“ < *CĪBRARIUS, -UM, disimilat din CRĪBRARIUS || comp. fr. *criblrier*, sp. *cribero* || *ciurăriță* (Lex. Bud.) „femme du criblier“.

366. **CIURA**, vb. „cribler, passer au crible; trouer“ < *CĪBRARE, disimilat din CRĪBRARE || comp. lomb. *kribjá*; fr. *cribler*; sp. *cribar*; port. *crivar* < *CRIBLARE, *CRĪBARE || Bihor *ciurat* (Conv. lit. XX, 1007) „ourlé à jour“; băn. *șurătură* „sorte de broderie à jour“ || *în-ciurat* (Tocilescu, Mat. 797) „troué, percé“.

367. **CL'IDE**, vb. ir., ar, *cl'idire*, *cl'idear* (pf. *cl'iș*) „(en)fermer, (en)clore“.

Lat. CLUDĒRE, CLUSĪ, CLUSUM (= CLAUDĒRE), refăcut după compusul *include*; pentru trecerea lui -iu- la *i*, cf. *închide*.

Rtr. *cludir*; it. *chiudere* || fr. *clore*; prov. *claire*; cat. *cloure* < CLAUDERE,

Der.: ar. *cl'idușă* (Dalametra) „articulation“ || ir. *zACL'ide* „(en)fermer, (en)clore“.

368. **ÎNCHIDE**, vb. „(en)fermer, (en)clore“; *a se închide* „s'(en)fermer, devenir foncé“—vr. băn. pf. *închiș* || ir. *ănc'l'ide*; megl. *ănc'l'idiri*; ar. *ncl'idire*, *ncl'idear* (pf. *ncl'iș*) || < INCLUDĒRE, -USĪ, -USUM; reducerea lui *iu* la *i* s'a întîmplat întîi în formele în care silaba -*chiu- era atonă, în special la

derivate || it. *inchiudere*; sard log. *inkluire* || prov. *enclaire*; cat. *encloure* <IN-CLAUDERE || *includere* „action de fermer, etc.; fermeture, clôture, détention“; *inchis*, adj. „(en)fermé, (en)clos, foncé“, sb. „fermeture“; *inchi-zătură* „fermeture, barrage“, † *inchi-sătură* „clausio“ (An. Car.; comp. vfr. *encloseüre* „enclos, enceinte, clôture“); *inchizător* (Cihac), adj. sb. „qui ferme, etc.“; *inchizătoare* (An. Car.; Cihac; Barcianu) „fermeture“ || *inchisoare*, ar. *nclisoare* „prison“.

369. **Deschide** (*deșchide*), vb. „ouvrir“; *a se deschide* „s'ouvrir, s'éclaircir“ — vr. pf. *deșchiș*, băn. *džeșchiș* || ir. *res-cl'ide* (cu înlocuirea prefixului); megl. *dișcl'idire*; ar. *dișcl'idire*, *dișcl'idieare*, (pf. *dișcl'iș*) || DISCLUDERE, -USI, -USUM || it. *dischiudere*; vfr. *desclore*, val. *disklur*; prov. *desclosure*; cat. *desclosure* || *deschidere* „ouverture“; *deschis*, adj. „ouvert, sincère, clair“; adv. „ouvertement, clairement“; sb. „ouverture“; † éclaircissement“ (Letop. I, 387); băn. *deșchidzătoare* „apertorium, clavis“ (An. Car.), ar. *dișcl'idzitoari* (Dalametra) „clef“; *deșchizătură*, ar. *dișcl'idzătură* (Dalametra) „ouverture, fente“.

370. **COACE**, vb. „cuire, mûrir“ — vr. băn. pf. *copș* || ir. *coțse*; megl. *coațiri* (pf. *copș*); ar. *coațire*, *cuțeare* (pf. *copșu*).

Lat. COCERE, COXI, COCTUM (= clas. COQUERE, cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 149).

Vegl. *kukro*; rtr. *couscher*; it. *cuocere*; sard log. *kogere*; fr. *cuire*; prov. *cozer*; cat. *coure*; sp. *cocer*; port. *cozer*.

Der.: *cocă* „pâte, colle de farine“, trans. *coacă*, *coc* (Viciu, Glos. 33; Reteganul, Pov. ard. III, 33, 35) „pâte, petit pain, tourte“ (cat. *coca*); dim. *co-țuță* (Tocilescu, Mat. 814) „petit pain“ || *copt* „cuit, mûr; action de cuire, etc.“ || *cocător* (Paliia, Gen. XL, 1, 2, 5, 16, 22; XLI, 10; Exod. VIII, 3; Reteganul, Pov. ard. III, 66; Daul, Col. 54), adj. sb. „qui fait cuire, boulanger“ || *cocărit* (Gr. n. 220) „dime prélevée par le propriétaire sur le maïs cuit par les paysans avant la récolte“ || *rășcoace* „faire cuire entièrement“ || megl. ar. (Dalametra) *pricoațiri* „faire cuire entièrement“ (probabil nu perco-

quere, ci format cu prefixul de origine bulg. *pri-*, comp. bulg. *приварямъ* „faire cuire entièrement“).

371. **Cuptor**, sb. n. „four, fournaise; juillet“ || ir. *coptor*; ar. *cuptor* „four“ || < COCTORIUM (Dioscoride Longob., Rom.F. XIV, 609) || abr. *kutturę* „paiolo“ (comp. Campobasso *kețtoră* „caldaia“, Misc. Ascoli, 404) || dim. *cuptoraș*; *cuptorel* (Polizu; abr. *kuttrelę* „secchia di rame“); băn. *cuptoriță* (Cătană, Pov. III, 69, 70; Viciu, Glos. 38) || trans. *cuptoriș* (Viciu, Glos. 38) „voûte où l'on place le cercueil“ || *cuptoriște* „† fournil“ (Iorga, Doc. Callim. I, 431), trans. „maison dont les murs n'ont pas encore été crépis“ (Viciu, Glos. 38) || *coptori* (Tiktin; Polizu), *coptoră* (Costinescu) „creuser en dessous, caver“; *coptoreală* (Costinescu) „creusement en dessous“ || *coptoroșit* (Barcianu) „caverneux“.

372. **Coptură**, sb. f. „cuisson, gâteau“ (Tiktin; Iorga, Studii VIII, 30; Marian, Nunta 510); „abcès, pus“ || ar. *cup-tură* „pus“ || < COCTURA, -AM || sard log. *kottura*; vfr. *cuiture* „cuisson, brûlure d'une plaie, bouton de feu“; prov. *coitura*; sp. *cochura* || *coptori* (Jipescu, Opinc. 161) „former du pus, ronger“.

373. **Scoace**, vb. „faire cuire entièrement“ < *EXCOCERE (= clas. EXCOQUERE) || abr. *scoče*; vfr. (numai part.) *escuit* „tout à fait cuit“; prov. *escoisser*; sp. *escocer*.

374. **COADĂ**, sb. f. „queue, natte, manche (d'une hache), poignée“; pl. *coade* „criblure“ || ir. *cođę*; megl. ar. *coadă*.

Lat. CODA, -AM (= clas. CAUDA).

Vegl. *kauda*; rtr. *cua*; it. *coda*; sard log. *koa*; fr. *queue*; prov. cat. *coa*; vsp. *coa*.

Der.: dim. *codiță*, megl. *cudiță*, ar. *cudiță* (Dalametra) „croupion“; *codișoară* (Lex. Bud.; Polizu; Barcianu); bot. *codițucă* „*myosurus minimus*“ || augm. *codoi* și *codoe* (Polizu) || *codină* „laine de la queue des brebis, couaille“ (Tiktin), „criblure“ (comp. sard log. *koale* „rimasuglio, il residuo del grano nell'aia“), bot. „*alopocurus pratensis*“ || trans. *codie* (Viciu, Glos. 34) „partie postérieure du four“ || *codiriște*, *coderiște*, *codăriște*, *codăriște* (Molnar, Gram. 84), *codoriște* (Re-

teganul, Bibl. pop. 30), *coderișcă* și *codărișcă* (Tiktin; Novocavoci, Folclor. 163), băn. *codorie* „manche (d'un fouet, d'une hache)“ || *codirlă* (Tiktin; Jipescu, Opinc. 151), *codirlă* „rancher de derrière d'une charrette; le dernier d'un groupe“ (Tiktin); *codirlaș* „le dernier“ || *codăș* „qui est à la queue, le dernier, miséreux“ || *codaci* „qui a une longue queue, qui est à la queue; qui hésite, couard“ || *codac* (Barcianu) „couard“ || *codan* „qui a une longue queue; qui est à la queue, le dernier“, *codană*, *codeancă* (Tiktin), *codășcă* (Mehedinți) „jeune fille“, dim. *codănel*, *codănaș*, *codănică* și *codănacă* (Tiktin), *codonacă* (Jipescu, Opinc. 123) || *codarniț* (Cihac; Barcianu) „qui a une queue“ || ar. *codus* (Dalamatra) „qui est à la queue, le dernier“ || *coadeș* „caudatus“ (An. Car.), *mere coadeșe* (Panțu) „variété de pommes“ || *Codea* „un des noms populaires du diable“ || Vrancea, Săcele *codi* „tondre la laine de la queue“; *a se codi* „hésiter, tergiverser, rechigner“; *codire*, *codeală*, *coditură* „hésitation, tergiversation“; *coditor*, *codelnic* (Tiktin) „hésitant, qui cherche des prétextes“ || *codolat* (Polizu) „avec une queue épaisse“ || zool. *cod(o)roș* (Marian, Ornit. I, 258) „rouge-queue“ (format, ca și precedentul, după *codalb*) || *codobatură*, v. *Bate*.

Impr.: rut. *кода* „Hutbänder“, *кодаш* „Brautführer“; ung. *kóda* (Szinyei).

375. **Codat**, adj. „qui a une queue allongé“ < *CODATUS, -A, -UM (= clas. CAUDATUS) || fr. *coué* || *codat*, trans. *codaci* (cu schimbare de suffix), sb. m. „ver du fromage, du lard“ (Marian, Insect. 7, 91; Viciu, Glos. 34).

376. **Codalb** (*codalb*), adj. „qui a la queue blanche à l'extrémité, qui a des tresses blondes“ || ar. *codalbă* (Mihăileanu) „petit oiseau à la queue blanche“ < CODA-ALBUS, -A, -UM || sard log. *koarbu*; comp. Pirano *kodalbola* „piccolo crostaceo che vive nella melma“ și formațiunea analogă sard camp. *pearbu*, sp. *pialbo* || dim. *codălb* (Marian, Desc. 31; Tocilescu, Mat. 1489; Gaster); *codălbior*, *codălbean*, *codălbîță* și *codălbîță* (Marian, Desc. 31; Ornit. I, 258; Jipescu, Opinc. 49), *codălbui* (Damé) || *codălbî* „blémir, rester confus“.

377. **COAMĂ**, sb. f. „crinière, chevelure; faîte“ || ir. *comé*; ar. *coamă*.

Lat. COMA, -AM.

Alb. *komε* (Christophorides, 161); it. sard camp. prov. vsp. port. *coma*.

Der.: dim. *comiță* (Tocilescu, Mat. 1467); *comușoară* (Cihac) || † *comos* (Tiktin) „muni d'une longue crinière“.

378. **COAPSA**, sb. f. „hanche“ — † *coafsă* (Ps. Sch. XLIV, 4) || ar. *coapsă*.

Lat. COXA, -AM.

Alb. *kofšē*; dalm. *kopsa*; rtr. *cossa*; abr. *kosse*; sard log. *koša*; fr. *cuisse*; prov. *cueissa*; (cat. *cuxa*; port. *coxa*).

379. **Copsar**, sb. n. „partie du harnais“ (Damé, Term.; Barcianu) < COXALE „ceinture“; prezența lui *ps* (x înainte de accent trebuia să dea s) se explică prin influența lui *coapsă*.

380. **COARDĂ**, sb. f. „corde, tendon; sarment de vigne; ressort; traverse du toit des maisons de campagne; traverse qui relie les bras de l'armon; planchette de la hotte des cheminées“ (Romanați).

Lat. CHORDA, -AM.

Vegl. *kuard*; rtr. it. *corda*; sard log. *korda*; fr. *corde*; prov. cat. *corda*; sp. *cuerta*; port. *corda*; pentru înțelesul de „tendon“ care apare și în rtr. lomb. cat. sp. port., cf. Zauner, Körpert. 352.

Der.: dim. *cordiță* (Burada, Dobr. 87) || *corzar* „scie à main“ (Damé, Term.); *cordar* „morceau de bois qui sert à raidir la corde de la scie, garrot“ (Damé, Term.; it. *cordaio*; fr. *cordier*), dim. *cordăraș* (Tiktin) || *cordenci* (Damé, Term.; Tiktin) „pièce d'arrêt au métier de tisserand“ || *cordiș* „obliquement, de travers (regarder qqn —)“ || *cordat* (Barcianu) „en forme de faucille, recourbé“ || *a se cordi* (Cihac) „se contracter“ || *incorda* „tendre, bander“, *a se încorda* „faire un effort, se raidir“ (alb. *ngorđ*; it. *incordare*; sard log. *inkordare*; vfr. *encorder*, sav. numai part. *ankordá* „fatigué“; prov. cat. sp. *encordar*); *incordător*, adj. sb. „qui tend, etc.“ (Cihac), „garrot“ (Damé, Term.); *incordătură* „action de tendre, etc.“ (Cihac), „spasme“ (Odobescu, Scrieri I, 174; it. *incordatura*; sard *inkordadura*) || *descorda* (Tocilescu, Mat.

573) „détendre“ (fr. *décorde*; nprov. *descourdá*; cat. *descordar*).

381. **COASE**, vb. „coudre“ || ir. *cose*; megl. *coasiri*; ar. *coasire*, *cuseare*.

Lat. *COSĒRE*, CGL. V, 514 (= clas. *CON-SUERE*), prin căderea lui *n* și reducerea hiatului **cosuo* > *coso*.

Vegl. *koser*; ven. *kušer*, vic. *kùsare*, cremon. *koser*, Val Soana *keudre*, bol. *kuser*, nap. *kosere*, sic. *kusiri*; fr. *coudre*; prov. sp. port. *coser* || rtr. *cusir*; it. *cucire*; sard log. *kosire*; cat. *cusir* < **COSĪRE*.

Der.: *cusut* „couture“; *cusător* (Lex. *Mard.*; *Damé*), † *cosătoriu* (*Cantemir*, *Ist. ier.* 252) „couturier“, *cusătoare* (*Barcianu*), *cusătoreasă*, trans. *cusătoria* „couturiere“; *cusătorie* „métier de couturiere, atelier de couture“; *cusătură*, ar. ~ și *cusutură* „couture“ (it. *costura*, cremon. *kusadūra*, berg. *kusdūra*, Lecce *kušetura*; fr. *couture*; prov. cat. sp. port. *costura*; vsp. port. *cosedura*; toate aceste forme românești sînt de o parte formațiuni nouă, de altă parte reproduc un derivat **CO(N)SUTURA*; comp. rtr. *cusdūra*; it. *cucitura*; sard log. *kosidura*; cat. *cusidura* || băn. *procoase* „recoudre“ || *descoase*, ar. *discoasire* și *discuseare* „découdre“, fig. „interroger, tirer les vers du nez à qqn“ (ver. *deskóšar*, mant. *daskóšar*, cremon. *deskoser*, mod. *deskuser*, piac. *daskus*; fr. *découdre*; prov. sp. port. *descoser*; comp. friul. *diskusi*; it. *discucire*; cat. *descusir*); *descusut* „action de découdre“; *descusătură*, ar. *discusutură* „découture“ (ver. *deskošidura*; fr. *découture*; sp. port. *descosedura*; comp. cat. *descosidura*).

382. **COAȘIN** (băn.), adj. „ayant le museau de couleur rougeâtre (en parl. d'une brebis“; *Liuba-Iana*, 111, îl dau numai ca nume de oaie) || megl. ar. *coașin* „ayant des taches rougeâtres sur la tête (en parl. des brebis)“.

Lat. *COCCĪNUS*, -A, -UM „d'écarter“ [*Candrea*, *Conson.* 65].

Rtr. *cotschen*.

383. **COASTĂ**, sb. f. „côte“ || ir. *coste*; megl. ar. *coastă*.

Lat. *COSTA*, -AM.

Vegl. *kuast*; rtr. it. *costa*; sard *kosta*;

fr. *côte*; prov. cat. *costa*; sp. *cuesta*; port. *costa*.

Der.: dim. *costiță*; *costișoară*; ar. *custică* (*Dalametra*) || *costiș*, *costișe* „coteau, pente“; *costiș* (*Damé*, *Term.*) „tirant de volée“; *costișat* (*Tiktin*; *Şez.* II, 224; *Tocilescu*, *Mat.* 1351; *Voronca*, *Dat. cred.* 408) „en pente, en biais“ || *costiș* „en pente, obliquement, de côté“.

384. **CODRU**, sb. m. „¹⁰ morceau, quartier (de pain); ²⁰ forêt — ³⁰ † portion de terre“ (*Tiktin*; *Iorga*, *Studii* VII, 33); ⁴⁰ † „montagne“ || ir. *codru* „montagne“; megl. *codru* „morceau carré de gâteau; place située au milieu d'un village où les paysans se rassemblent“, pl. *coduri* „tourte avec des légumes“; ar. *codru*, *codur* „quartier de pain, morceau carré de gâteau; place d'un village; forêt, montagne“.

Lat. **QUODRUM* (= clas. *QUADRUM*) „carré“ [*Densusianu*, *Rom.* XXVIII, 62; cf. *H. Pedersen*, *Zs. vergl. Sprachforsch.* XL, 213], cu schimbarea lui *a* în *o* neexplicată încă, dar care apare și în forme înrudite cu acest cuvînt (cf. *Densusianu*, *Hist. l. roum.* I, 71); cit despre înțelesul de sub ²⁰, el se explică admitînd că s'a zis întîi „codru de pădure, codrul pădurii“ (comp. *codru de loc*, *Iorga*, *Studii* VI, 496; VII, 274; XIV, 75; *Doc. Cantacuzino*, 32; *Ștefulescu*, *Gorjul*, 208) și pe urmă cuvîntul s'a isolat cu accepțiunea specială de „loc acoperit de pădure“, lucru ușor de înțeles cînd ne gîndim la viața în munți a Romînilor; înțelesul de „montagne“ poate să fie influențat de acela al formei albanese (v. mai jos), dar se poate să se fi desvoltat în romînește, prin trecerea semantică firească: „loc acoperit de pădure > munte“ (și aici de sigur nu trebuie pierdut din vedere traiul în munți al Romînilor și Albanesilor); comp. într'un document (*Iorga*, *Studii*, VII, 21): *acest codru poală de munte* (de altfel aceiași asociere de înțelesuri se întîlnește în bulg. sîrb. *gora*, ceh *hora* „montagne, forêt“).

Comp. rtr. *queder*; it. *quadro*; nprov. *caire* (pentru înțelesurile romînești, comp. *un caire de pan* „un chateau de pain“, *un caire de bèn* „un coin de terre“, și mai interesantă încă semnificațiunea pe care o mai are *caire* de

„motte de terre“ și acelea pe care le dă Chabrand, Patois du Queyras, 6, de „lieu resserré entre des ravins, des montagnes, des forêts“; sp. *cuadro*; port. *quadro* || fr. *querre* < QUADRA.

Der.: dim. băn. *codruț* (WgJb. III, 318); *codruleț*; *codricel* și *codrișor* (Tiktin) || bot. *codroi*, băn. *condron* „melampyrum arvense“ || *codrean* (Tiktin) „de forêt, forestier“, băn. (WgJb. III, 318) „garde-bois, † habitant des forêts“ || *codresc* (Tiktin) „de forêt“ || *codriș* „glouton“.

Impr.: alb. *kodrë* „Hügel“ (cf. Pedersen. Zs. vergl. Sprachforsch. XL, 212).

385. **COI**, sb. n. „testicule“ || ir. *col*; ar. *col'u*.

Lat. COLEUS, -UM.

Vfr. prov. *coil* || it. *coglia*; sard log. *koža*; fr. *couille* < *COLEA.

Der.: *coios* (Bobb; Lex. Bud.; Polizu) „hernieux“ || † *coian* „testiculosus“ (An. Car.).

386. **COMÎNDA**, vb. „donner un repas en l'honneur d'un mort, soigner un mort, rendre les derniers devoirs“ — † *cumînda* „sacrifier“.

Lat. COMMANDARE, Arch. lat. Lex. XII, 40 (= clas. COMMENDARE) „confier, recommander“; înțelesurile românești se explică prin fazele semantice: „recommander qqn aux dieux“ (comp. la Tacit *commendare aliquem diis*), „recommander qqn aux dieux par un sacrifice > sacrifier“, și mai în special: „recommander qqn aux dieux après la mort“; cuvîntul este o urmă din cultul păgîn.

Der.: *comîndare*, *comînd* (*cumînd*, Tiktin; Hasdeu 2171; An. Car.), *comîndă* (Tiktin; Sbiera, Pov. 1,11), *comîndat*, *comîndar* (Tiktin) „repas funebre, derniers devoirs, obsèques“ (în An. Car. tradus prin „exequiæ“), † *cumîndare* „sacrifice“.

CONTENI, v. *ținea*.

387. **COPERI**, vb. „couvrir, abriter, cacher“ || ir. *coperi*; megl. *cupiriri*; ar. *cupirire*.

Lat. CO(O)PERIRE.

Vegl. *koprer*; rtr. *covrir*; it. *coprire*; sard log. *koberrere*; fr. *couvrir*; prov.

cobrir; cat. sp. *cubrir*; port. *cobrir*.

Der.: *coperit* „action de couvrir; † toit, abri, protection“ (Ps. Sch. XXVI, 5, 6; XXX, 21; CIV, 39); megl. *cupirit* „toit, couvercle“; *coperitor* „couvreur“ (Barcianu), † „protecteur“ (Ps. Sch. LXX, 6; CLII, 10; Coresi, Ps. XXVII, 23; comp. *coopertorium*; dalm. *copertur*; it. *copertoio*; sard camp. *koberidori*; nprov. *cupertouiro*; cat. *cupertora*); *coperitură* „action de couvrir“ (it. *copritura*; vfr. *couvreüre*) || *coperiș* „toit, couvercle, enveloppe“, Dolj *coporiș* (Gr. n. 55) „couverture“ || *incoperi* (Romanați), ar. *ancuperi* (Weigand, Olympto-Wal.123) „couvrir“ (vfr. *encouvrire*; sp. *encubrir*; port. *encobrir*); *incoperiș* (Romanați) „toit; couverture, couvercle“.

388. **Coperemînt**, sb. n. „toit, couverture, † protection, abri“ (Ps. Sch. CXX, 5; Coresi, Ps. XXX, 48; CXX, 7) || megl. *cupirimint* || < CO(O)PERIMĒNTUM || it. *coprimento*; sard log. *koberimentu*; port. *cobrimento*.

389. **Acoperi**, vb. „couvrir, abriter, cacher“ || ar. *acupirire*.

Lat. AC-CO(O)PERIRE.

Der.: *acoperit*, adj. † „hypocrite“ (Gaster), sb. „action de couvrir, etc., † toit, abri“ (Ps. Sch. XVII, 12); ar. *acoperită* (Weigand, Arom. u. Bulg. 84) „toit“; *acoperitor*, adj. sb. „qui couvre, etc., couvreur“, *acoperitoare* „couverture, couvercle“; *acoperitură*, ar. *acupiritură* „action de couvrir, couverture“ || *acoperemînt*, ar. *acupirimindu* (Dalametra) „toit, couverture, couvercle“ || *acoperiș* „toit, couvercle, enveloppe“.

390. **Descoperi**, vb. „découvrir, dévoiler, divulguer“ || ir. *rescoperi* (prin înlocuirea lui *des-* cu *res-*); ar. *discupirire*.

Lat. DISCO(O)PERIRE.

It. *discoprire*; fr. *découvrir*; prov. *descobrir*; cat. sp. *descubrir*; port. *descobrir* (comp. rtr. *scoprir*; it. *scoprire*; sard log. *iskoberrere*).

Der.: *descoperire* „action de découvrir, etc., découverte“; *descoperit* „action de découvrir“, etc., † *descuperit* (Cod. Vor.) „révélation“; *descoperitor*, adj. sb. „qui découvre, découvreur“; *descoperitură* „action de découvrir,

† révélation“ (Coresi, Tetr. Luca II, 32; vfr. *discoverture* „découverte“; prov. *descobertura*) || † *descoperemînt* (Biblia, 1688, Iez. XL, 15, 16, 20; XLVII, 1) „devant d'une maison, endroit découvert“ (port. *descobrimento*).

391. **COPLEȘI**, vb. „cuvriri entiere, inonder, étouffer, accabler“.

Lat. *COMPLEXIRE (cf. COMPLEXARE) < COMPLEXUS [Tiktin, Wb.]; înțelesul românesc se explică bine din acela de „entourer, presser, serrer“ pe care-l avea *complector*; forma regulată ar trebui să fie *cupleși*, dar *u* a fost înlocuit cu *o* ca în alte cazuri (comp. *coprinde*).

Der.: *copleşeală* și *copleșitură* (Cosinescu) „affaissement“.

392. **CORASTĂ** (*corastră*, *curastă*, *curastră*, *colastră*, *coraslă*), sb. f. „colostrum, premier lait après la délivrance“ || megl. *gulastră*; ar. *curastră*, *culastră* (Papahagi, Mat. 467).

Lat. *COLASTRA, -AM (= clas. COLOSTRA), prin schimbare de sufix sub influența cuvintelor în -ASTER (Candrea, Rev. ist. arh. VIII, 76; schimbare de sufix presupune și astur. *kuliestru* < *COLESTRUM; Meyer-Lübke, Wien. St. XXV, 104); forma regulată este *curastră*, din care în urma căderii lui *r* prin disimilațiune *curastă*; tot prin disimilațiune (*r-r* > *l-r*, *r-r* > *r-l*) se explică *colastră* și *coraslă* (< **corastlă*, cu căderea lui *t* între *s* și *l*); trecerea lui *c* la *g* în meglenită e neexplicată.

Comp. alb. *kuloštrë*; friul. *kajošte*; it. *colostru*, *colostro*; sard *kolost(r)u*, *kolostra*; sp. *calostro*; port. *costro*, *crosto* < COLOSTRUM, COLOSTRA.

Der.: *a se corăslî*, *a se corăslui* „tourner (en parl. du lait)“.

Impr.: rut. *коластра*, *куластра*, *курастра*, *кувастра*, *кулейстра* „Biestmilch“; bulg. *коластра*, *куластра*; slov. *kurastva*; pol. *kulastra*; mor. *kurastra*; ung. *gulászt(r)a*, *gújésztra*, *gulesztra*, *gurászta*, *gurázda*, *kurászló*, *kurásztra* (Szinyei); ngrec. *κουλάστρα* (Murnu, Rum. Lehnw. 29).

393. **CORB**, sb. m. „corbeau“ || ir. megl. ar. *corb*.

Lat. CORBUS, -UM, Rom. XXVII, 184;

Densusianu, Hist. l. roum. I, 103 (= clas. CORVUS).

Alb. *korp*; vepl. *kuarb*; vit. *corbo*, ven. *korbo*; vsard (St. Sass.) *corbu*; vfr. *corp*; prov. cat. *corb* || rtr. *corv*; it. *corvo*; sard log. *korvu*; sp. *cuervo*; port. *corvo* < CORVUS.

Der.: ar. *corb*, *coarbă* „noir, malheureux“; *coarbă* (Marian, Ornit. II, 17; Țiplea, P. pop. 107) „femelle du corbeau“ (alb. *korbë*; vfr. *corbe*; port. *corva*) || dim. *corbișor*; *corbușor*; *corbuleț* și *corbulean* (Marian, Ornit. II, 16); *corbuț*; *corbiță* (Dosofoței, Ps. vers. 83; Marian, Ornit. II, 17) || Oșani *Corbõe* (BSF. II, 81) „nom donné à une chèvre noire“; *corboaică* „femelle du corbeau“ || *corbiu* și *corbos* (Tiktin) „noir comme le corbeau“ || *corbească* (Damé, Term.) „variété de raisin“ (comp. it. *corbina* „dunkle Traube“) || ar. *curbišan* „malheureux“ || ar. *curbisiri* (Dalametra) „rendre malheureux“.

Impr.: ngrec. *κόρμπος* „Bezeichnung einer schwarzen Ziege“ (Murnu, Rum. Lehnw. 29).

394. **CORN¹**, sb. m. „cornouiller“ || ir. megl. *corn*; ar. *cornu*.

Lat. CORNUS, -UM.

Der.: *coarnă* (ar. ~, Dalametra) „sorte de raisin“; megl. ~ „cornouille“; dim. *corniță* (Tiktin) „variété de raisin“ || *cornet* „endroit planté de cornouillers“.

395. **CORN²**, sb. n. „corne, cor, trompette, mancheron (de la charrue); angle, coin; croissant“ — trans. Bihor (Viciu, Glos. 36; Rev. cr.-lit. IV, 142) „poteau cornier d'une maison“ || ir. *corn*; megl. ar. *cornu*.

Lat. CORNU „corne, cor, bout, pointe“.

Vepl. *kuarn*; rtr. *chüern*; it. *cornu*; sard log. *korru*; fr. *cor*; prov. cat. *corn*; sp. *cuerno*; înțelesul de „coin, angle“ se întâlnește în vfr. nprov. și cat.; comp. și sp. *cuernezuelo*.

Der.: dim. *cornuleț*; *cornurel* (Damé; Tocilescu, Mat. 365); *cornișor*, bot. „ceratocephalus orthoceras, lycopodium“, pl. *cornișoare* (Sevastos, Nunta, 137) „caroubes“; *corniță*, mai întrebuintat pl. *cornițe* || *Cornea* „nom populaire du diable“ || *corneci* „poire à poudre, nom populaire du diable“ (Rădulescu-Codin, Cuv. Musc. 21) || trans. *cornenci*

(Viciu, Glos. 36) „lucane“ || *cornici* „cornet à boudin; celui qui conduit la charrue“ (Tiktin) || *cornac* (Marian, Insect. 35) „lucane“ || *cornaci* „qui a de longues cornes“ (Damé, Term.), „celui qui conduit la charrue“ (Tiktin) „sonneur du cor“ (Costinescu), bot. „trapa natans“ || *cornar* „celui qui conduit la charrue“ (Tiktin), † „celui qui prélevait l'impôt sur les bêtes à cornes“ (comp. *cornuarius* „fabricant de cors“); *cornări* „diriger la charrue par les mancherons; poser les poteaux corniers d'une maison“ (Lex. Bud.); trans. *a se cornări* (Lex. Bud.; Rev. cr.-lit. III, 119) „se casser les cornes, † prélever l'impôt sur les bêtes à cornes“; † *cornărit* (Tiktin; Iorga, Studii VI, 271, 410) „impôt sur les bêtes à cornes“ || † *coarneș* (Tiktin) „cornu“ || *cornos* (Tiktin) „corneux“ || *cornurar* (Tiktin; Molnar, Gram. 62; Săliște) „étagère placée au coin d'une chambre, équerre“ || *cornorá* (Costinescu) „mettre des cornes“, fig. „exagérer“, *cornorat*, adj. „cornu, anguleux“, fig. „exagéré“, sb. „le diable“ || *cornuratec* (Cihac) „en forme de corne“ || *cornuros* (Bobb) „en forme de corne, anguleux“ || *incorná* (Cătană, Pov. II, 61; Viciu, Glos. 36) „poser les poteaux corniers d'une maison“ (it. *incornare*; sard log. *inkorrare*; fr. *encorner*; nprov. *encourná*) || *incornat* (Tiktin) „encorné“; dim. *incornățel* (Tiktin) || *incornora* „mettre des cornes, exagérer“; *incornorat*, adj. „cornu“, sb. „le diable“.

396. **Cornat**, adj. „cornu“ (Tiktin) < CORNUATUS, -A, -UM „courbé“.

397. **Cornut**, adj. „qui a des cornes“; *cornuși*, sb. m. pl. bot. „xanthium, cerastium arvense“ — **Cornută** (băn.) sb. f. bot. „datura stramonium“ || ar. *curnut* || < CORNUTUS, -A, -UM || vegl. *karnojt*; rtr. *cornü*; it. *cornuto*; sard log. *korrudu*; fr. *cornu*; prov. cat. *cornut*; sp. *cornudo* || fr. *cornue*; prov. *cornuda* „vase à deux anses, gâteau à trois cornes“.

Der.: dim. *cornuțel* (Rev. cr.-lit. III, 120) „chardon russe, *cornuței* (Damé), pl. „fruit du chardon russe“, ar. *curnuțel* „caroubier“, ar. *curnuțeauă* „caroube“; bot. *cornățel* „galium aparine“ (prin schimbare de suffix sub influența altor nume de plante terminate în *-ățel*).

Impr.: alb. *keřutε* „gehörntes Schaf“; rut. *коphyта* „mit Hörnern“; pol. *kurnuty*, *kurnasisty*; mor. *kornuta*, *kurnota* (Miklosich, Wander. 23); ngrec. *κοροῦτα* „gehörntes Schaf“ (Murnu, Rum. Lehnw. 29).

398. **COROMBĂ**, sb. f. „prunelle“ (Mehedinți: satul Malovăț) — **Scoroambă** || ir. *corumbe*.

Lat. COLUMBA, -AM, sau poate *COLUMB(U)LA, -AM (comp. COLUMBULUS, -UM și formele alb. și it. dial. de mai jos); în cazul din urmă forma rezultată normal **curumblă* va fi pierdut pe *l* prin disimilațiune (comp. *plimb* < **plimblu*); înțelesul românesc se explică prin faptul că colorarea acestui fruct este porumbie (comp. *porumbă*; alb. *kumbulε* „Pflaume“ < *columbula*, *kulumbri* „Weissdorn, Schlehe“; Cernigola *kelumbre* „fichi fiori“, nap. *kelomnra* „varietă di fico, fiorone, fior di fico che matura in giugno“); din punct de vedere fonetic, trebuia să avem *curumbă*; prezența lui *o* în silaba întâi se explică probabil prin influența lui *porumb* (cît despre *o* al doilea din forma din Mehedinți, el reprezintă pronunțarea particulară a persoanei dela care a fost auzită). Forma *scoroambă*, cea mai răspîdită, nu e pe deplin lămurită; se poate totuși admite că e rezultată din confundarea lui *columba* cu un cuvînt asemănător ca înțeles și ca formă, SCOLUMBUS, -UM, atestat în CGL. III, 575 și glosat cu „cardus agrestis“, corespunzător gr. *σαόλυμος* „sorte de chardon comestible“; de altă parte aceeaș plantă e glosată aiurea (CGL. III, 558, 588, 609) cu *columbi*, *columbis*.

Rtr. *culomba*; it. *colomba*; sard log. *kolumba*; fr. *colombe*; prov. *colomba*.

Der.: nu trebuie de sigur despărțite de această formă trans. *corobețe* „prunelles“ (Conv. lit. XX, 1008; la Tiktin cu înțelesul de „pommes, poires sauvages“) și ar. *curubiță* „prunelle“ (Pușcariu, Etym. Wb. 404), *curubit* „prunellier“ (Pușcariu, ibid.; la Mihăileanu *curubiț* „églantier“).

399. **COT**, sb. m. n. „coude; tournant d'un chemin, d'une rivière; aune, jauge“ || ir. megl. ar. *cot*.

Lat. CUBĪTUS,-UM sau CUBĪTUM.

Alb. *kut*; (it. *gomito*); sard log. *kuidu*; fr. *coude*; nprov. *couide* (în lim. și cu înțelesul de „aune“); sp. *codo*; port. *covado*.

Der.: dim. *cotuț* (Onișor, Doine 78); *cotuleț* și *cotic* (Costinescu) „petit tournant d'une rivière“ || *cotiș* (Barcianu; Teodorescu, P. pop. 502) „détour, lieu sinueux“; adv. „en zig-zag“ || *cotar* „jaugeur“; *cotări* „jauger“; † *cotărit* „jaugeage, droit de jaugeage“; † *cotărie* (Iorga, Studii V, 347, 349) „taxe sur les étoffes“ || *coti* „faire des détours; auner, jauger“; *a se coti* „se donner des coups de coude“; *cotit* „action de faire des détours“; *cofi* „auner“; *cotitor* (Costinescu; Cihac), adj. „qui fait des détours; jauger“; *cotitură*, *cotei* (Polizu) „détour, tournant, sinuosité“; *coteală* „aunage, jaugeage“; trans. *cotoasă* (Frincu-Candrea, Munții apus. 99) „perce-oreille“ || *cotigi* „faire des détours, s'esquiver“; *cotigitor* (Cihac), adj. sb. „qui fait des détours“; *cotigitură* (Stamati, Wb. 613) „détour, sinuosité“ || trans. Bihor *a se încota* (Pompiliu, Bal. 71; Conv. lit. XX, 1012) „s'accouder“ || *coate-goale* „gueux“.

400. **COTOR**, sb. n. „tige, pédoncule, manche (d'une cognée, d'un balai, etc.), garde d'une épée“.

Lat. CAPTORIUM, atestat în CGL. III, 437 cu înțelesul de „filet de chasseur, de pêcheur“ < CAPTORIUS,-A,-UM „qui sert à prendre“; pentru desvoltarea înțelesului românesc, cf. *capulus* „manche (de charrue), poignée, garde d'une épée“ < *capio*; din punct de vedere fonetic forma românească se explică prin căderea lui *p* dinaintea lui *t* în silabă atonă și prin asimilarea lui *ă* cu *o* (**cător* > *cotor*) [Candrea].

Comp. val. *četuer* „Bienenstock“ < *captoria*.

Der.: dim. *cotoraș*; *cotorel* || *cotori* „couper les sarments de la vigne“ (Tiktin); „relever la vigne, la nouer“ (Damé; Barcianu).

401. **CRĂPA**, vb. „crever, fendre“ || ir. *crepă*; megl. *cripari*; ar. *cripare* „crever, fendre; se faire jour; être affligé“.

Lat. CRĒPARE „rendre un son“; înțelesul special de „crever, éclater“ apare în latinitatea tirzie (Densusianu, Hist. l. roum. I, 189).

Vegl. *krepur*; tr. *craper*; it. *crepare*; sard log. *krebare*; fr. *crever*; prov. *crebar*; sp. port. *quebrar*; înțelesul ar. de „se faire jour“ (comp. dr. *a se crăpa de ziuă*) reappare în vfr.: *l'aube crieve*.

Der.: ar. *cripare* „action de crever, etc.; affliction, ennui“; *crăpat* „action de crever, etc.“ (*crăpatul zilei, zorilor* „pointe du jour“), ar. *cripat* „mort“ (Mihăileanu), „maladie qui produit une mort subite“ (Dalametra), ar. *cripată* „pointe du jour“ (it. *crepato*; sp. *quebrado*; port. *quebrado, quebrada*) || *crăpăți* (Tiktin): *zorile crăpățesc* „il se fait jour“ || *crăpăcios* (Poenar, II, 80; Costinescu; Tiktin; Rev. ist. arh. III, 384) „qui se fend facilement, plein de crevasses“ || *crăpuros* (Wg.Jb. V, 189) „creux“.

402. **Crăpătură**, sb. f. „fente, crevasse“ || ar. *cripătură, cărpătură, călpătură* || < CREPATURA,-AM || rtr. *crapătura*; it. *crepatura*; sard log. *krebatura*; vfr. *creveüre*; prov. cat. *crebadura*; sp. port. *quebradura* || dim. *crăpăturică*.

Impr.: ngrec. *κρικιτοῦρα* „grosse in den Boden befestigte Steine zwischen denen Lücken klaffen die das Gehen darauf sehr beschwehrlich machen“ (Murnu, Rum. Lehnw. 30).

403. **CREASTĂ**, sb. f. „crête, sommet, faite“ || ir. *crește*; megl. *creștă*; ar. *creastă* (Dalametra).

Lat. CRĪSTA,-AM.

Alb. *kreštə*; rtr. *crasta*; it. *cresta*; sard log. *krista*; fr. *crête*; prov. cat. sp. *cresta*.

Der.: *crestar* (Polizu) „mortaise; encoche“ || *crestos* „crété“ || *cresta* „entailler, balafre, créneler“ || *crestat* „action d'entailler, etc.“; *crestător* (Lex. Bud.; Cihac), adj. sb. „qui fait des entailles“; *crestătură* „entaille, balafre, crénelure“ || *crestuș* (Damé, Term.) „mortaise, entaille“ || bot. † *creștețel* (Gaster) „betonica“, *crestățea* „lactuca muralis“ || *încresta* „entailler, balafre, créneler“ (nprov. *encrestă*; sp. *encrestar*); *încrestat* „action d'entailler“.

404. **CREDE**, vb. „croire“ || ir. *crede*; ar. *crideare*.

Lat. CRĒDĒRE.

Vegl. *kredar*; rtr. *crair*; it. *credere*; sard log. *kreere*; fr. *croire*; prov. *creire*; cat. *creure*; sp. *creer*; port. *crer*.

Der.: † *crezut* (Cipariu, Princ. 209; Iorga, Studii XII, 237) „fidèle, confident“, sb. n. „croyance“ (Letop. I, 106); *crezător*, adj. sb. „croyant“ || *crezare*, *crezământ* „foi, confiance, crédit“ || † *crezuție* (Paliia, Gen. XXXII, 9) „vérité“ || *încrede* (ar. *ncrideare*) „confier“, *a se încrede* „avoir confiance, se fier“ (vfr. *encroire*, sav. *ankrere*; prov. *encreire*); *încredere* „confiance, présomption“; *încrezut* „présomptueux“; *încrezător*, adj. „qui se fie“; † *încrezătură* (Gaster) „foi“ || *necrezător* „incrédule“ || *necrezare* „incrédulité“ || † *necredzuție* (Paliia, pref.) „impiété“ || *neîncredere* „méfiance“ || *neîncrezător* „méfiant“.

405. **Credință**, sb. f. „croyance, foi, confiance“—trans. băn. bucov. „fiançailles“ < *CREDENTIA, -AM || rtr. *credentșcha*; it. *credenza*; fr. *croyance*; prov. *crezensa*, cat. *creansa*; port. *crença* || *credincer*, trans. „homme de confiance, garant, † confident, conseiller du prince, maître-queux“ || *credințar* (Polizu; Barcianu) „homme de confiance, garant“ || *credincios* „croyant, fidèle, homme de confiance“, *credințos* (Gr. n. 49) „homme de confiance“; *credincioșie* (Tiktin; Barcianu) „fidélité (spéc. conjugale)“ || *credință* (Barcianu) „emprunter sur crédit“ (prov. *crezensar*), trans. bucov. *a se credință* „fiancer“; *credințare* † „assurance“ (Iorga, Studii, XIV, 234), trans. bucov. „fiançailles“ (Marian, Nunta 165) || † *credinți* (Iorga, Doc. Bistriței II, 52) „confirmer“, trans. bucov. Maramureș *a se credinți* (Marian, Nunta 167; Onișor, Doine 59; Țiplea, P. pop. 108) „se fiancer“ || *încredința* „confier, assurer, certifier“, *a se încredința* „se fier, s'assurer, se convaincre“, trans. bucov. „se fiancer“; *încredințare* „action de confier, etc., certitude, conviction“, trans. bucov. „fiançailles“; *încredințător*, adj. sb. „qui se confie à qqn, qui certifie“; † *încredinți* (Biblia 1688, Paralip. II, 1, 9; 6, 17) „confirmer, ratifier“, trans. bucov. *a se încredinți* (Marian, Nunta, 167) „se fiancer“; † *încredințală* (Cantemir,

Hron.) „action de confier, d'assurer“ || *necredință* „incrédulité, méfiance, infidélité“ || *necredincios* „infidèle, incroyant, mécréant“.

406. **CREIER** (*creiere*, *crier*), sb. m. „cerveau, cerveau; sommet“; trans. Bihor (Frincu-Candrea, Munții apus. 99; Conv. lit. XX, 1008) „moyeu de la roue“—băn. *cfel*, *cfiel*, pl. *cfei*, *cfef*; Munții Sucevii pl. *criiți* (Șez. V, 60); Oșani *cleerî* (Candrea, BSF. III, 48); trans. *crel*, Bihor *creri*, pl. (Conv. lit. XX, 1008; Frincu-Candrea, Munții apus. 99) || megl. *criel* „cerveau, cervelle, raison, mémoire“; ar. *crier*, *criel*.

Lat. C(E)REBĒLLUM, cu sincopa lui E înainte de alterarea lui c; forma normală **creiél* (păstrată, cu trecerea lui e aton la i, în megl. și ar) a devenit prin contracțiune *criel*, care se mai aude și azi în mai multe părți ale domeniului dr.; în băn. *cfiel* semivocala *ï* după *ř* a devenit plenisonă; din pl. **crieli* a rezultat, înainte de reducerea lui *li* la *i*, forma *crieri*, prin asimilațiunea *ri-li* > *ri-ri* (comp. *mirioară* < *miľioară*, s. *miel*); din pl. *crieri* s'a refăcut un sg. *crier*; în unele părți *i* a fost absorbit de *r*, de unde *creri* (scris astăzi *creeri*), în alte părți a devenit plenison, de unde *crieri*.

Vegl. *karvjale*; rtr. *tschervè*; it. *cervello*; sard log. *karveddu*; fr. *cerveau*; prov. *cervel*; cat. *cervel*.

Der.: dim. *creeraș* (Barcianu) || megl. *crielat* „intelligent, sage“, megl. *ancrielat* „intelligemment, sagement“ || *descreierat* „écervelé, fou“ e formațiune nouă.

407. **CREȘTE**, vb. „croître, grossir, élever (des enfants)“ || ir. *crește*; megl. *creștiri*; ar. *creaștire*, *crișteare*.

Lat. CRESCĒRE.

Vegl. *kraskro*; rtr. *crescher*; it. *crescere*; sard log. *kreskere*; fr. *croître*; prov. *creisser*; cat. *crexer*; sp. *crecer*; port. *crescer*.

Der.: *creștere* „croissance, crued'eau; élevage, éducation“; *crescut* „croissance, † taille“ (Cipariu, Princ. 209), † *crescută* (Ps. Sch. LXXIX, 12) „rejeton“ (comp. rtr. *creschida*; it. *crescita*; port. *crescida*); *crescător* „cultivateur, éleveur, qui élève un enfant“;

crescătorie (Tiktin) „élevage, lieu où l'on élève (en parl. des animaux)“; *crescătură* „croissance, enflure“ (comp. rtr. *creschadūra*; sic. *krisçitura*; vfr. *creseüre* „crû“, vfr. *cresture* „accroissement, croissance, crue d'eau“) || ar. *discrîșteari* (Dalametra) „décroître“ (it. *discreocere*; fr. *décroître*; prov. *descreisser*; sp. *descrecer*); dr. *descrește* e neologism.

408. **Ncrîșteare**, vb. ar. (Weigand, Olympo-Wal. 232), megl. „croître, se lever (en parl. du soleil)“ < INCRESCĒRE || megl. *ncrîștiri* „lever du soleil“.

409. **CREȘTIN**, adj. sb. „chrétien; homme en général“ || megl. ar. *crîștin*.

Lat. CHRISTIANUS, -A, -UM; forma regulată ar fi trebuit să fie * *creșin* (STI > Ș; comp. u s t i a > u ș e), dar cuvîntul fiind introdus în peninsula balcanică relativ tîrziu, evoluțiunea lui fonetică n'a putut merge paralel cu a altor cuvinte analoge din fondul primitiv al latinei balcanice.

Alb. *kriștërë*; rtr. *crastianu*; it. *cristiano*; sard *kristianu*; fr. *chrétien*; prov. *crestian*; cat. *cristiá*; sp. *cristiano*; port. *christão*; nici în aceste limbi fonetismul nu este peste tot normal, fie pentru acelaș motiv ca în limba romînă fie pentru că cuvîntul a fost influențat de forma latină din biserică; înțelesul de „homme“ apare și în alb. rtr., în dialecte italiene și în francesă.

Der.: dim. *creștinaș* (Tocilescu, Mat. 1071; Rădulescu-Codin, Cînt. pop. 58) || *creștinie* (Tiktin) „action de rendre chrétien, baptême“ || col. ar. *crîștinami* (Dalametra) || *creștinesc*, ar. *crîștinescu* „chrétien“; *creștinește*, ar. *crîștineaști* (Papahagi, Mat. 683) „chrétiennement“ || *creștina*, *creștini*, ar. *crîștinare* „rendre chrétien, baptiser“ (it. *cristianare*; vfr. *chrestienner* „baptiser“; prov. *crestianar*; sp. *cristianar*) || *înceștina* (Teodorescu, P. pop. 367; Tocilescu, Mat. 526) „rendre chrétien, baptiser“ || ar. *crîștinipsiri* (Dalametra) „rendre chrétien“.

410. **Creștinătate**, sb. f. „chrétienté — † vertus chrétiennes“ (Ivireanul, Did. 89) || ar. *crîștinătate* || < CHRISTIANITAS, -ATEM || rtr. *crîștanted*; it. *cristianità*; sard log. *kristianidade*; fr. *chrétienté*; prov. *crestiantat*; sp. *cristiandad*;

port. *christandade* || ar. *crîștinătătică* (Cod. Dim., v. WgJb. VI, 155) „chrétienté“.

411. **CRUCE**, sb. f. „croix; croupe; volée (d'un chariot); encroix (tiss.); *cruci*, pl. „croisée du dévidoir“ (Damé, Term. 140) || megl. *cruți* „croix; croupe“; ar. *crufe*.

Lat. CRUX, CRUCEM.

Alb. *krük*; vegl. *krauk*; rtr. *crusch* (și cu înțelesul apropiat de cel megl. de „Schwanzstück, Stück Fleisch mit dem Rückgrate über dem Schwanz“); it. *croce*; sard log. *ruge*; fr. *croix*; prov. *crotz*; cat. *creu*.

Der.: dim. *cruciță*; *crucișoară*; *cruci(u)liță*, bot. „senecio vulgaris“, *cruciulițe*, pl. „lychnis chalcidonica“; ar. *cruciță* || augm. *crucioi* (Tiktin) || *cruciș* „transversal; louche (en parl. des yeux)“, sb. „croisée du dévidoir“ (Damé, Term. 140), „cime (du sapin“, Voronca, Dat. cred. 58); adv. „en croix, en biais; de travers; en louchant“; ar. (n) *cruciș* și *ncruțișalui* „en croix, de travers, en biais“; (in) *crucișă* „croiser“, *a se (in)crucișă* „se croiser, s'entrecroiser; s'étonner“, ar. (n) *crucișare* „croiser“; *încrucișat* „croisé, louche (en parl. des yeux)“; *încrucișătoare* (Pamfile, Jocuri) „baguette transversale du cerf-volant“; *încrucișeală* (Damé) „croisement“; *descrucișă* (Tocilescu, Mat. 7) „décroiser“ || *cruci* „croiser“ (Tiktin), Munții Sucevii (Șez. II, 225) „injurier“, *a se (in)cruci* „faire le signe de la croix; s'étonner“; *cruceală* (Tiktin) „action de se signer; étonnement“ || ar. *ncurțiľat* „croisé“ || *răscruc* (mai obicinuit pl. *răscruci*), Mehedinți *răscruci*, sg. „carrefour, palonnier“, *răscruci*, pl. „croisée du dévidoir“ (Damé, Term. 140); *în răscruci* „en croix“ || *descruci* (Tocilescu, Mat. 7) „décroiser“ || *cruce-amiazi* „midi juste“.

Impr.: ung. *kruca*.

412. **CRUD**, adj. „cruel; cru, non cuit“; fig. „jeune“ || megl. ar. *crud*.

Lat. CRUDUS, -A, -UM.

Vegl. *krojť*; rtr. *crúj*; it. *crudo*; sard log. *kru*; fr. prov. cat. *cru*; vsp. *cruo*; port. *crú*.

Der.: dim. *crudicel* (Tocilescu, Mat. 50; Rădulescu-Codin, Cînt. pop. 127) || *crudac* (Tiktin; Rădulescu-Codin,

Cuv. Musc. 23) „pas encore formé, jeune, naïf simple“ || *cruzime* „cruauté, crudité“ || *cruzie* (Biblia 16^o8, Macab. III, p. 739; Tiktin; Mag. ist. I, 168) „cruauté“.

413. † **Crudătate**, sb. f. „cruauté“ (Tiktin; Mag. ist. II, 335) < CRUDĪTAS, -ATEM „crudité, chose indigeste“.

414. **CRUNT**, adj. „sanglant, cruel“ (mai obicinuit astăzi înțelesul din urmă; cel dintii des în vr. apare și astăzi dialectal: Marian, Vrăji 34, 43; Gorovei, Cimil. 382).

Lat. CRUENTUS, -A, -UM (pentru fonetism, cf. Ascoli, Arch. gl. XIV, 342). Rtr. *criaint*.

415. **Crunta**, vb. „faire jaillir du sang, faire une entaille“ (Mărg. 112^a; Stamat, Poesii 247; Tocilescu, Mat. 9; Mehedinți), † „ensanglanter“, < CRUENTARE || *cruntat* (Alexandri, P. pop. 201) „avec les sourcils froncés, assombri“.

416. **Încrunta**, vb. „ensanglanter“ (Damé; Letop. I, 419; Varlam, Caz. I, 104 b; Iorga, Studii VI, 403; Teodorescu, P. pop. 675; Marian, Vrăji 43); *a se încrunta* „prendre un air terrifiant, froncer les sourcils, s'assombri“ < * INCRUENTARE (atestat numai în *cruenta* -tus) || † *încrunțător* (Psalt. 1651, XXV, 9) „sanguinaire“; *încrunțătură* (Damé) „reste sanglant; froncement des sourcils“ || *descrunța* (Teodorescu, P. pop. 384; Marian, Desc. 80) „défroncer les sourcils“.

417. **CU**, prep. „avec“ || ir. megl. ar. *cu*.

Lat. *CUM*, devenit în cazul când era accentuat *CUN*, formă atestată în inscripțiuni și păstrată în românește în legătura sintactică *cu nusul* (v. *Îns*); în cazul când era aton, *m* a căzut și forma aceasta s'a generalizat cu timpul (cf. Candrea, Conson. 50).

Rtr. *con*, *cun*; it. sp. *con*; sard. log. *kun*, *kun*; prov. *com*. *co*; port. *com*.

418. **CUC**, sb. m. „coucou“ || ir. megl. ar. *cuc*.

Lat. *CUCUS*, -UM ori *CUCCUS* (Isidor, XVII, 7; cf. *cuculus* CGL. II, 352).

Alb *kük*; rtr. *cuc*; it. *cucco*; (fr. *coucou*); sard *kuku*; port. *cuco*; cuvîntul fiind onomatopeic, fonetismul lui nu s'a desvoltat normal în toate părțile.

Der.: *cucă*, *cuculeasă*, *cuculiță* (Marian, Ornit. I, 43; Vrăji, 231) „femelle du coucou“, bot. *cuculeasă* „lychnis flos cuculi“ || dim. *cuculeț*, *cucusel*, *cucușor* (Marian, Ornit. I, 43; Sevastos, Cînt. 82), *cucușor* (Marian, Ins. 106) „bête à bon Dieu“; *cuculean* (Voronca. Dat. cred. 449); *cucuș* (Tiktin) || *cucui* (Tiktin) „coucouer, crier comme le coucou“ || bucov. trans. *răscucui* (Marian, Ornit. I, 48; Sărb. III, 237), bân. *răscucii* (Mangiuca, Căhind. 23 Apr.) „rompre un gâteau sur la tête des brebis en prononçant des formules où est mentionné le coucou (usage populaire)“; *răscucuit* (Marian, Sărb. III, 237) „pratique de cet usage“.

CUCERI, v. *cere*.

419. **CUCUI**, sb. n. „bosse, enflure; huppe“ || ar. *cuculă*.

Lat. * *CUCULLIUS*, -UM < *CUCULLUS*, -UM „cape, capuchon“; dela înțelesul acesta s'a putut ajunge foarte ușor la cel romînesc (comp. sîrb. *kapica* „Käppchen“ și „Kopfgeschwulst der Neugeborenen“).

Der.: *a se cucuia* „s'enfler, se bossuer; se jucher“; *cucuiat*, ar. *cucuiat* „enflé, huppé; juché“ (sard log. *kugužadu* „grano che ha la loppa, guscio“).

420. **CUCURBETĂ** (*cucurbătă*, *carcubetă*, *curcubătă*) „courge, gourde“ || ar. *curcubetă* „courge“; fig. „caboche“.

Lat. *CUCURBITA*, -AM; forma normală *cucurbătă*, păstrată la Oșani (Candrea, BSF. III, 81; cf. Tiktin) a devenit prin metatesă (comp. formele sardă și sp.) *curcubătă*, cum se aude în Bănat; sub influența pluralului *cucurbete* s'a născut forma de sg. *cucurbetă*; schimbarea de accent se datorește poate influenței formelor în *-ete*.

Sard. *kurkuta*; vfr. *courde*; nprov. *coucourdo*; vsp. *corcôita*.

Der.: Bihor *cucurbetesc* (*pere cucurbetesci*, Conv. lit. XX, 1009), † *curcubetos* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 296; scris greșit *curcubenos* sub influența glosei slave *любеница*) „en forme de courge“.

421. **Cucurbetea** (*curcubetea*), sb. f. „petite courge, bryonia alba, aristolochia clematitis“ < *CUCURBITELLA* „co-

loquinte“ || *cucurbețică*, *curcubetică* „aristolochia clematitiss“.

422. **Curcubitar** (ar.), sb. m. „vantard“ < CUCURBĪTARIUS, -UM „celui qui cultive des courges“; înțelesul ar. e luat figurat || băn. *cucurbetariț* (An. Car., ne-tradus de glosator).

423. **CUCUTĂ**, sb. f. „ciguë commune“ || ar. *cucută*.

Lat. *CUCUTA (= clas. CĪCUTA), rezultat prin asimilațiune (cf. Densusianu, Romania XXIX, 332).

Vfr. *cocue*; nprov. *koukudo* (cf. Rolland, Flore, VI, 200-201) || parm. *șguda*; vfr. *ceüe*; vsp. *ciguda* < CĪCUTA.

Der.: dim. *cucuțică* „oenanthe phelandrium“.

Impr.: alb. *kukut* (împrumutul din românește trebuie admis prin faptul că -cū- trebuia să dea -k'ü-); ung. *ku-kuta*; sîrb. *kukuta*.

CUFUNDA, v. *fund*.

424. **CUFURI** (*a se*), vb. „foirer“ || megl. *cușăriri*; ar. *cușurire*.

Lat. CON-FORĪRE.

Der.: megl. ar. *cușoari* „diarhée“; *cușurit* și *cușuritură* (Laurian-Massim) „action de foirer“ || *cușureală* „diarhée“ || *cușuricios* (Bobb; Lex. Bud.; Costinescu), ar. *cușuros* „foireux“ || megl. *pricușuriri* „foirer“.

425. **CUGETA**, vb. „penser, réfléchir“.

Lat. COGĪTARE.

Alb. *kuitoñ*; sprsl. *kuitar*; vfr. *cuidier*; prov. *cuidar*; cat. *cuydar*; sp. port. *cuidar*: pentru parte din aceste forme romanice se admite *CŪGĪTARE, neexplicat încă.

Der.: *cuget* „pensée, dessein“ (vit. *coto*, Lecce *kușetu*; prov. *cuit*; port. *cuido*; comp. Cerignola *kučetă*; prov. *cuida*); *cugetare* „action de penser, pensée“ (vfr. *cuidier* „pensée, croyance“); *cugetător* „penseur“ (comp. *cogitatorium*; vfr. *cuidoire* „choses qu'on fait accroire“); *cugetătură* (Dosoftei, Ps. vers. 179; Cihac; Barcianu) „action de penser, réflexion“ || † *cugetăreț* (Dosoftei, V. Sf. Ian. 17; Molitv. 53^a) „réfléchissant“.

426. **CUI**, sb. n. „clou; cheville“, Ser-

bia „cheville de bois, coin à fendre“ || ir. *cuñ*.

Lat. CUNEUS, -UM „coin à fendre le bois“.

Alb. *kuñ*; rtr. *cuogn*; abr. *koñg*, Cerignola *kuñg*, sic. *kuñu*; fr. *coin*; prov. *cunh*; cat. *cony*; sp. *cuño*; port. *cunho*.

Der.: dim. *cuiuț* (Gorovei, Cimil. 183); băn. *cuñișele*, pl. „clous de girofle“; *cuișor*, *cuișoare*, pl. „clous de girofle“, bot. „dianthus, holosteum umbellatum“; bot. *cuișoriță* „geum urbanum, holosteum umbellatum“ || *cuier* „porte-manteau, étagère; cloutière“ (Tiktin); *cuierie* (Barcianu) „clouterie“.

427. **Încuia**, vb. „fermer à clef“; *a se încuia* „s'enfermer à clef“, fig. „être constipé“ < IN-CUNEARE; înțelesul se explică ușor din întrebuintărea, ca mijloc primitiv de încuiere, a unui „cuneus“ ce se introducea într'o verigă || rtr. *incugner*; ven. *inkuñar*, abr. *nguñá*, nap. *nkoñare*, cal. *nkuñare*; sard camp. *inkunğai* „chiudere“; vfr. *encoignier* „placer dans un coin“; prov. *enconhar*; cat. *encunyar*; vsp. *encuñar* || sard log. *kunžare* „chiudere, assiepare“; fr. *cogner*; prov. *conhar*; port. *cunhar* < CUNEARE || *încuiere* „action de fermer à clef, fermeture, constipation“; *încuiat* „fermé à clef, constipé“, sb. „action de fermer à clef“; *încuietoare* „loquet, serrure“; *încuietură* (Costinescu; Cihac; Gaster) „constipation“ (fr. *encognure*).

428. **Descuia**, vb. „ouvrir (avec la clef)“ < *DISCUNEARE (atestat numai part. *discuneatus* „ouvert comme avec un coin“) || tir. *deskoñar*; vfr. *descoignier* „arracher (des coins), faire sortir d'un endroit“; comp. abr. *skuñá* „uscir dall'ovo, sgusciare, cavar dal guscio la mandorla, la noce“, nap. *skoñare* „torre i cunei dalle biche coniche de grani e sgranarne le spighe, battere il grano, trebbiare“; sard log. *iskunžare* „aprire“ || *descuiere*, *descuiat* „action d'ouvrir avec la clef“; *descuietoare* (An. Car.; Lex. Bud.; Polizu) „clef“; *descuietură* (An. Car.; Polizu) „action d'ouvrir, ouverture“.

429. **CUIB**, sb. n. „nid, nichée: mortaise“ (Damé, Term.) — † *cuñub* || ir. *cul'b*; megl. *cuñb*, *cul'b*; ar. *cuñb*.

Lat. * CUBIUM < CUBĒRE; prezența lui *l'* în ir. și megl. e încă neexplicată.

Mant. *kubi* „covo, covacciolo della lepre“, cremon. *kubbi* „covo, covile“, mil. *kobbi* „cuccia“, parm. *kobbi* „covacciolo (degli uccelli), covile, tana“, piac. *kobi* „cove, covile“; port. *coio*.

Der.: dim. *cuib(u)șor*, bot. „neottia nidus avis“; *cuibuleț*; *cuiburel*; *cuibuț* (Lex. Bud.; Țiplea, P. pop. 108) || *cuibar* „nichet, nichée“, mold. *cuibare* (Wg. Jb. IX, 227) „nid“, ar. *cuiba(i)r* „nid“; dim. *cuibariță* (Damé); *cuibări* „faire son nid, nicher, construire en forme de nid, amonceler la terre autour des épis de maïs; fouiller, fureter“ (Lex. Bud.) || *cuiba* (Tiktin; Barcianu) „nichet“ (com. *kobiá*, mil. *kobbiá* „dormire“) || *cuibui* (Lex. Bud.) „nichet“ || † *a se cuibubura* (Ps. Sch. CIII, 17) „se nicher“ || *incuibă* (Marian, Immorm. 108) „faire son nid“, *a se incuibă*, *a se incuibă* (Marian, Desc 33) „se nicher, s'introduire, s'enraciner“ || † *a se incuibui* (Coresi, Ps. 284, 34), † *a se incuibubura* (Ps. Vor. CIII, 17) „se nicher“ || *des-cuiba* (Lex. Bud.; Barcianu) „dénicher, chasser du nid“.

CULCA, v. loc.

430. **CULEGE**, vb. „cueillir, recueillir, récolter“ — vr. băn. pf. *culeș* || ir. *culeșe*; ar. *culeadzire* (pf. *culepșu*).

Lat. COLLIGĒRE, *-LEXĪ, -ECTUM.

Rtr. *cler*; it. *cogliere*; sard log. *bođ-đire*; (fr. *cueillir*; prov. *coillir*; cat. *cullir*); sp. *coger*; port. *colher*.

Der.: *culegere* „action de cueillir, etc.; recueil, collection“; *cules* „cueille, cueillette“; *culegător* „qui cueille, etc.; collectionneur“; *culegătoreasă* (Polizu) „vendangeuse“.

431. **CULME**, sb. f. „cime, faîte, faîtage; traverse au plafond des maisons de paysans sur laquelle on pose des étoffes, des tissus“ — † „crinière“ (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 274) || ar. *culmu* „cime, faîte“ (Pușcariu, Etym. Wb. 437).

Lat. CULMEN; nu este necesar să admitem pentru forma ar. un * CULMUM; schimbarea de gen s'a putut întâmpla în acest dialect (comp. formele alb. it. sardă).

Alb. *kulm*; rtr. *cuolm*; it. *colmo*

sard gal. *kulmu*; vfr. *colme*; nprov. *coumo*; sp. *cumbre*; port. *cume*.

Der.: dim. *culmiță* (Tiktin; Gr. n. 17); *culmulită* (Tiktin) || *culmiș* (Tiktin) „cime“.

432. **Culminăriță** (trans.), sb. f. „tissu de différentes couleurs dont on décore à la campagne les murs à la hauteur du plafond“ (Frincu-Candrea, Munții apus. 99) < * CULMĪNARIA, -AM + suf. -iță; forma corectă ar. trebui să fie *culminariță*, dar *i* se explică prin influența unui derivat înrudit ca *mărginareț*; din * *culminăriță* s'a ajuns prin schimbare de accent la *culminăriță*.

433. **CUM**, adv. conj. „comment, comme, dès que; que“ || ir. megl. ar. *cum*.

Lat. QUOMODO, scurtat prin fonetică sintactică și cu *o* > *u* în pozițiune a-tonă (cf. Vising, în Abhandl. Tobler, 113).

It. *come*; fr. *comme*; prov. cat. *com*; sp. port. *como*.

Der.: † *cumuș* (Gaster) || *oarecum* „en quelque sorte, quelque peu“ || *oricum* „de quelque manière que...“ || *precum* „comme, ainsi que“; † *precumuș* (Cantemir, Hron.) || *necum* „moins encore“ || *cumva* „par hasard, est-ce que“?

434. **CUMETA** (*a se*), vb. „oser, s'enghardir, risquer“ (Lex. Bud.; Polizu; Barcianu); *a se cumeți* (Petri).

Lat. COMMĪTTĒRE, cu schimbare de conjugățiune (comp. însă forma compusă); înțelesul românesc se explică foarte bine din expresiuni de felul acesta: *committere se in terram hostilem* „s'aventurer dans un pays ennemi“, *committere se in aciem* „risquer le combat“ [Candrea].

Der.: *a se incumeta* (*incumăta*, Rețeganul, Bibl. pop. 30), *incumete*, *incumeți* (Jipescu, Ōpinc. 37) „oser, s'enghardir, risquer“.

435. **CUMINECA**, vb. „donner la communion“ || megl. *cuminicari*; ar. *cuminicare*.

Lat. * COMMĪNICARE (= clas. COMMUNĪCARE „faire part, communiquer“), prin asimilarea cu verbele în -icare (cf. Candrea, Rev. ist. arh. VII, 76); pentru înțelesul pe care l-a primit în epoca

creștină, cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 188).

Alb. *kungoñ*; Erto *komeligé*; gen. *kuminigá*; prov. *komenegar*; navar. *komingar*; comp. formele compuse vfr. *acommengier*; lomb. *skuminiar*, vgen. *scomeneca*; sard log. *iskominigare*; vfr. *escomengier*.

Der.: *cuminecătură*, megl. *cumini-cătură*, ar. *cumnicătură* „communion“.

436. **Cuminecat**, sb. n. „action de donner la communion“ < *COMMŪNICATUS, -UM (= COMMUNICATUS „communication“); comp. alb. *kungat*z.

437. † **Cumenecăciune**, sb. f. „communion“ (Cipariu, Princ. 219) < *COMMŪNICATIO, -ONEM (= clas. COMMUNICATIO „action de communiquer“, în lat. ecl. *communicatio fractionis panis* „communion, (partage) de la fraction du pain“).

438. **CUMNAT**, sb. m. „beau-frère“ — **CUMNATĂ**, sb. f. „belle-soeur“ || ir. *cumnât*; megl. ar. *cumnat*, *cumnată*.

Lat. COGNATUS, -A, -UM; alături de înțelesul general de „parent“ întilnim și pe acela de „beau-frère, belle-soeur“ (Densusianu, Hist. l. roum. I, 188).

Alb. *kunat*, *kunatz*; vegl. *komnut*, *komnuta*; rtr. *quino*, *quineda*; it. *cognato*, *cognata*; sard log. *konnadu*, *konnada*; prov. *cognat*; port. *cunhado*, *cunhada* || bearn. *künat*; sp. *cuñado* < *CŪGNATUS, cu trecerea lui o la ū neexplicată.

Der.: dim. *cumnățel*, *cumnățea* (Marian, Nunta, 66; comp. sp. *cuñadillo*, *cuñadilla*), *cumnățică* || *cumnăție* „parenté entre beaux-frères“ (comp. vsp. *cuñadia*; port. *cunhadia*) || *cumnățesc* „de beau-frère“ (Marian, Nunta, 66) || *a se (în)cumnăți* (Marian, Nunta, 66) „devenir le beau-frère de qqn“.

Impr.: rut. *куннат* „Schwager“.

439. **CUMPĂRA**, vb. „acheter“ || ir. *cumparâ*; megl. *cumpăruri*; ar. (a)-*cump(ă)rare*.

Lat. COMPARARE, atestat și cu înțelesul de „acheter“ (Densusianu, Hist. l. roum. I, 188; Denk, Arch. lat. Lex. XVI, 281); păstrarea lui *m* (cf. Candrea, Conson. 99) se datorește formelor accentuate pe silaba inițială.

Rtr. *cumprer*; it. *comp(e)rare*; sard

log. *komporare*; vfr. *comperer*; prov. cat. sp. port. *comprar*.

Der.: *cumpărare* „action d'acheter, achat“; *cumpărător* (megl. ~) „ache-teur“ (comp. vsp. *compradero*), *cumpărătoare* „achat“; *cumpărătură* (megl. ar. ~) „achat“ (vit. *comperatura*) || ar. *ancumpîrari* (Dalametra) „acheter“.

440. **Cumpărat**, sb. n. „achat“ < COMPARATUS, -UM.

441. † **Scumpăra** (Cod. Vor.; Doc. Acad. 88; An. Acad. XX, 478; Ștefulescu, Gorjul XLVII; Gaster) „ache-ter, racheter“ < EX-COMPARARE || *scumpărare* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 301) „vengeance“ (pentru înțeles cf. mai jos *răscumpăra*); † *scumpărat* (Gaster) „rédemption“; † *scumpărător*, adj. sb. (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 301) „vengeur, vindicatif“, *scumpărătoare* (Doc. Acad. 60) „rachat“.

442. **Răscumpăra**, vb. „racheter, † venger“ (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 299, xci) < RE-EX-COMPARARE; pentru înțelesul de „venger“, comp. it. *riscattare* „racheter“, *riscattarsi* „se venger“ || *răscumpărare* „rachat, † vengeance, † satisfaction“ (Prav. Vas. Lupu 125^b) || *răscumpărător* „racheteur“ (Lex Bud.: Polizu), † „vengeur“ (Varlam, Caz. I, 265^b), † *răscumpărătoare* (Iorga, Studii VII, 25; XIV, 242; Ștefulescu, Gorjul 14), *răscumpărătură* (Polizu; Barcianu) „rachat“ || *descumpăra* (Paliia, Exod. VI, 6; XIII, 13, 15; Cat. calv. 34; Iorga, Doc. Bistriței II, 5; Doc. Acad. 6; Marian, Immorm. 297; Alexici, Lit. pop. 162) „racheter“, prin înlocuirea lui *răs-* cu *des-*, cum s'a întâmplat și în alte forme, ar. *discumpărare* „racheter, récompenser, rendre“; † *descumpărător* (Gaster) „qui rachète“; † *descumpărăciune* (Paliia, Exod. XXX, 12, 14, 16; Cipariu, Princ. 220; An. Acad. XX, 487), *descumpărătură* (Paliia, Exod. XXX, 15) „rachat“.

443. **CUMPĂTA**, vb. „réfléchir, déli-bérer, ménager, tempérer, modérer, ralentir“; *a se cumpăta* „se retenir, se tempérer, être sobre“.

Lat. *COMPĪTARE (= clas. COMPUTARE), prin confundarea lui -UTARE cu -ĪTARE (comp. *reputare* > **repitare* > rtr. *ravidar*; sic. *arripitari*); pentru păs-

trarea lui *m*, comp. *cumpăra*; cit privește înțelesurile românești, ele se explică ușor din acelea de „calculer, supputer“ pe care le avea forma latină.

Alb. *kup=toî*; it. *compitare* (*contare*); sard log. *kumpidare*; fr. *conter*, *compter*; prov. cat. *comptar*; (sp. port. *contar*).

Der.: *cumpătare* „mesure, retenue, économie, sobriété; *cumpătat* „modéré, sobre“; *cumpătate* (Polizu) „modération“.

444. **Cumpăt**, sb. n. „mesure, équilibre, retenue, tacte, modération“ > *COMPITUS*, -UM (= clas. *COMPUTUS*) „calcul, compte“ || it. *compito* (*conto*); sard log. *kumpidu*; fr. *conte* (*compte*); prov. cat. *compte*; (sp. *cuento*; port. *conto*).

445. † **CUMPLI**, vb. „achever, détruire, exterminer“.

Lat. * *COMPLIRE* (= clas. *COMPLĒRE*); pentru păstrarea lui *m*, cf. *cumpăra*.

Rtr. *complir*; it. *compire*; sard log. *lompere*; vfr. prov. *complir*; cat. sp. *cumplr*; port. *cumprir*.

Der.: *cumplire*, „cruauté, horreur, dureté, † fin“; înțelesul de „dureté“ se explică din expresiuni cum sint: *cumplirea durerii mele* (Tiktin), adică din ideea de „ce qui pousse à l'extrême une souffrance, toute cruauté“ || *cumplit* „dur, cruel, atroce, avare“, adv. *durement, cruellement, extrêmement, beaucoup, très*“. cu desvoltarea semantică paralelă aceleia a lui *cumplire*: *durere cumplită* „douleur poussée à l'extrême, douleur exagérée, atroce“, și tot astfel *minie cumplită, foame cumplită*, de unde s'a izolat adjectivul cu accepțiunile speciale de mai sus (prov. *complit*; sp. *cumplido*; port. *cumprido*); † *cumplit* „fin“, † *în cumplit* „enfin, toujours, éternellement“ || *cumplitate* (Tiktin) „avarice“; † *cumpliciune* (Tiktin) „dureté, cruauté“ (comp. *completio*) || *incumplit* (Conachi) „dur, cruel“.

446. **CUNOAȘTE**, vb. „connaître, reconnaître“ || ir. *cunoște*; megl. *cunoaștiri*; ar. *cunoaștere, cunușteare*.

Lat. * *CONOSCĒRE* (= clas. *COGNOSCĒRE*), rezultat printr'o falsă recomponere (*CON, CUM+NOSCĒRE*).

Sard log. *konnoskere*; fr. *connaître*; port. *conhecer* || sprsl. *kanușer*; it. *conoscere*; prov. *conoisser*; cat. *conexer*; sp. *conocer* < * *CONOSCĒRE*.

Der.: *cunoaștere*, ar. *cunoaștere* „connaissance“; *cunoscut*, sb. m. „connaissance (en parl. de personnes)“, † sb. n. (Dosoitei V. Sf., v. WgJb. V, 84) „connaissance“; *cunoșcător*, ar. *cunuscutor*, adj. sb. „connaisseur“; † *cunoșcătură* (Cat. calv. 40) „connaissance“ || *cunoștință*, ar. *cunuștință* „connaissance“ (fr. *connaissance*; port. *conhecença*; comp. it. *conoscenza*; prov. *coneixensa*; cat. *coneixensa*) || *incunoștința* „faire savoir, communiquer, avertir“; *incunoștințare* „communication, avis, avertissement“ || ar. *pricunoaștiri* „connaître d'avance“.

447. **CUNUNĂ**, sb. f. „couronne“ — *curună* (Voronca, Dat. cred. 730); † *curură* (Cod. Vor.; Ps. Sch. XX, 4; LXIV, 12) pot fi rezultate prin rotacism din *curună* sau din *cunună* || ar. *curună*; megl. *curună* „couronne, mariage“.

Lat. *CORONA*, -AM; forma dr. e rezultată prin asimilarea lui *r* cu *n*.

Rtr. *coruna*; it. *corona*; sard *korona*; fr. *couronne*; prov. cat. sp. *corona*; port. *coróa*; (comp. alb. *kurorë*).

Der.: dim. *cununiță*, bot. „coronilla varia, spiraea ulmifolia, vinca herbacea“, bot. *cununițe*, pl. „xeranthemum annuum“.

448. **Cununa**, vb. „marier; assister qqn en qualité de prêtre ou de parrain à la cérémonie nuptiale; † couronner“ (Ps. Sch., Coresi, Ps. V, 14; Biblia 1688, Psalm. V, 15; VIII, 6, etc.) || megl. *curunari*; ar. *c(u)runare* || < *CORONARE* || rtr. *coruner*; it. *coronare*; sard *koronare*; prov. cat. sp. *coronar*; port. *coróar*; comp. pentru înțelesul de „marier“ alb. *kunurzoj, kunroñ* (Christophorides, 171) „segne ein“; ngrec. *στεφανόγω* „krönen, trauen“; bulg. *вѣнчавамъ* „couronner“ ~ ce „se marier“; sîrb. *venčavati* „krönen, trauen“; rus. *вѣнчать* „couronner, marier“ || *cununător* (Lex. Bud.; Costinescu; Barcianu) „qui assiste qqn en qualité de prêtre ou de parrain à la cérémonie nuptiale“ || *curunie* (obicinuit pl. *cununii*) „couronne(s) que l'on pose sur la tête des époux

pendant la cérémonie nuptiale; bénédiction nuptiale, mariage“ || megl. *curunatiți*, pl. „argent qu'on donne au prêtre pour la bénédiction nuptiale“ || *încununa* „couronner“, megl. *ancurunari*, ar. *ne(u)runare* „marier, donner la bénédiction nuptiale“ (rtr. *incoruner*; it. *incoronare*; sard *inkoronare*; vfr. numai part. *encouronné*; prov. *encoronar*) || megl. *ancurunatic* „argent qu'on donne au prêtre pour la bénédiction nuptiale“.

449. **CUPĂ**, sb. f. „coupe, gobelet, écuelle; jantille“ (Hasdeu, 1669; Damé), trans. „mesure de capacité d'environ un litre et demi“; bot. *cupe*, pl. „gentiana“ || ir *cupe*; ar. *cupă* „coupe, gobelet“.

Lat. *CUPPA*, -AM „grand vase en bois, tonneau“.

Alb. *kup*; rtr. it. *coppa*; fr. *coupe*; prov. cat. sp. port. *copa*; alături de acestea întâlnim forme romanice cu înțeles deosebit care derivă din *CUPA* (cf. Meyer-Lübke, Wien. St. XXV, 97).

Der.: dim. *cupșoară* (An. Car.; Reteaganul, Pov. pop. 81); † *cupiță* (An. Car.); *cupoc* (Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 215) || † *cupar* „échanson“ (comp. *cuparius*); † *cupărie* „échansonnerie“; † *cupăresc* „concernant l'échansonnerie“.

Impr.: bulg. *купа* „écuelle creuse“ > *купица, куничка*.

CUPRINDE, v. *prinde*.

CUPTOR, v. *coace*.

450. **CUR**, sb. m. n. „cul“ || ir. megl. ar. *cur*.

Lat. *CULUS*, -UM.

Vegl. *čol*; rtr. *chül*; it. *culo*; sard log. *kulu*; fr. prov. cat. *cul*; sp. *culo*; port. *cú*.

Der.: dim. *curișor* || *curar* (Damé, Term.; Tiktin; Barcianu) „avaloire du harnais“ (rtr. *chüler* „zum Arsch gehörig“) || *curiș*, Țara Hațegului *curi-man* (Rev. cr.-lit. III, 121) „fessu“.

451. **CURA**, vb. „nettoyer, peler, éplucher, écosser, égrener“ (Ps. Sch. V, 3; XI, 7; XVII, 41; XXIV, 11, etc.; An. Car.; Tiktin; WgJb. VII, 84; Candrea, BSF. II, 81) — † *a se cura*, fig. „s'excu-

ser“ (Tiktin) || megl. *curari*; ar. *curare*.

Lat. *CURARE* „soigner, traiter, etc.“, dar și cu înțelesul special din românește: *curare apes*, ~ *dolia*, ~ *cadaver* „nettoyer la ruche, nettoyer des tonneaux, laver un cadavre“.

Alb. *küroni* „betrachte, sehe, sehe zu“; rtr. *chüerer* „Sorge tragen, achten, beachten“; it. *curare*; sard log. *kurare*; fr. *curer*; nprov. *curá* (comp. expresiunea *curá lou blad* „nettoyer, cribler le blé“, corespunzătoare celei românești: *a cura porumbul*); sp. port. *curar*.

Der.: *curat*, ir. *curât*, megl. ar. *curat* „propre, pur“, † sb. (Cod. Vor.) „être pur, auguste“, adv. „proprement, nettement, franchement, exactement“; dim. *curățel, curățea* (Marian, Vrăji 103), *curățică* || *curăți, curățea* „nettoyer, purifier, enlever“, *a se curăți* „se nettoyer, se laver“, fig. „se débarrasser de qqn“: *curățit (curățat), curățire (curățare)* „nettoyage“; *curățitor (curățător)*, adj. sb. „qui nettoie, qui purifie“, *curățitoare* (Damé) „crible“; *curățitură (curățătură)* „nettoyage, débris, partie coupée d'une forêt, ordure“; *curăție* „propreté, pureté, chasteté“; *curățenie* „propreté, pureté; purge“; † *curățăciune* (Dosoței, Ps. vers. 505; Lit. rug. 45^b) „purification“ || *necurat* „malpropre, impur, impie“, *Necuratul* „le diable“; † *necurăția* (Cod. Vor.) „impur, impie“; † *necurăți* (Ps. Sch., Coresi, Ps. XVII, 22; Cod. Vor.) „vivre d'une manière impie, commettre des actions impies“; *necurățitor* (Cod. Vor.) „impie“; *necurăție* „malpropreté, impureté“; *necurățenie* „malpropreté“ || megl. *pricurari* „nettoyer de nouveau“.

452. **Curătură**, sb. f. „défrichage, terrain défriché, partie coupée d'une forêt; criblure“ (Viciu, Glos. 39; Rev. cr.-lit. III. 121; Tocilescu, Mat. 444) < *CURATURA*, -AM, atestat numai cu înțelesul de „soin, attention minutieuse“, dar care trebuie să fi avut deja în latină înțelesul de „nettoyage“, cum arată și celelalte forme romanice: it. *curatura*, trent. *kuradura* „rimondatura“, vic. *kura(d)ura* „nettatura, purgatura“, com. *kuratura* „spazzatura“; vfr. *cu-reüre* „ordure, saleté“.

453. † **Curăciune**, sb. f. „propreté, pureté, chasteté“ (An. Car.) < CURATIO, -ONEM „soin, cure“ || *necurăciune* „impuritas“ (An. Car.)

454. † **Scura**, vb. „nettoyer, purifier“ (Ps. Sch. L, 4) < EXCURARE „examiner avec soin“ || *Giudicaria* *șgurare*; vit. *scurare*, vlomb. *șgurar*, mant. *șgurá*, berg. *șgurer*, mil. *șgürar*, piem. *șgüré* (Arch. gl. XVI, 526), piac. *șgürá*, mod. bol. ferr. *șgurär* „forbire, nettare“, Piazza Armerina *skuré*; fr. *écurer*; prov. cat. sp. *escurar*.

CURAT, v. *cura*.

455. **CUREA**, sb. f. „courroie; mesure d'environ seize pieds“ || megl. ar. *curaiă*.

Lat. CORRIGIA, -AM, pentru reducerea lui -GI- la -J-, cf. *plai*; din *CORRIJA a rezultat **curréa*, din care prin trecerea accentului pe a doua vocală în hiat s'a ajuns la **curréa*; etimologia aceasta e confirmată prin păstrarea pînă azi a lui *rr* în graiul oșănesc (*cuřă*; cf. Candrea BSF. II, 46) și prin alterarea în alte regiuni a lui *e(a)* sub influența lui *r* dublu (*cură*, *curá*).

Rtr. *curagia*; it. *corregia*; sard *korria*; fr. *courroie*; prov. *correja*; cat. *corretja*; sp. port. *correa*.

Der.: dim. *curelușe*, bot. *curelice* „nymphaea“ || *curelar*, ar. *curilar* „bourrelier, harnacheur“ (comp. vit. *correggiaio* || prov. *corrigier*; sp. *correero*); *curelărie* „bourrellerie“ (comp. prov. *correjaria*; sp. *correeria*; port. *correaria*) || *curelos* (Bobb.; Lex. Bud.; Polizu; Barcianu) „malléable“ || Mehedinți *curălit* (*moșie curălită*) „déli-mité“ || *incurela* „garnir de courroies, harnacher“.

Impr.: ung. *kurélye* (Szinnyei).

456. **CURECHI**, sb. m. „chou“; băn. „tête de chou“.

Lat. COLIC(U)LUS, -UM (= clas. CAULICULUS).

It. *colecchio* || nprov. *cauliho* < CAULICULUS.

Der.: *curechier* (Cihac; Barcianu) „vendeur de choux“; *curecherie* (Cihac; Barcianu), *curechiște* „lieu planté de choux“ || *curechiță* (Mar. Ins. 258) „pontia brassicae“ || *curechios* (Cihac; Barcianu), *curechesc* (*napi curechești*)

„qui ressemble aux choux“ || *curechiiu* (Marian, Crom. 51) „couleur de chou, vert“.

457. **CURGE**, vb. „couler“ — vr. băn. pf. *curș* — **CURE** (olt. băn. trans. Maramureș) „couler“; vr. olt. băn. trans. „courir“ (Frincu-Candrea, Munții apus. 99; Rev. cr.-lit. IV, 143; Marian, Desc. 5; Ins. 338; Corcea, Bal. 75; Viciu, Glos. 38) — † *cură*; *cura* (Tiktin; Polizu; WgJb. VII, 84; Gr. n. 118) || megl. *curari* și ar. *curare* „couler“.

Lat. CURRERE, *CURSĪ, CURSUM, atestat deja în latină și cu înțelesul de „couler“ (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 189); forma *curge* se explică prin influența verbelor ca *merge*, *șterge*; asemănarea de forme la pf. și part., † *curș*, *curs* — † *merș*, *mers*, † *șterș*, *șters*, a adus uniformisarea acestor verbe și la infinitiv; cît despre *cura*, el a fost refăcut sub influența pers. a 3-a sg. ind. pres. *cură* și a formelor de imperfect (*curam*, etc.), care fiind socotite de conj. I-ii au adus trecerea verbului la această conjugățiune (nu e deci nevoie să admitem păstrarea lui *colare*).

Vegl. *kuar*; rtr. *cuorrer*; it. *correre*; sard log. *kurrere*; vfr. *courre* (fr. *courir*); prov. cat. sp. port. *correr*.

Der.: *curgere* „cours, flux“; *curgător* „coulant“, *curător* „coulant, coureur“ (Bobb), *curătoare* (Damé, Term.; Iorga, Studii VII, 61) „baquet“ || *curînd*, vr. băn. *curund*, megl. *cuřon*, ar. *curundu* „vite, bientôt, † bref (en parl. du temps“; ven. (*a*)*korando* „subito“. sic. *kurrennu* „tosto, subito, in un tratto“), înțelesul se explică ușor din acela al ger. CURRENDO „en courant, vite“; *curundzel* „cito“ (An. Car.); † *a se curînda* (Coresi, Ps. XV, 4), ar. *curundari* (Dalametra), † *a se încurunda* (Ps. Sch. XV, 4) „se hâter“; *curîndare* (Bobb) „hâte“ || *curșatură* (Cihac; Barcianu) „écoulement“ || megl. *pricurari*, *prucurari* „couler“.

458. **Curs**, sb. n. „cours, marche“ < CURSUS, -UM „course“ || rtr. *cuors*; it. *corso*; sard log. *kussu*; fr. *cours*; prov. *cors*; vsp. *cosso*; port. *corso*.

459. **Cursoare**, sb. f. „cours, écoulement“ < CURSORIA, -AM (atestat cu înțelesul de „barque“) < CURSORIUS, -A, -UM

„de course“ || sard log. *kussorža*; comp. vfr. *corsoir* „coulant“.

460. † **Cursură**, sb. f. „cours, écoulement, flux“ (Tiktin; Iorga, Studii IV, 21; XII, 223) < CURSURA, -AM „course“.

461. **Scurge**, vb. „écouler, vider, épuiser“ — † *scure* (Biblia 1688, Levit. V, 9; Prav. Gov. 98; Cant. Hron.; An. Car.; Bobb) < EXCURRERE „courir hors“ (pentru înțelesul românesc, comp. *humor excurrit* „l'humidité sort du bois“) || rtr. *scuorrer*; it. *scorrere*; sard log. *iskurrere*; vfr. *escourre*; cat. *escor-rer*; sp. *escurrir*; port. *escor-rer* || *scurgere* „écoulement, flux, épuisement“; *scurgătoare* „déversoir, daraise“; *scursoare* „écoulement, égout“ (comp. vfr. *escoursoir* „canal“); *scursură* „écoulement, résidu d'écoulement, fange“, fig. „homme, chose de rien“; trans. „jour d'échéance“ (Viciu, Glos. 77; sard camp. *skussura* „sciame di api“); *scursătură* (Tocilescu, Mat. 1153) „écoulement“.

462. **Scurs**, sb. n. „écoulement“ < EXCURSUS, -UM „course, irruption“ || vfr. *escours* „afflux“.

463. **Încura**, vb. „faire courir, exercer“; *a se încura* „rivaliser à la course, s'amuser“ < INCURRERE „courir vers, assaillir“; forma românească a fost trecută la conjugățiunea I-ii prin confundarea pers. a 3-a sg. ind. pres. *încură* și a formelor de imperf. *încuram*, etc. cu verbele de conjugățiunea I-ii (cf. *curge*) || vfr. *encourre*; prov. cat. *encorre* || *încurat*, *încurătură* (Barcianu) „course“.

464. **CURTE**, sb. f. „cour; inaison, palais“ || ar. *curte* (Pușcariu, Etym. Wb. 462).

Lat. * CŪRTIS, -EM (= clas. CO(H)ORS, CO(H)ORTEM), cu trecerea încă neexplicată a lui o la u.

Alb. *kurt*; vsard *curte* || rtr. *cuort*; it. *corte*; fr. *cour*; prov. *cort*; sp. port. *corte* pot reprezenta tot așa de bine pe * CŪRTEM ori pe CŌRTEM.

Der.: dim. *curțică*; *curțișoară* || *curtean* „courtisan“; *curteancă* „femme de la cour“; *curtenesc* (Lex. Bud.; Polizu; Iorga, Studii V, 226) „de la cour“; *curtenește* (Lex. Bud.; Polizu) „à la manière de la cour“; *curtenie* „cour-

toisie; † service à la cour“ (Dosoței, V.SF. 10 Nov.); *curteni* „flatter, † introduire à la cour“, † *a se curteni* „se plier devant qqn, se rendre agréable à qqn“ (Iorga, Studii XIV, 19) „entrer au service de qqn“ (Tiktin; Mag. ist. IV, 346, 350); *curtenitor* „obligeant, courtisan“ || † *curțișare* (Lex. Gard.) „habitation“ || † *încurți* (Ps. Sch., Ps. Vor., Coresi Ps. XC, 1) „pernoctare“.

CUSCRU, v. *socru*.

CUSTA, v. *sta*.

465. **CUSURIN** (ar.), sb. m. „cousin“ — *cușuri* (Papahagi, Mat. 62) — **CUSURINĂ**, sb. f. „cousine“.

Lat. CO(N)SOBRĪNUS, -UM; CONSOBRĪNA, -AM; forma cu ș e datorită influenței albanese.

Alb. *kușəri*, *kușerirə*; vepl. *kosabrajn*, *kosabrajna*; rtr. *cusdrin*, *cusdrina*; Lecce *kussuprinu* || it. *cugino*, fr. *cousin*; prov. cat. *cosí*, cu o reducere a formei neexplicată încă.

Der.: *cusurie* (Weigand, Arom. u. Bulg.) „cousinage“.

Impr.: alb. *kusri*, *kusrirə* (Christophorides, 174).

CUTARE, v. *tare*.

466. **CUTE**, sb. f. „queux, pierre à aiguiser“.

Lat. *cos*, *COTEM*, cu schimbarea lui o în u nelămurită încă, dacă nu cumva sub influența lui *ascuți*.

Rtr. *cut*; it. *cote*; sard log. *kode*; fr. *queux*; prov. *cot*.

467. **CUTEZA**, vb. „oser“ — † *a se cuteza* „oser“ || ar. *c(u)tidzare*.

Lat. COTTĪZARE (CGL. V, 264) < κoττίζω; din înțelesul de „jouer aux dés“, cum e atestat, s'a desvoltat ușor acela de „oser“ [Densusianu, Rom. XXVIII, 66; cf. Mussafia, Rassegna bibl. di lett. ital. VII, 95].

Alb. *kudzoñ*; Rovigno *kutišá*, nap. *kottejarə* „frequentare le bische, biscazzare, rubacchiare“ || vven. *scotezar*, vabr. *scutiá*, vapul. *scoteare* < EX-COTTIZARE.

Der.: *cutezare* „audace, témérité“; *cutezător* „audacieux, téméraire“ || *cutezanță* „audace“, formațiune nouă.

468. **CUȚIT**, sb. n. „couteau“ || ir. *cuțit*; megl. *cuțot*; ar. *cățut, cuțut*.

Lat. *ACUTĪTUS, -UM < *ACUTĪRE < ACUTUS (atestat a c u t a t u s „aiguisé“), cu aferesa lui *a*.

Der.: dim. *cuțitaș* (megl. ~), megl. ar. *cuțutaș*; ar. *cuțutič* || augm. *cuțitoi, cuțitoaie* „plane, bouter“ || *cuțitar* (ar. ~) „coutelier“; *cuțitărie* „coutellerie“ || (*in*)*cuțită* (Tocilescu, Mat. 556, 1527) „piquer“.

Cf. *ascuți*.

CUTREIERA, v. *treiera*.

CUTREMURA, v. *tremura*.

469. **CUTROPI** (*cotropi*), vb. „entourer complètement, cerner, envahir“; băn. „couver“ — mold. trans. *cutrupi* (Tiktin; Iorga, Studii XIII, 243; Barcianu).

Lat. *CONTORPĪRE (= CONTORPĒRE) „être tout engourdi“, cu căderea normală a lui *n* și metatesa *-tur->-tru-*;

forma *cotropi* a rezultat prin asimilațiune din *cutropi* corespunzător formei normale de înd. pres. *cutróp* păstrat în Bănat; înțelesurile românești se explică din acela propriu lui *torpere* „être engourdi, être immobile (en parl. des personnes et des choses)“, de unde sensul activ „rendre immobile—serrer de près — entourer complètement — couvrir“; înțelesul primitiv al cuvîntului apare încă în expresiunea *cutropit de somn* „accablé de sommeil“ (comp. *torpet acies luminum* „mes yeux s'obscurcissent“) [Candrea; cf. Tiktin, Wb.].

Der.: *cutropitor*, adj. sb. „envahissant, envahisseur“ || băn. *acutropi* „couver“ || † *incutropi* (Tiktin) „envahir“.

CUVENI

CUVÎNT

CUVIOS

} v. *veni*.